PTV 1399

Biblioteca Bucureștilor

2 • Februarie 2005

REVISTA ASOCIAȚIEI BIBLIOTECARILOR ȘI DOCUMENTARIȘTILOR DIN BUCUREȘTI • BIBLIOTECA METROPOLITANĂ • ~~DIRECTOR~~ FLORIN ROTARU

BIBLIOTECA METROPOLITANA
BUCUREȘTI
Inventar Nr. 29138

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

ALICE VOINESCU

1885 – 1961

120 de ani de la naştere

"Cred într-o ordine inteligentă a lumii… Universul meu e construit pe temeliile gândirii unui Platon şi Kant, cu infiltraţii creştine.
Sunt credincioasă, dar nu mistică. Iubesc viaţa pământească, realitatea. Sunt convinsă că dacă nu trăieşti adânc toate clipele vieţii tale, faci o lacună în absolut.
Eşti responsabil de fiecare moment pe care îl trăieşti.
Cred într-o devenire continuă a lumii, pe care o văd ca o creştere, ca o desvoltare din pământ la viaţă, de la inconştient la conştient, din conştiinţă la suprarațional, dar nu la irațional, de care am oroare. E un nivel care nu e al omului.
Iraționalul, aşa cum îl gândeşte Schopenhauer, e ca şi crima,
o urmă dintr-o lume care nu mai e a mea".

din *Ion Biberi*, *Lumea de mâine*

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Sumar

Bucureștii de altădată

Ion GHICA – [BUCUREŞTI] 2
Georgeta FILITTI – Arhive bucureştene – Pake Protopopescu 4
Ana Maria ORĂŞANU – Memoria caselor – Casa Melik 7

Patrimoniu 9

Istoria cărții

Bicentenar Timotei Cipariu 10

Autografe contemporane

C. D. ZELETIN – 70 14

Meridian biblioteconomic

EBLIDA – Orizonturi. Programe. Inițiative 16
Codul Deontologic al Bibliotecarului 17
NAGY Laszlo – Principiul identității regionale în biblioteconomia maghiară 18
Liviu BUTUC – Scurtă istorie a mijloacelor de comunicare din România (II) 20
Edouard ROUVEYRE – Cunoştinţe necesare unui bibliofil (VII) 31
Întâlniri profesionale – 2005 35

Catalog 36

Agenda culturală

"Lectura publică" 38
Amintiri din două lumi / Peste nemărginirea timpului 38

Calendar 39

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Bucureștii de altădată

Ion GHICA

Sfîrșitul sec. XVIII

(BUCUREȘTI)

(din *Convorbiri economice*)

BUCUREŞTIUL LA ÎNCEPUT

Nu vă pot spune cu certitudine daca capitala noastră a ieşit dintr-o colibă de cioban sau dintr-un palat domnesc; daca Bucur era Rad sau Ilar[1], împărat, domn sau simplu muritor, daca acest oraş datoreşte importanţa ce a dobîndit lui Radu cel Frumos sau văilor care duc Colintina, Sabaru, Ciorogîrla şi Ilfovu, cu Dîmboviţa cu tot, în Argeş, formînd în grindul lor un fel de pîlnie în care se scurg productele şi mărfurile împreună cu patimile bune şi rele ale populaţiunilor; în care inteligenţa, activitatea şi virtutea dau piept cu prostia, cu lenea şi cu viţiul; o poziţiune geografică de acelea care fac oraşele cele mari şi capitalele de state. Se ştie însă că, încă de prin secolul al XVI-lea, acest oraş era locul de schimb al productelor între locuitorii Ţărei de Sus şi Ţărei de Jos; devenise o piaţă de comerţ unde se stabilise mai mulţi neguţători streini; se făcuse o trecătoate, un *gheced*, cum îi zicea turcii.

Pe la 1550 nu detronase de tot Tîrgovişstea, dar domnii îşi aveau aci reşedinţa lor de iarnă; fusese teatrul a o mulţime de evenimente politice. În Bucureşti se petrecuse răscoala boierilor Pîrvuleşti, predarea episcopilor şi boierilor de Mircea Ciobanul pe mînele turcilor şi a arnăuţilor. Pe zidurile lui, Istoria înscrisese o mulţime de victorii: Mihai gonise pe turci din cetatea Curtea Veche, luînd-o din mînele lor cu asalt; în curtea lui, vistierul Dan trecuse sub sabia românească cele două mii de spahii ai emirului; Sfînta Troiţă, sau Radu-vodă de astăzi, sărise în aer cu ierbăria lui Sinan-paşa, urmărit de aproape de viteazul domn.

BUCUREŞTII ACUM O SUTĂ DE ANI

Daca un adormit din timpul lui Pasvantoglu sau al lui Hangerliu s-ar deştepta astăzi în grădina de la Sîntu Gheorghe sau în Piaţa Teatrului, anevoie ar putea spune în ce punct al globului se află. Şi daca asupra acestui nenorocit oraş nu ar fi trecut şi petrecut de o sută de ori în sus şi în jos sabia, focul, apa şi cutremurul, turci, tătari şi cîrjalii... şi mai ales domni vitrigi cu miniştri şi favoriţi ca Veleli, Tzucala şi Lahana, el nu ar avea nimic de rîvnit nici Vienei, nici Berli-nului. Oraşe unde, cînd un Lichtenstein, un Schwartzenberg, un Wittgenstein au zidit o casă sau un palat, acel edificiu a trecut din tată-n fiu, străbătînd secoli, atins numai de mîna arhitectului ş-a artistului, mărindu-se şi împodobindu-se pe dinîntru şi pe dinafară din generaţiune în generaţiune, ca să devie o carte împietrită pe care se poate ceti istoria familiei ş-a oraşului; în vreme ce în Bucureşti palaturile domneşti, mănăstirile şi casele boiereşti s-au prefăcut în cenuşe şi în ruină de cîte trei şi patru ori pe secol, fără să lase măcar urmă de existenţa şi de mărimea lor.

.....

În zilele lui Mavrogheni, Bucureştii avea o întindere destul de mare. Într-un ocol care începea din capul suburbiei Oborul vechi, unde s-a serbat odinioară biruinţa lui Matei-vodă asupra lui Radu, venit cu oştiri din Moldova ca să-i ia tronul, trecînd pe dindosul Sfintei Vineri, răspundea la Beilic, pe la spatele jicniţii; d-acolo pe lîngă altarul Sfîntului Spiridon, ocolind Dealul Mitropoliei şi pe dinaintea Bisericii Albe, unde Mihai, banul Craiovii, trimis la moarte de Alexandru-voievod pentru că se zicea fiu al lui Pătraşcu, a dat în genuchi, făgăduind lui Dumnezeu o biserică, daca îl va scăpa de osîndă. Monastirea Mihai-vodă de sub Dealul Spirii este îndeplinirea acelui vot sacru. De la Biserica Albă, marginea oraşului trecea Podul Calicilor, d-a curmezişu, apuca pe dinaintea Anti-mului, se îndrepta spre Sfinţii Apostoli, răspundea în Gorgan la Sfîntul Ilie, de unde apoi se încovoia spre streaja Braşovului, care se împinsese pînă la Podu cu Zale, cam pe unde este astăzi grădina Episcopiei[2]; de acolo tot înainte pe la Icoană[3] şi pe la Popa Rusu se încheia lîngă Biserica cu Sfinţii, de unde am pornit cu ocolul; o întindere de şapte sau opt kilometri, zece sau douăsprezece kilometri pătraţi (2.000 pînă la 2.500 pogoane) care nu conţinea decît o populaţiune de douăzeci pînă la douăzeci şi cinci de mii de suflete.

Odinioară monăstirile Plumbuita, Mărcuţa, Radu-vodă, Văcăreştii şi Cotrocenii formau o semilună de punturi întărite despre răsărit şi miazăzi, legîndu-se toate cu cetatea Curtea Veche.

Spre patru părţi ale lumei se întindeau, ca labele unui polip, patru strade lungi şi întortocheate: Podu Braşovului, care de la Constandin Brîncoveanu începuse a se numi Podu Mogoşoaii, după moşia domnească, Podul Tîrgului d-Afară, care mergea la Obor, Podul Beilicului şi Podul Calicilor, astăzi Calea Şerban-vodă şi Calea Craiovei, patru linii care se tăiau în cruce la Curtea Veche[4], unde atunci ca şi acum era centrul Capitalei. Aceste patru strade mari cu uliţa Tîrgoviştei[5], cu uliţa Ferestrăului[6], cu Podu de Pămînt şi cu drumul Vitanului lăsau între dînsele goluri ocupate de grădini, de livezi, de vii şi de maidanuri presărate pe ici, pe colea cu cîteva colibi, bordeie şi căsuţe despărţite de gropi de nisip şi de baltace, printre care se rădicau mormanele de gunoi scoase de prin grajdurile boiereşti.

Priviţi din Dealul Mitropoliei, Bucureştii semăna mai mult o dumbravă decît un oraş: copaci înalţi şi pletoşi, printre care străluceau crucile poleite a o sută de biserici mari şi mici. Privind pe dasupra grămada verde, se ghiceau pe alocurea cîteva ochiuri; acele spaţiuri desemnau în projecţiune locurile ocupate de hanurile cele mari şi de curţile boiereşti. Cătînd din deal spre Crucea Slobozia din Calea Şerban-vodă, monument rădicat în memoria bătăliei dintre Leon-vodă şi boierii pribegi care hotărîseră să nu mai sufere pe greci, şi uitîndu-se la stînga, răzînd cu ochiul clopotniţa de la Radu-vodă, se zărea, ascunsă printre copaci, biserica Sfîntul Atanasie, zisă Bucur, *nemurire* şi *bucurie*, două nume bine

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

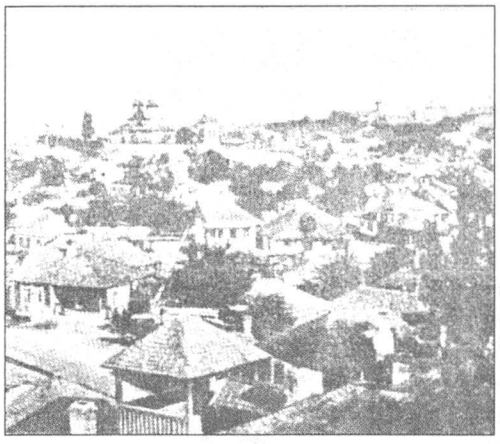

Vedere generală de pe Dealul Mitropoliei, 1855

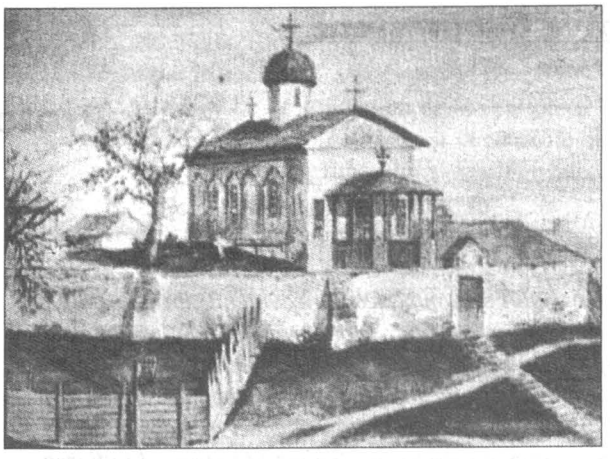

Biserica Bucur, acuarelă din 1880

alese pentru a caracteriza un oraș renăscînd de o sută de ori din foc, din apă și din sînge, și pe nepăsătorii săi locuitori, totdauna veseli și voioși, parc-ar înota tot în fericiri; acea bisericuță cu turla ei rotundă ca o ciupercă, cu streașina ieșită, afundată între arbori seculari, semăna cu un copil sub o umbrelă, rezemat la tulpina unui stejar stufos [...]

... curți mari pătrate, cu ziduri nalte și tari de jur împrejur, cu porți groase de stejar căptușite cu fier, legate în piroane, șine și lanțuri, cu clopotniță dasupra gangului; în mijlocul curții biserica, ocolită de case tari de zid, compartimente unele lîngă altele, fiecare cu pimniță adîncă, cu magazie boltită, cu uși de fier scoase pe o galerie, cu arcade pe coloane de piatră cu capiteluri dasupra, cu odăi toate cu ferestrele și cu ușile pe un pridvor care ocolea hanul dintr-un capăt pînă într-altul, comunicînd cu două scări mari, acoperite față-n față una cu alta, totul stil italian, tipul adoptat pretutindeni în Arhipel și în Marea Neagră, pe unde genovezii au avut cantoare.

Într-acele ziduri se refugiau creștinii, într-acele pimnițe și bolte își închideau giuvaerurile, șalurile, argintăria și banii în timp de răzmiriță, de băjanie, de foc și de sabie. Locuitorii Bucureștiului găseau scăpare pentru ei și averile lor la picioarele altarului și la tăria zidurilor.

Casele boierilor celor mari erau cele mai multe pe aproape de malul gîrlii; începînd din susul Dîmboviței era casa lui Pană Filipescu, mai la vale venea căminul Cantacozineștilor, pînă în casele Colfesculuí, pe ruinele cărora s-a rădicat mai în urmă casa logofătului Dinicu Golescu, palatul domnesc de astăzi; pe apă la vale, tot pe muchea dealului, erau casele lui Constantin Crețulescu ș-ale fratelui său Istrate, mai în jos casele banului Scarlat Ghica din Gorgan; peste gîrlă, în dreptul Zlătarului, unde este prefectura de Ilfov, era casa Banului Bătrîn, nume sub care se deosebea banul Dumitrache Ghica de fie-său banul Scarlat; din jos de Sfîntu Ioan era casa Văcărescului, chiar în locul unde este casa baronului Belu, mergea pînă în zidu bisericii Măgureanu; dincolo de Sfîntu Spiridon era casa lui Manolache Brîncoveanu, al căreia coprins se întindea de sub deal pînă în zidurile Sfintei Ecaterinei ș-ale Bălăceanului, iar pe malul gîrlii, pe unde este astăzi primăria, pînă la Podul Gîrlii de la Beilic. De vreo cincizeci de ani, acolo s-au succedat oaspeți de toate mărimile și de toate neamurile, această casă a fost de zece ori una după alta palat, cazarmă, spital și ruină, de zece ori zidită și rezidită, pustiită, restaurată și părăsită; a adăpostit pe Caragea, cînd a ars palatul domnesc din Dealul Spirii, acolo a tras Ipsilant, acolo a descălicat Domnu Tudor cînd a intrat cu pandurii în București; a fost reședința ortalei turcești în timpul lui chehaia-beg și lui Gavanosoglu; prefăcută din ruină și transformată de vodă Bibescu în palat domnesc, a servit de cvartir lui Omer-pașa, gene-ralilor ruși și nemți, soldaților și bolnavilor a tot felul de oștiri; a fost locuința domnilor, cvartir general al comisarilor și a comandirilor de oștire de toate invaziunele și de toate operațiunele. La stînga spre răsărit, în partea tîrgului, pîmprejurul Colții erau casele Bărcănescului, ale Cîndescului, ale Cîmpineanului, ale lui Racoviță ș-ale Băleanului.

Cînd, după Dealul Mitropoliei, într-o seară de denie, în liniștea melancolică a apusului începea toaca la o sută de biserici, cu milioanele de sunete de toate tonurile, care se vărsau în aer din miile de clopote mari și mici ale orașului, note care alergau din toate turlele ca să se confunde într-un huiet general și se suiau împreună la cer, lățindu-și neîncetat vibrațiunile, aruncîndu-se în cadență ca niște talazuri împinse unele peste altele către malul nevăzut, atmosfera întreagă părea transformată într-un vîrtej de armonie și sufletul coprins de o senzațiune plină de pietate se simțea atras către rugă. În mijlocul acelei vijelii de sunete, precum ochiul distinge într-o mare înfuriată pînzele corăbiilor printre spumegatul alb al jocului valurilor, asemenea urechea deosebea în mijlocul huietului glasul plîngător al Sfîntului Gheorghe, repetînd în cadență numele nenorocitului Brîncoveanu, sunetul jalnic și mîndru al Antimului, bătaia rară și falnică a Sfîntului Spiridon, îngînîndu-se cu Sărindaru și cu Curtea Veche, clopotul de serbare al Colții, glasuri grave străbătute în toate părțile de timbrele ascuțite și argintii a o sută de clopote mai mici ale bisericilor din mahalale. Acum gălăgia populațiunei și urletul a miilor de trăsuri care lovesc pietrile ascuțite ale caldarîmului și fluierile gardiștilor taie tot farmecul acelei armonii sublime...

Note selectiv:

1. *Bucuri*, *Radi* și *Ilari* erau domni feodali, conți sau baroni ai României (n. a.).
2. În jurul locului unde se află astăzi Ateneul.
3. Grădina Icoanei.
4. Apoi Calea Negustorilor, azi Calea Griviței.
5. Actuala Cale a Dorobanților.
6. Sau Podu de Pastramă, azi Calea Plevnei.

(*Bucureștii în literatură*,
texte alese și adnotate,
cu un cuvînt înainte de Radu ALBALA,
Editura pentru Literatură, 1962)

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Arhive bucureștene

Pake Protopopescu

Georgeta FILITTI

Istoria oraşului se completează necontenit din cercetarea arhivelor sale. Aşa apar monografii solide, volume de corespondenţă particulară, broşuri, articole, note, cărţi poştale, reprezentări de tot felul în ulei, peniţă, creion ori acuarelă; din toate imaginea mai veche ori mai apropiată se plămădeşte sub ochii noştri. E o îmbiere la visare, la aflarea – pentru o clipă – a unui timp revolut. De fiecare dată când apare un tom impresionant, un album pulsând de viaţă, ne gândim că n-a mai rămas nimic de spus, nimic de descoperit despre Bucureşti. Şi de fiecare dată ne înşelăm. Pentru că, iată, crâmpeie din viaţa bucureşteană, din destinele locuitorilor ei se ieşesc din arhive, ignorate adesea chiar de cunoscători într-ale istoriei oraşului.

În rubrica inaugurată acum încercăm să răscolim câteva fonduri documentare pentru rememorarea unor fapte şi a unor vieţi de mult apuse.

Pentru azi ne-am oprit la un ctitor al oraşului de la sfârşitul secolului al XIX-lea al cărui nume tinde să fie înghiţit de aburul uitării.

Em. Pake Protopopescu

Em. Pake Protopopescu (1845 – 1892) are o biografie uimitoare şi simpla înşirare a ceea ce a făcut ca gospodar al oraşului, într-un răstimp foarte scurt, îl transformă în personaj providenţial. Fiul protopopului Iancu de la biserica Sf. Gheorghe Nou a urmat liceul Sf. Sava şi şi-a luat licenţa în Drept la Paris în 1867 cu o teză insolită despre acţiunile cauzate de frică. I s-a părut însă că nu are o calificare îndestulătoare şi a mai stat doi ani la Bruxelles ca să urmeze Şcoala de ştiinţe politice şi administrative. Tânărul avocat bucureştean păstrează nostalgia celor învăţate în capitala belgiană şi în 1872 înfiinţează pe malurile Dâmboviţei o şcoală similară, iar peste 12 ani, în asociere cu P. S. Aurelian, o societate de economie politică. Intrarea în loja Marelui Orient (1874) îi va fi deschis multe uşi. La fel înrudirea cu negustorul Hagi Teodoraki, prin căsătoria cu fiica acestuia – Josephina, îi lărgeşte cercul cunoştinţelor, prietenilor, colaboratorilor. În cei trei ani de primariat (1888 – 1891), favorizat neîndoios şi de un climat politico-economic propice, Pake Protopopescu realizează un program edilitar esenţial. Urmaşii săi n-au avut decât să-l urmeze şi să-l consolideze. Din acest punct de vedere poate fi comparat fără şovăire cu baronul parizian Haussman. De cum intră în funcţie, continuă canalizarea Dâmboviţei începută sub predecesorul său Dim. Cariagdi şi cu ajutorul ing. Anghel Saligny finalizează cea dintâi conductă cu apă potabilă a oraşului. Apoi încheie contracte cu Societatea "Bazaltul" pentru pavări de străzi şi fasonări de trotuare. Dar ceea ce a rămas memorabil din administraţia sa şi i-a adus fonduri absolut îndestulătoare a fost lansarea unui împrumut de 16 milioane lei prin subscripţie publică. Bucureştenii înşişi erau atât de dornici de a-şi vedea urbea dotată, modernizată, încât în cinci ore au acoperit de 28 de ori suma solicitată. A putut astfel să construiască 30 de şcoli primare, 5 judecătorii de ocoale, filtrele de apă de la Arcuda, stăvilarele de la Ciurel şi Brezoaia. Dintre clădirile cu spaţii aferente ridicate în timpul său trebuie reţinute Institutul Medico-Legal, Hala de peşte, Şcoala de Comerţ (numită ulterior N. Kretzulescu), rampa de vinuri de la Cotroceni, Palatul Justiţiei, liceele Gh. Lazăr şi Sf. Sava, Legaţia rusă, Grădina Botanică, azile de noapte, capele de cimitire, grajdurile comunale. Majoritatea sunt şi azi în funcţie; numai furia demolatoare din anii '80 a distrus câteva dintre ctitoriile sale, între care Institutul Mina Minovici.

În acţiunea edilitară a primarului banii nu au însemnat totul. A căutat şi a găsit în permanenţă soluţii, a ignorat adeseori o lege prea rigidă, a fost suplu, şiret, a măgulit orgolii şi a reuşit. Astfel, la sistematizarea Dâmboviţei a adăugat canalizarea pe 50 străzi şi racorduri în casele unor particulari bogaţi, dar a găsit şi formula pompelor la colţ de stradă pentru ca sărăcimea oraşului să nu mai fie silită să scoată apă din vadul sacagiilor, plin de mortăciuni. Pentru salubrizarea oraşului a amenajat groapa de gunoi din Valea Plângerii folosind vagonete la care gunoierii ajungeau noaptea cu cotige pe arcuri (ca să nu facă zgomot). Caii cei mai potriviţi la aceste atelaje i s-au părut cei importaţi din Croaţia ori crescuţi în comuna Joiţa, lângă Arcuda. Bucureştenii s-au

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

obișnuit atunci să-și facă abonament (bătut pe poartă) pentru ridicarea gunoaielor. În același timp a interzis tăierea vitelor în curți. Ecarisajul de la Colentina a fost mutat la Abator.

Și în ceea ce privește iluminatul electric și transporturile P. Protopopescu a fost un înainte mergător, fiindcă în afară de Grădina Cișmigiu a instalat becuri pe bd. Academiei, Carol, Calea Victoriei și la Șosea. Tot în vremea lui apare cel dintâi tramvai electric (linia 14).

Din vreme în vreme un om al cetății trebuie să ia măsuri radicale, și el a fost unul dintr-aceștia. Cosmetizarea, jumătățile de măsură, remediile merg un timp, dar orașul nu poate prospera. După ce a dispus executarea cadastrului urban și a inventariat bunurile aparținând comunității, primarul-avocat a înțeles că se poate trasa profitabil o nouă tramă stradală. Pentru cei aproape 200.000 de locuitori de la 1889, P. Protopopescu a croit bd. Orient, apoi Carol (care mai târziu avea să îi poarte numele), Obor (apoi Ferdinand), Mărășești, Dosul Gării (ulterior Dinicu Golescu), Elisabeta. Azi totul pare o poveste frumoasă. Atunci însă exproprierea pentru alinieri ori lărgiri de ulițe (într-un cuvânt sistematizare) a însemnat și multe lacrimi. Se povestește, de pildă, că pentru realizarea bulevardului dintre Spitalul Colțea și Gara Obor a așteptat ca unii proprietari îndărătnici să plece la băi. Le-a dărâmat casele într-o singură noapte și apoi i-a despăgubit generos. La fel de ingenios a fost și în cazul diferiților furnizori ai municipalității. Când măcelarii au făcut grevă din cauza prețurilor impuse prin mercuriale, a practicat ceea ce azi am numi *dumping*: a cumpărat vite de la Marinescu Bragadiru, le-a tăiat și le-a vândut la un preț rezonabil. La fel a procedat cu brutarii.

Ceea ce azi a devenit o banalitate a peisajului urban, în anii '80 ai secolului XIX însemna inovație. Astfel P. Protopopescu a introdus afișajul public și chioșcurile de ziare, obligația numerotării caselor, închiderea cârciumilor la miezul nopții, curățatul zăpezii de către fiecare proprietar, ba chiar și... dezinfectarea bricelor de către bărbieri.

Un spațiu mult îndrăgit de bucureșteni a fost și a rămas desigur cel al Oborului, unde se aduna Târgul Moșilor. Pake Protopopescu l-a expropriat și a putut oarecum să-l amenajeze. În acest caz, însă, trebuie să admitem că rezultatele au fost modeste. E de-ajuns să parcurgem schița omonimă a lui Caragiale ca să ne dăm seama că un primar nu poate totuși face minuni. Atunci însă, în 1889, lumea a fost euforică. Pake Protopopescu i s-a adresat astfel regelui, prezent la schimbarea la față a târgului: "Majestatea Voastră i-a încurajat pe cei mai merituoși și mai abili dintre producătorii care alimentează acest târg și deservesc astfel trebuințele vieții poporale". Regele a dat premii unor produse oferite de ceea ce s-ar putea numi azi "secțiuni": *Olărie ordinară și fină*, *Doniță*, *Doniță de Brașov*, *Butoiașe*, *Bote*, *Copăi*, *Coșuri*, *Arămărie*, *Făină*, *Sitărie*.

Disputele politice, acuzele, boicotul sunt nelipsite și în vremea lui. Totuși, dacă Pake Protopopescu rămâne un gospodar eminent al urbei, e de observat că și grupul de consilieri care l-a secondat i-a fost pe măsură. Orientarea sa politică (partizan al liberalului disident George Vernescu) nu l-a împiedicat să și-i apropie pe I. Em. Florescu, Al. Știrbei, N. Hagi Stoica, Dim. Orbescu, N. Filipescu, C. Esarcu, N. Blaremberg, C. Severeanu, Ch. Zerlendi. Toți aceștia erau oameni bogați, buni administratori ai propriei averi, gata să contribuie la prosperitatea orașului, iar nu să profite de pe urma calității de consilieri. Echipa tehnică (Bolintineanu, ing. Giulini, dr. Felix, contabilul Andricu) a completat fericit staful Primăriei în acei ani.

Arhiva Pake Protopopescu de la Biblioteca Națională (fondul St. Georges) mai cuprinde și documente despre manifestările mondene ale primarului și familiei sale. Ele oferă un crâmpei de viață cotidiană din *la belle époque*, cu moravurile și eticheta caracteristice. Invitațiile reginei ori ale principesei moștenitoare, transmise prin doamnele de onoare Natalia Romalo (fiica diplomatului Iancu Bălăceanu), Zoe Miclescu, Elena Văcărescu (viitoarea scriitoare), Zoe Bengescu (viitoare memorialistă, căsătorită Cămărășescu), Maria Greceanu, Olga Mavrogheni, oglindesc un ansamblu de convenințe impuse cu strictețe de palatul regal. Pentru "ceaiuri", "kermeze pentru copii", baluri, primiri de "patronese" (conducătoarele societății de binefacere *Regina Elisabeta*, între care și Josephina Protopopescu), serate muzicale, *garden-party*-uri la Cotroceni, reprezentații de gală la Teatrul Național ("invitație strict personală"), "reuniune muzicală pentru femeile în doliu", concerte, inaugurarea azilului *Regina Elisabeta* din Șos. Filantropia nr. 33, dejunuri etc. se precizează – după caz – ținuta: "toaletă de oraș", "habit", "costum de secol XVIII de rigoare pentru copii", "costum românesc", "toaletă de oraș fără pălărie", "frac, cravată, mănuși albe, decorații în mărime regulamentară", "ținută de bal", "toaletă de vizită".

Dincolo de protocolul obișnuit răzbat și dispoziții categorice ori ceea ce azi s-ar numi "pile". Astfel, de la o zi la alta, Zoe Bengescu îi cere primăresei, în numele reginei, să "recruteze" câteva "dames du grand commerce de la Capitale" pentru a le implica în animarea Societății de binefacere ce purta numele suveranei. Și ca să fie și mai elocventă, doamna de onoare adăuga: "on compte beaucoup sur vous." Evident că "doamnele din comerț", adică nevestele de angrosiști bucureșteni, se grăbesc să răspundă convocării reginei și să-și dea obolul pentru operele ei de asistență socială. Iată câteva: Ecaterina Carcaleteanu, Elena Mironescu, Alexandrina Porfiriade, Maria Nicolesco, Maria Petrescu, Felicia Economu, Maria Hagi Stoica, Elena Vellescu, Maria Serafim, Delphina Rusescu, Elena Sache Ionescu, Anetta Niculescu, Alexandrina Naumescu.

Dar doamnele de onoare de la Palat profită de situația lor privilegiată și ca să ceară ajutorarea "cu lemn a unui sărac" (Elena Văcărescu), un servici pentru cutare "qui ne demande qu'à travailler" (Zoe Davilla). Regina însăși trimite rugăminți-porunci: Cappeleanu, funcționar la Primărie, riscă să-și piardă slujba. E "părintele unei numeroase familii", încât regina îi cere primarului să pună "toată silința" și să-l păstreze.

O practică devenită, din păcate, istorie e cea de a răspunde la gesturile de politețe. Pentru strugurii, florile, felicitările la aniversarea căsătoriei suveranilor ori darurile lucrate de elevele școlii *Protopopul Tudor* (unde primarul era epitrop), Palatul Regal, prin aghiotanții de serviciu sau prin doamnele de onoare, răspunde nuanțat: "cu strigăte de bucurie", "cu încântare" ori... simple "mulțumiri".

Ca persoană publică, Pake Protopopescu e dator la unele gesturi ori spuse de convenință ce îmbracă forme gongorice, mai ales când i se adresează regelui sau reginei. Ele fac parte din retorica vremii și merită a fi consemnate ca atare. La inaugurarea Școlii de Comerț (numită ulterior, cum

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

aminteam, N. Kretzulescu) primarul a declarat: "toate ramurile de activitate utile şi producătoare au găsit pururea pe lângă iniţiative încurajatoare şi sprijinul cald şi statornic din partea Majestăţii Voastre... în special comerţul, această ramură de activitate socială care este pârghia cea mai puternică a prosperităţii publice, căile ferate create sub fericita domnie a Majestăţii Voastre au chemat comerţul Capitalei la mari şi fructuoase destinate. Acestor căi se datorează extensiunea şi înfrumuseţarea Bucureştilor... lor datorează Capitala dezvoltarea şi importanţa la care se găseşte ajunsă".

Felicitările pentru aniversarea căsătoriei suveranilor aveau formulări ca acestea: "scut al statului şi emblemă a orgoliului fiecărui român", "podoabă strălucită a tronului şi reprezentanta măreaţă a tot ce mintea şi inima pot produce ca mare şi generos".

La rândul său primarul e informat ori solicitat de tot felul de întreprinzători. Iată, de pildă, oferta faimosului Costache Ionescu din str. Covaci nr. 3, "restaurant, mare depozit de vinuri, casă fondată în 1859, medalia de aur la expoziţia universală de la Paris, 1889", pentru masa de 10 mai 1891, orele 17, din Grădina Cişmigiu, de 2.000 persoane (în valoare de 14.000 lei): icre, sardele, friptură de viţel, caşcaval, prăjituri, vin, pâine.

*

Pake Protopopescu s-a identificat cu istoria şi devenirea Bucureştilor. Peste ani, în 1923, fiul său, membru al Partidului Poporului condus de gen. Averescu şi ajutor de primar într-un sector al Capitalei, încerca să-şi sensibilizeze comilitonii folosind prestigiul defunctului său părinte în legătură cu soarta oraşului. După primul război mondial a circulat ideea, susţinută de liberali, a mutării Capitalei la Braşov. Fiul primarului de odinioară cere acum cu vehemenţă să se înscrie explicit în Constituţie că Bucureştii sunt capitala *definitivă* a ţării.

Figura lui Pake Protopopescu aparţine galeriei de oameni implicaţi plenar, cu dăruire şi pricepere, în edificarea României moderne. A contribuit mai mult decât contemporanii săi la modernizarea oraşului, la civilizarea lui şi implicit la schimbarea mentalităţilor. Oraşul a încetat a mai fi un sat mare, s-a personalizat în sensul unei restructurări continui. În 1892, când Pake Protopopescu închidea ochii, la doar 48 ani, sentimentul că a binemeritat toată admiraţia de la concetăţenii săi a fost unanim. Şi recunoştinţa contemporanilor, ca şi ingratitudinea lor, n-au întârziat să se manifeste, aşa cum s-a întâmplat de atâtea ori în istoria noastră. În 1895 a fost comandată, prin subscripţie publică, statuia fostului primar sculptorului Ioan Georgescu. Guido Corti din Milano a turnat-o în bronz, dar primarul din acel an, C. F. Robescu, s-a împotrivit amplasării ei. Abia în 1899, când în fruntea oraşului se afla Barbu Ştefănescu Delavrancea, a avut loc inaugurarea ei (după ce a fost reparată de C. Storck). Astăzi micul parc de la confluenţa bulevardelor croite de primarul novator poartă numele cârciumii de peste drum, *Izvorul Rece*, ca dovadă că istoria rămâne pentru mulţi o *terra incognita*.

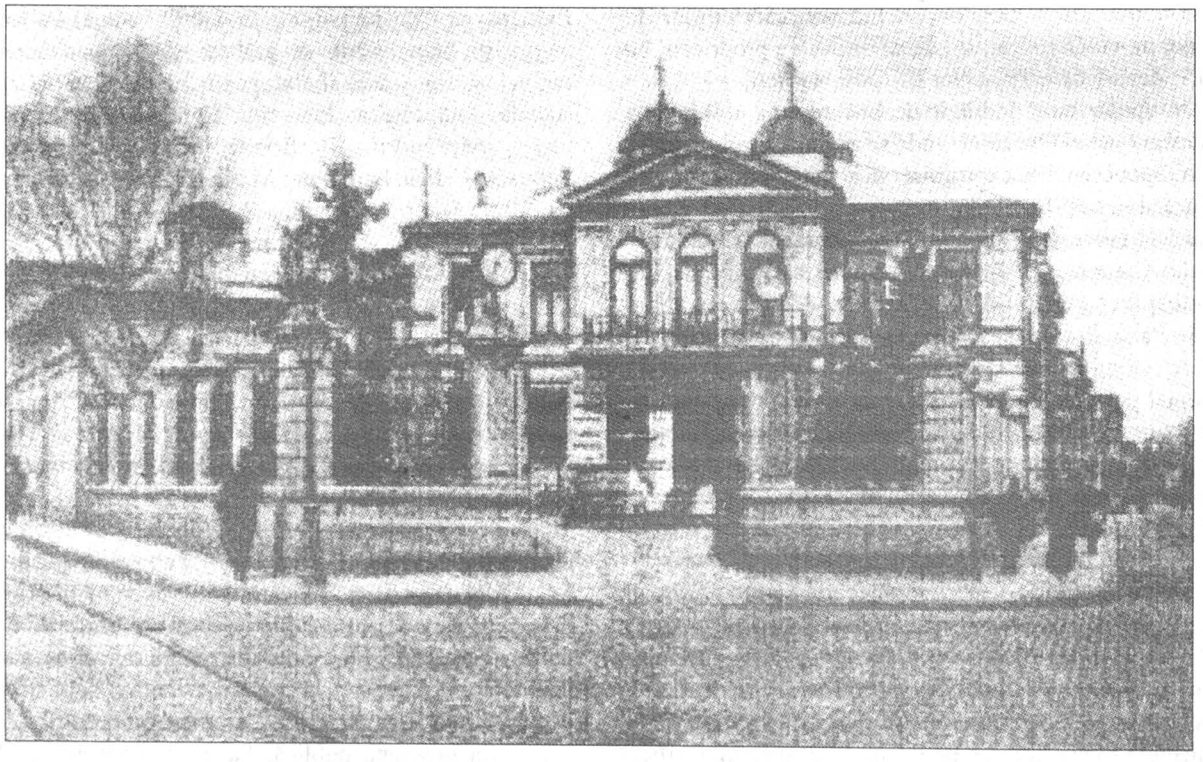

Casa lui Pake Protopopescu (azi demolată). Se afla la intersecţia străzii Biserica Enei cu B-dul I. C. Brătianu

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Memoria caselor

Casa Melik

Ana Maria ORĂŞANU

Pe strada Spătarului, trecătorul descoperă la nr. 22 o locuință romantică prin arhaismul formelor arhitecturale. Este **Casa Melik**, o prezență urbană discretă, anturată de un bogat ambient vegetal, parte din vasta grădină de odinioară.

Istoria casei se desfăşoară pe mai mult de 200 de ani, iar valoarea îi este sporită prin actuala funcțiune culturală de Secție a Muzeului Național de Artă al României. Aici funcționează Muzeul "Theodor Pallady" şi poate fi admirată o remarcabilă selecție din lucrările pictorului, precum şi colecția de artă decorativă a familiei Răut.

Casa, ridicată în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea (cca. 1760) în Mahalaua Armenească, a rămas de-a lungul timpului unul dintre puținele repere certe care individualizează contribuția comunității armene la configurarea oraşului, fiind, cu certitudine, cea mai veche.

Arhitectul Iacob Melik (1817 – 1887), cel care a locuit în casă şi care a refăcut-o pe la mijlocul secolului al XIX-lea, a fost la vremea sa o personalitate proeminentă a comunității. S-a născut la Bucureşti, într-o familie de armeni refugiați din Turcia. A studiat arhitectura la Paris şi s-a întors în 1844, răspunzând propunerii lui Barbu Ştirbei, ministru al Treburilor Interne din Țara Românească. Printre proiectele realizate în această perioadă se menționează Cazarma bucureşteană MALMAISON.

Iacob Melik a participat la viața comunității armene lucrând ca profesor de şcoală. De asemenea, s-a implicat în pregătirea evenimentelor din 1848, susținând mişcarea revoluționară în calitate de secretar al Clubului democratic din Bucureşti şi menținând legătura cu cercurile progresiste.

În locuința sa din str. Spătarului au fost găzduiți în acel an capii revoluției din Țara Românească, inclusiv Ion Heliade Rădulescu. Ulterior, Iacob Melik s-a numărat printre persoanele care au părăsit în grabă țara spre a se salva, fiind nominalizat în lista celor care au ajutat revoluția. Din exil a păstrat legătura cu fruntaşii revoluției, după cum este atestat de documente datând din acei ani.

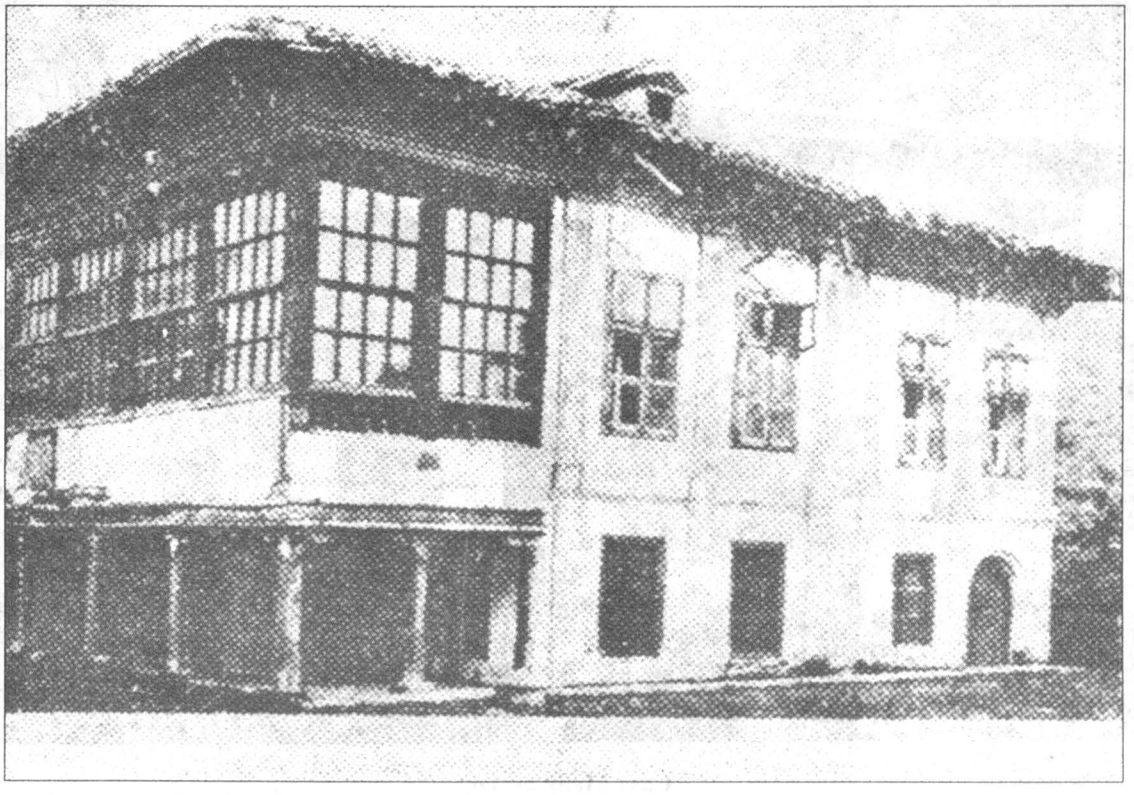

Casa Melik înainte de restaurare

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

A revenit la București în 1857, împreună cu soția sa, Ana Melik, și s-au instalat în vechea casă a familiei, părăsită în toți acești 9 ani. Probabil că în această perioadă s-au realizat importante lucrări la casă, modernizând-o fără a-i afecta caracteristicile inițiale. Melik devine arhitect al Statului în Țara Românească și o personalitate de frunte a vieții politice.

În noiembrie 1858 semna proclamația Partidului Național din Țara Românească, alături de frații Golescu, Cezar Bolliac, D. Brătianu și G. Sion. Este ales președintele epitropiei și comunității armene din București și, un an mai târziu, deputat de Vlașca. În ultimii ani de viață s-a retras din viața publică. A murit la vârsta de 70 de ani, fiind înmormântat la Cimitirul armenesc din București.

Soția sa, Ana Melik, a fost o distinsă reprezentantă a comunității armene. Cultă, cunoscătoare a limbilor franceză, germană și greacă, pe lângă armeană și română, era interesată de politica vremii și de nevoile societății. S-a stins din viață în 1913, lăsându-și casa, ce aparținuse tatălui său, prin testament pentru organizarea unui azil destinat văduvelor armene sărace.

Testamentul cuprindea și alte donații în scop caritabil: moșiile din județul Buzău erau lăsate Universității București pentru crearea unei burse studențești și, de asemenea, dona fonduri Societății Vatra Luminoasă și Școlii armene.

Aceștia au fost proprietarii casei din str. Spătarului nr. 22. Casa Melik se înfățișează și astăzi neschimbată, neafectată de trecerea timpului și de succesiunea stilurilor, mulțumită unei subtile restaurări executate în anii '70 ai secolului trecut.

Are planul dreptunghiular, dispus liber pe teren, cu intrarea pe latura lungă dinspre stradă și două niveluri de locuire. Parterul este scund, cu plafoane drepte din lemn, susținute de grinzi masive. Una dintre ele, datată 1822, atestă importante lucrări la acea dată. Etajul, cu spații mai generoase, se deschide pe fațada de nord cu un geamlâc generos, orientat, inițial, ca loc de belvedere, spre zona în care bănuim că se desfășura o frumoasă grădină.

Fațadele sunt decorate cu o profilatură discretă din stuc desenând traseele orizontale la soclu, brâul median și cornișa, precum și pilaștrii dintre ferestrele etajului.

Expresivitatea arhitecturală o dă folosirea exclusivă a zidurilor albe și a lemnului în forme simple și robuste.

Intrând în curtea casei, vizitatorul coboară câteva trepte și astfel revine la nivelul de construcție și locuire corespunzător Casei lui Iacob Melik – un mare armean și un mare român. Întâlnirea cu opera lui Pallady, anunțată de o statuie sobră, integrată peisajului din fața casei, amplifică emoția artistică și dă locului valoare de unicat.

Casa Melik astăzi

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Patrimoniu

Din colecțiile Bibliotecii Metropolitane București

Petre ISPIRESCU, *Legende sau Basmele Românilor*
Editura Institutului de Arte Grafice și Editură "Minerva", Bucuresci, 1901

Domnule Ispirescu.

Privind la volumul de povești poporale ce mi-ai trimis la țară, îmi pare că me aflu în față cu o comoară pe care aşi fi perdut-o de mult şi am regăsit-o într'o zi de noroc.

Un geniu farmecător ese din cuprinsul lui şi vine de me ia pe aripele sale ca să me transporte în timpul copilăriei mele şi în lumea acea mult adimenitoare, locuită de zmei, de balauri, de pajuri, de cai năzdrăvani, de paseri măestre, de strâmbă-lemne, de sfarmă-pietre, de feți-frumoşi, de fete de împărați cu plete de aur, etc., într'un cuvînt de toate minunile ce-mi povestea manca (doica) în nopțile de iarnă la gura sobei.

Drăgălaşe povestiri care îmi îngânau somnul, cu visuri încântătoare şi care au avut o fericită întrunire asupra închipuirei mele de când sunt pe lume. Ele au contribuit a me face poet! [...]

Al d-tale servitor şi amic,
V. Alecsandri

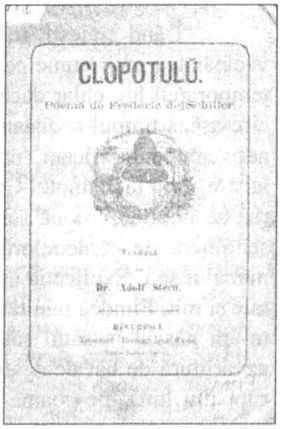

Frederic de SCHILLER, *Clopotulu.* Poemă
Tradusă de Dr. Adolf Stern, Tipografu – Editoru Ioan Weiss, Bucuresci, [f.a.]

Precum spiritul omului se face mai pătrunzător şi se dezvoltă mai mult prin schimbul ideilor, prin examinarea şi compararea ideilor altora, aşa şi literatura unui popor se dezvoltă şi creşte, prin studiul şi cunoştința literaturii altor popoare. Principiul naționalității, această deviză, care în secolul nostru este înscrisă pe stindardele tuturor popoarelor, şi care separă un popor de poporul său vecin, se poate admite numai într-un înțeles politic, într-un sens patriotic; când e vorba însă de productele spiritului, de literatura şi de ştiința, atunci acest bulevard care ne separă, cade, dispare, căci atunci toți suntem frați, toți de una şi aceeaşi naționalitate, toți silitori de a ajunge la unul şi acelaşi scop – fiindcă sunt nişte tărâmuri unde suntem cosmopoliți în toată puterea cuvântului. Acel popor care s-ar înconjura de un zid în contra productelor spirituale şi ştiințifice ale celorlalte popoare ar comite o crimă de les-spirit şi ar rămâne îndărăt – nu! toate porțile trebuie să fie deschise, intrarea liberă şi nu numai exclusiv pentru operele unui singur popor, ci pentru toate...

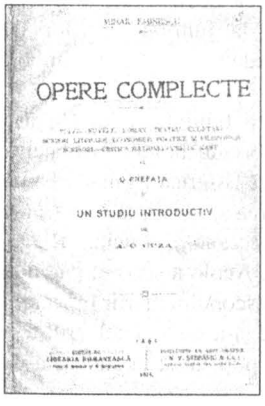

Mihail EMINESCU, *Opere complecte*
Cu o prefață şi un studiu introductiv de A. C. Cuza. Editat de Librăria Românească, Institutul de Arte Grafice N. V. Ştefăniu & Co., Iaşi, 1914

... Din aceste considerații – de popularizare, *aşadar, şi de* înțelegere *– a izvorît şi lucrarea prezentă.*

Intenția noastră a fost să punem la îndămîna românilor de pretutindeni, în interesul culturei naționale, o ediție, cuprinzînd într'un singur volum, cu preț eftin, toate scrierile – firește, cele mai însemnate, în toate direcțiile, dacă nu chiar toate în înțelesul absolut al cuvîntului – comorile simțirei şi gîndului său, ale genialului nostru, nu numai poet, ci şi cugetător, în atîtea domenii: Mihail Eminescu.

E cea dintâi întreprindere, credem, de felul acesta la noi, şi pentru care editorii d-nii I. V. Ionescu *şi* N. Georgescu, *şi-au impus însemnate sacrificii.*

Ediția de față e dar, mai întâi, aceea ce voeşte să fie: o ediție populară.

Dar ea încearcă a fi şi: o ediție critică...

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Istoria cărții

BICENTENAR TIMOTEI CIPARIU

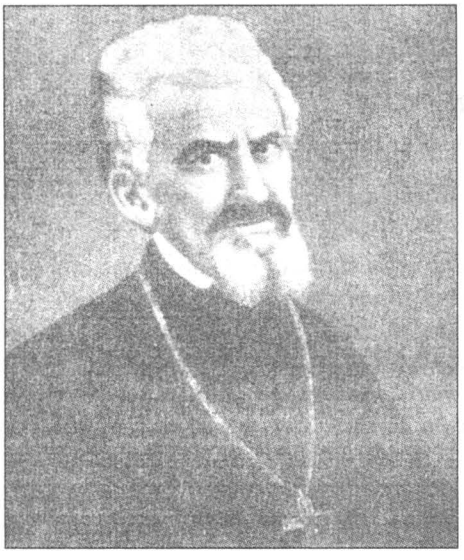

De mult mi-am fost propus să încep a scrie o specie de memoriu din viața mea, şi din cele ce am ajuns şi cunoscut eu; nu că doară acestea ar fi cu totul demne de neuitare, cu toate că vor fi întrânsele unele nu numai de interes istoric, ci chiar şi filologic, ci ca să dau de se poate oareşcare impuls conaționalilor mei la asemenea scrieri originale, a căror preț la toată [în]tâmplarea pentru istoria şi literatura popoarelor [este] prea însemnat, şi iarăşi pentru ca oarecum prin atare scrisoare lăsată poporului meu, de va merita a fi consultată când şi când, mă voiu vedea nu de tot a fi mort şi după moarte-mi, ci sufletul meu încă va via întru acest popor, [pe] care Provedența mi-l-a asemnat ca să-mi fie pe pământ părinte şi frățietate, şi de care nice după moarte-mi nu voiu a mă despărți. [...]

Ion BRAD

Contemporanul nostru

"Când trăieşti ani de zile, chiar o viață întreagă, în vecinătatea unui nume celebru, începi să te simți, treptat, contemporanul lui, chiar dacă între tine şi omul care i-a dat strălucire aşază timpul o distanță măsurată în decenii şi secole". Cu aceste cuvinte evocam, în toamna lui 1987, trecerea unui veac de la stingerea lui Timotei Cipariu. Le reiau acum când, în februarie, se împlinesc două sute de ani de la naşterea sa, cu acelaşi sentiment de contemporaneitate pe care îl încerc în preajma numelui său. Explicația este simplă, ca tot ceea ce ține de realitate şi mit. Fiindcă realitatea şi mitul s-au amestecat în faptul că m-am născut în satul său, Pănade, de pe Târnava Mică, la o azvârlitură de băț de dealul înalt, zis al "Şipotului", galben, ca rupt din lună, pe coama căruia fusese cândva casa Ciparilor, devenite, deal şi casă, doar o lumină din poveşti, pe care străbunicul Ion ne-o arăta cu degetul, poruncindu-ne: "Să învățați şi să vă purtați frumos, copii, că altfel vă vede Chimoftei Țâpar (aşa-i pronunța numele) din ceruri şi se supără pe voi!" Străbunicul, neştiutor de carte, fusese contemporan, în tinerețe, cu cel mai mare cărturar al neamului românesc din Ardeal, cel care, înainte de-a merge la şcoală, ştia *Alixăndria* pe de rost, cel care, frecventând mai apoi doar şcolile Blajului (nu ca predecesorii săi din "Şcoala Ardeleană" universitățile de la Roma, Viena şi din Germania), a învățat să scrie şi să vorbească cincisprezece limbi, printre care şi ebraica, araba şi persana, ajungând să scrie şi versuri în aceste graiuri ale Orientului, lăsându-ne unele manuscrise nedescifrate complet până astăzi. Tot el, Timotei Cipariu, a dat strălucire inițiativei înaintaşilor săi, începând cu ctitorul Blajului, Inocențiu Micu Clain, de-a înființa o bibliotecă românească demnă să stea alături de cele ungureşti de la Alba Iulia, Aiud şi Târgu-Mureş. Bibliotecă distrusă aproape în întregime în toiul evenimentelor sângeroase din 1848 – 1849 (o adevărată "noapte a tăierii pruncilor"). Bibliotecă refăcută, mai ales cu carte veche românească şi cu manuscrise rare aduse tocmai de la Constantinopol şi Bucureşti, trecute, cu mari dificultăți, pe la Turnu-Roşu, unde cenzura chezaro-crăiască se arăta, adeseori, necruțătoare.

Pasiunea lui Cipariu pentru carte şi bibliotecă o găsim mărturisită şi în *Jurnalul* său (un început de autobiografie), dar şi în însemnările despre călătoria sa şi a lui George Bariț (întemeietorul gazetelor româneşti din Transilvania) în Țara Românească, unde, la 1836, admira cărțile din tipografia lui Heliade Rădulescu şi înjghebarea primei biblioteci naționale. Dar această nobilă şi mistuitoare patimă a lui Cipariu a fost zugrăvită, cu neîntrecuta sa artă de portretist, de Nicolae Iorga: "Cine a străbătut vreodată sălile, astăzi prăfoase şi părăsite, ale bibliotecii lui, a trebuit să rămână uimit de larga rază a interesului său ştiințific, a interesului său literar şi, mai bine, a interesului său uman. De la manuscriptul de cronici a Moldovei, până la versurile arabe legate în marochin roşu şi până la poezia lirică a timpului său – n-a făcut şi el versuri? – totul te întâmpină acolo. În aceste încăperi a cetit el mulți ani de zile după ce nu mai ştiam să-i cerem a scrie. Stătea închis în frăția cu duhurile morților celor mari, şi nu-i păsa de lumea care judecă migălos, cu o cumpănă de spițer, greşelile făuritorilor de înalte clădiri ale minții avântate. În bătrânețea ca şi în tinerețea lui, el n-avea nevoie decât de foarte puțină odihnă, şi cei ce l-au cunoscut ştiu să spuie despre uşurința cu care trecea de mai multe ori pe noapte de la întunericul somnului la lumina cetirilor de învățământ şi de frumusețe, în odaia unde lampa – ca un simbol! – nu se stingea niciodată".

În această atmosferă faustică a bibliotecii lui Cipariu (salvată, în 1948, de la dezastrul celorlalte biblioteci blăjene, executat de staliniştii care au desființat Biserica Română Unită cu Roma, Greco-Catolică) a lucrat câțiva ani buni, la Cluj (unde a fost transportată Biblioteca Arhidecezană), Lucian Blaga, marele poet, filozof şi cărturar român. Acolo a scris el paginile dedicate iluminismului transilvan şi episcopului martir Inocențiu Micu Clain, cel relegat la Roma, unde şi-a scris şi celebrul testament: "Numai din pământul Patriei poți învia la Judecata de apoi!"

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

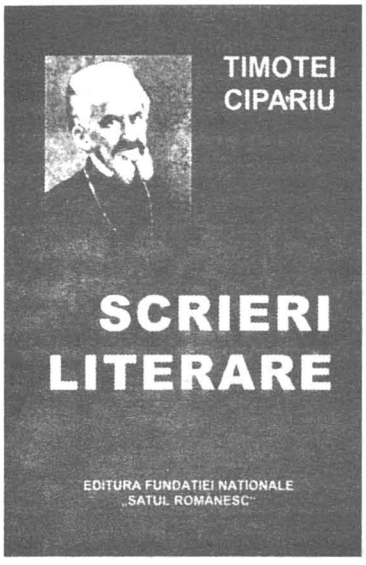

Prin crezurile care îi uneau, la mari distanțe în timp, Inocențiu, Cipariu și Blaga ne sunt astăzi contemporani, în efortul de-a nu lăsa să se stingă niciodată lampa conștiinței naționale.

Printr-o altă pasiune a sa, Cipariu ne rămâne, de asemenea, contemporan: cunoașterea și apărarea limbii române. Cunoașterea vechimii și latinității sale, a gramaticii și poeticii, care au făcut-o rodnică în creațiile spiritualității naționale, rezistentă la intemperiile tuturor înghețurilor și adversităților istoriei.

La 23 octombrie 1861, într-un amplu discurs istoric, ținut cu ocazia inaugurării "Asociațiunii transilvane pentru înaintarea literaturii și culturii poporului român" (ASTRA), găsim și acest emoționant elogiu al limbii materne: "Însă din toate aceste ruine, Providența ne-a conservat, în aceste dureri cumplite, un tezaur neprețuit, pe care nu ni l-au putut răpi nice sabia învingătorului, nice cruzimea tiranului ce domnea pe corpurile noastre, nice puterea fizică, nice politica infernală, – un tezaur născut cu noi, de la țâțele maicii noastre, dulce ca și săruturile măicuțelor când ne aplecau la sânul lor, tezaur mai scump decât viața, tezaur care, de l-am fi pierdut, de l-am pierde, de vom suferi vreodată ca cineva cu puterea au cu înșelăciunea, au cu momele să ni-l răpească din mâinile noastre – atunci mai bine, mai bine să ne înghită mormântul de vii, să ne adunăm la părinții noștri cu acea mângâiere că nu am trădat cea mai scumpă ereditate, fără de care nu am fi demni de a ne mai numi fiii lor: limba românească".

Numai Eminescu, trecut și el, în acei ani, prin Blajul lui Aron Pumnul, dascălul său iubit, al lui Bărnuț și Cipariu, ar mai fi putut rosti și scrie asemenea patetice pledoarii pentru cultivarea și apărarea limbii române. Să nu uităm, apoi că, înaintea chiar a lui Vasile Alecsandri și Alecu Russo, Timotei Cipariu își învăța elevii să adune poeziile populare, cunoscută fiind culegerea de la 1838 a preotului Nicolae Pauletti din Roșia de Secaș, descoperită și studiată însă mult mai târziu decât a celor doi moldoveni. [...]

Cred că îl mai putem considera contemporanul nostru și din alte puncte de vedere. Fiindcă numai un cărturar patriot ca el, un luptător neînfricat pentru națiune, școală și cultură (să nu uităm că a fost unul dintre întemeietorii Academiei Române și ani îndelungați directorul celor mai vechi școli sistematice românești, ca și al uneia dintre cele mai active tipografii transilvane), numai o fire și o personalitate ca Timotei Cipariu, acela care, sărac fiind în tinerețe, când n-avea bani să-și cumpere lumânări, aștepta nopțile cu lună plină să-și poată citi cărțile, numai filologul, oratorul, poetul și bibliofilul neîntrecut, omul care înțelegea și uneori depășea înțelesurile timpului său, ale lumii în care trăia, numai el putea să formuleze, testamentar, dar și în numele nostru, aceste adevăruri axiomatice: "Astăzi, fraților, națiunile nu există decât numai prin cultură. Popoarele fără cultură și cărora nu le pasă de progresul umanității, nu se mai numără. Cultura este condiția «sine qua non», cultură și viață sau barbarie și moarte, «tertium non datur»".

Așa putea vorbi doar un spirit european, un enciclopedist, un exemplu bun și pentru noi toți, cei confruntați cu exigențele și perspectivele primirii României în Uniunea Europeană. Cultura română este o certitudine pe această cale istorică, majoră dar dificilă. Prin ea, în mod sigur, țara noastră se "numără". Așa cum Blajul, vatra primelor impulsuri lucide și sistematice, în această direcție, rămâne un punct luminos pe harta României europene. Iar în vatra aceasta arde încă, veșnic nestinsă, lampa din casa lui Timotei Cipariu. [...]

Biobibliografie

CIPARIU Timotei, n. 21 febr. 1805, satul Pănade, com. Sîncel, jud. Alba – m. 3 sept. 1887, Blaj. Cărturar și filolog. Fiu al lui Iacob Țipar și al Salomiei (n. Frățilă), țărani. Urmează gimnaziul și cursul filozofic (1816 – 1822), apoi Seminarul Teologic (1822 – 1825) la Blaj, unde se formează în cultul Școlii Ardelene; își desăvîrșește pregătirea intelectuală ca autodidact. Se consacră carierei didactice, în școlile Blajului (1825 – 1873): prof. de lb. română și filozofie la gimnaziu și seminar, director al gimnaziului (1854 – 1873), autor de cărți teologice, educative etc. și manuale [...] Preot greco-catolic, canonic, vicar, prepozit mitropolitan; proprietar de tipografie și editor (1833 – 1866) de cărți, gazete, rev., răspîndite la românii de pretutindeni; organizează (în jurul lui 1830), cu G. Bariț ș.a., spectacole teatrale, susținute de elevii blăjeni; joacă un rol de prim-plan în revoluția de la 1848 în Transilvania. [...] Membru fondator (1861) și primul vicepreședinte al Astrei (din 1878); membru activ al Soc. Germane de Orientalistică de la Berlin; membru fondator (1866) și vicepreședinte al Soc. Academice Române (din 1867). Dimensiune supremă a pașoptismului cultural în Transilvania, activitatea sa îi conferă în epocă o prestanță și o autoritate morală absolute; icoana lui postumă e învăluită încă în luminile legendei. Primul mare lingvist român și cel mai important reprezentant al latinismului [...] Erudit și poliglot, umanist de mărime europeană, înrudit prin formație și vocație filologică cu B. P. Hasdeu, **C.** ilustrează, alături de acesta, tradiția enciclopedică, prelungită de la D. Cantemir la M. Eliade. [...]

*

OPERA: *Ecloga. Întru mărirea Măriei Sale... Domnu D. Ioan Lemenyi...*, Blaj, 1833; *Extract de ortografie cu litere latinești*, Blaj, 1841; *Principia de limbă și de scriptură*, în *Organul luminării*, nr. LVI-LXI, LXIII, 1847 – 1848 (ed. II, 1866); *Elemente de limbă română după dialecte și monumente vechi*, Blaj, 1854; *Știința S. Scripture*, Blaj, 1854; *Acte și fragmente latine românești pentru istoria bisericei române*, Blaj, 1855; *Compendiu de gramateca limbei române*, Blaj, 1855; *Crestomație sau Analecte literare din cărțile mai vechi și nouă românești, tipărite și manuscrise, începînd de la secolul XVI pînă la al XIX*, cu *Notiță literară*, Blaj, 1858; *Elemente de poetică, metrică și versificațiune*, Blaj, 1860; *Începutul creștinării la români*, Blaj, 1866; *Gramateca limbei române*, I *Analitica*, II *Sintetica*, București, 1869 – 1877; *Despre limba română. Suplement la Sintactică*, Blaj, 1877; *Început de autobiografie*, ed. de Șt. Manciulea, Blaj, f.a.; *Călătorie în Muntenia la 1836*, în *Prietenii istoriei literare*, vol. I, 1931; *Jurnal*, ed. îngrijită, pref., note și glosar de Maria Protase, Cluj, 1972; *Poezii*, ed., antologie, pref. și note de N. Albu, Cluj-Napoca, 1976; *Băile de la Media, 18/30 mai 1858*, în *Manuscriptum*, nr. 3, 1976; *G. Bariț și contemporanii săi*, IV, București, 1978; *Discursuri*, ed. îngrijită, antologie și glosar de Șt. Manciulea și I. Buzași, pref. și bibliografie de I. Buzași, Cluj-Napoca, 1984; *Opere*, I, ed. îngrijită de Carmen-Gabriela Pamfil, introd. de G. Istrate, București, 1987. *Traduceri:* W. T. Krug, *Elemente de filozofie*, I-II, Blaj, 1861 – 1863.

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Mircea POPA

... O activitate cu totul remarcabilă a depus învățatul blăjean în domeniul biblioteconomiei și bibliofiliei. În decursul a mai multor decenii a reușit să adune un tezaur de carte inestimabil, nu numai românesc, dar și străin, în cadrul căruia un loc important îl ocupă manuscrisele arabe pentru care avea o adevărată slăbiciune. Învățase ca student, cu profesorul său de teologie Theodor Pop, ebraica, iar apoi singur, cu ajutorul dicționarelor și gramaticilor a deprins și alte limbi orientale, perfecționîndu-le prin călătorii la București (unde lua ore de turcă) sau la Constantinopol, făcînd excerpte de pe manuscrise și cărți aflate în marile biblioteci ale lumii, ca Viena, Vatican, Gotha, Jena etc. Multe sunt copiate de mîna sa, altele de copiști prețuiți, plătiți în acest scop. În orice caz, în 1845 era gata să-i trimită lui Bariț mostre din aceste literaturi, întrebîndu-l discret: "Nu ți-ar fi urîte vreo cîteva probe din literatura aceasta?" Cu totul remarcabil ni se pare că specialiștii de azi au constatat că în colecția de manuscrise orientale adunate de el se află rarități chiar în raport cu unele mari biblioteci din țările musulmane de seamă de astăzi. E destul să amintim prezența unor opere literare foarte cunoscute în lumea arabă, ca *Șahname* (*Cartea șahilor*), aparținînd lui Abdul Kasim Firdusi, împodobită cu splendide miniaturi, poema persană *Yusuf și Zuliha* sau *Bahara Daneș* (*Primăvara conștiinței*), alături de culegerea arabă *al-Burda*, *de Bustan* și *Gülistan* (*Grădina trandafirilor*), de *al-Makamat*, de romanul *Antar* sau de o versiune din *Kalila și Dimna*, alături de numeroase scrieri cu caracter istoric (*Tarih-i ibni Hallikan*, *al-Muvaiz va'l itibar*), filosofice (*Bahtiyarnam – Cartea fericirii*), geografice (*Ibn Batuta* sau *Al-Masudi*), de drept, de științele naturii, geometrie, astrologie, medicină, religie, precum și gramatici, dicționare etc. Astfel de manuscrise sau cărți rare erau comandate prin librari și editori din toate colțurile lumii, cu care a purtat o vastă corespondență. A avut legături cu librari din Cairo, Constantinopol, Berlin, Breslau, Gotha, Leipzig, Viena, Innsbruck, Graz, Budapesta, Londra sau Petersburg. Astfel a achiziționat cărți din colecțiile unor reputați învățați europeni, precum Emil Gottlieb Friedlander, cunoscut istoric din Berlin, din aceea a lui August Leopold Crelle, fondatorul presei germane de matematică, din moștenirea ministrului austriac Stadion, precum și din patrimoniul unor cunoscute instituții publice europene, precum bibliotecile colegiilor iezuite din Praga, a universităților din Viena, Lipsca și Wittenberg. Prin intermediul librarului și anticarului din Cluj, Pavel Burian, a intrat în posesia unor fonduri de carte care au aparținut unor cunoscuți colecționari și bibliofili din Transilvania, precum Száthmári Pop Mihaly, Cserei Miklos, Csepregi Turkovici Ferenc, Verestoi György, Sofalvi Iozsef, Kaposi Sámuel sau ale renumitului bibliograf român doctorul Vasile Popp. A avut legături directe cu firma "Brockhaus", cu biblioteca imperială din Gotha, de la care a împrumutat cărți pe timp mai îndelungat, a făcut schimb de publicații sau a achiziționat unele lucrări, cea mai bogată parte a corespondenței sale fiind aceea cu librari și editori. În urma acestor susținute eforturi materiale, dar și printr-o susținută muncă de informare și documentare, biblioteca sa a ajuns să conțină toate titlurile producției de carte românească veche, dimpreună cu tot ceea ce apăruse în străinătate privitor la români, cît și o bogată colecție de manuscrise și periodice. Pentru a realiza această bibliotecă, estimată de către un specialist, profesorul clujean Sigismund Jako, la 6 – 7.000 de volume, Cipariu a făcut sacrificii considerabile, care i-au adus o faimă unanimă în epocă. [...]

Ștefan MANCIULEA

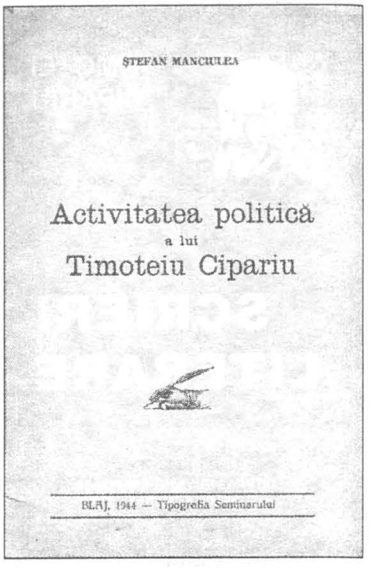

Tim. Cipariu și-a închinat o mare parte din viață – alături de preocupările filologice și istorice – luptei purtate pe tărâmul politic, pentru a vedea neamul românesc ridicat pe aceiași treaptă, sub raportul egalității de drepturi, cu națiunile privilegiate de odinioară din Transilvania. El era convins că, pentru realizarea acestui vechi deziderat al Românilor, era nevoe să i-se facă neamului o educație politică, operă care nu putea fi înfăptuită decât prin presă. "Organul Luminării", ajuns mai târziu "Organul național" și "Învățătorul poporului", gazete editate de T. Cipariu la Blaj în anii 1847 – 48, înfățișează vederile acestui mare dascăl în problemele de politică națională. Aproape în fiecare articol redactat de el, sau de colaboratorii lui, se lămurește cititorilor originea noastră romană, vechimea pe aceste plaiuri mult înaintea altor neamuri, – cari mai târziu ne-au robit cu totul, – formele noastre de viață bisericească și de stat alcătuite din nevoile sufletești ale Românilor și întemeiate pe o străveche moștenire primită dela stăpânitorii lumii de odinioară, și, în virtutea lor, dreptul de a participa la viața politică a țării ca popor liber, egal îndreptățit cu celealalte naționalități. [...]

... Ear până când pe acest pământ sacru și clasic pentru noi, ne vom afla ca expatriați, ca un fel de Cain, stigmatizați prin legile așa numite ale patriei, o, profanațiune; până când ne vom afla tot în această stare precară în care pentru noi tot numai de grație e vorba, ear nu drept fundat, în care trăim numai dela mână la gură, cum e vorba, de azi până mâne, în care suntem tot numai cu sperarea și cu promisiunea din timp în timp, din ani în ani – o, până atunci Domnilor, cât de grele ne sunt și ni-se par acele datorințe către patrie, iertați-mi dureroasa espresiune – pentrucă nu ne recunosc patria ci numai obligațiunile ei, pentrucă se cere averea noastră, sângele nostru, pentru o patrie, (pe) care nu vreau să ni-o recunoască a fi patria noastră – sau numai cu datorințe și obligațiuni, ear nu patrie cu drepturi și beneficii, pentru că au împărțit patria între noi cu împărțeala cunoscută din fabulă, de o parte patrie cu beneficii cât se poate mai multe, ear oficii cât se poate mai puține, ear de altă o patrie cu datorințe și cu beneficii cu totul inverse. Cine să mai poată suferi fără cea mai profundă durere a inimei, o stare atât de anormală, și ca să-i zic pe numele ce i-se cuvine, atât de nedreaptă? Paciința. Da paciința, paciința de secoli, cât te prinde mirare cum de nu o mai secat fântâna acestei paciințe seculare. Dar paciința, și noi predicăm tot paciința, paciința lui Job și paciința martirilor. Dar paciință pentrucă religiunea ne învață: întru paciința voastră veți câștiga inimile voastre, pentrucă, căile providinței sunt neurmate, și pentrucă credem tare și vârtos cum că cei ce flămânzesc și însătoșază de dreptate, se vor sătura – încă nu numai în împărăția cerului, ci precum în cer așa și pe pământ. [...]

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

DOMNILOR!

Societatea literară, fundată din liberalitatea unui guvern român patriotic de astăzi, își începe lucrările sale. Prima august 1867 va face, așa credem și sperăm, o epocă nouă în viața culturei naționale române, o epocă ilustră și de memorie indelebilă pentru întreaga românime.

Ea are o misiune înaltă și un scop atât de sacru, cât nu pot crede, Domnii mei, că mai poate fi vreun român, unul adevărat, care să nu-i recunoască această misiune importantă, și să nu-i ureze cele mai salutare rezultate pentru întreaga românime.

Ea nu are misiune și scopuri politice. Fundatorii ei, membrii ei și toți factorii ei, pot să fie suspectați de inimicii națiunei române, ca totdeauna, că avem tendințe subversive și ostile altor națiuni între cari și lângă cari viețuim. Însă care lucrare, fie cât de onestă nu și-a avut inimicii săi? Și când a fost vreodată românul apărat de suspiciuni malevole?

De aceea nici noi, nici următorii noștri nu ne vom retrage de la lucrările salutare națiunei noastre, numai de frica suspiciunilor nemeritate cărora suntem expuși.

Domnilor! Simțul național s-a deșteptat în toată românimea. Națiunea română a venit la conștiința poziținei, carea i se cuvine între națiunile Europei: ea va face toți pașii cuveniți pentru a ocupa această poziține cu demnitate.

Națiunea română de aici înainte va fi solidară pentru corpul întreg, și nu vor mai fi partide meschine cari să se desunească de la unul și același scop solidar, cultura națională.

Până aici patria română, limba și naționalitate ne-au fost călcate de huni, slavi, turci și alții. Am început a ne libera patria, am început a ne libera limba. Am început, Domnilor, abia am început dară nu am terminat, rămâne ca să continuăm și să terminăm.

Bărbații de stat ai românilor vor îngriji pentru eliberarea perfectă a patriei române. Sunt de convingere că ei își vor împlini cu esactitate înalta lor misiune – și patria română în urmă va deveni liberă.

Pentru eliberarea limbei naționale va îngriji, mai cu distincțiune, între altele, chiar această societate literară. Ea va îngriji ca limba română să scape de tot, de jugul despotismului sub care de secoli a gemut. Ea va îngriji pentru conservarea unității limbii românești în toate provinciile locuite de români. Ea îi va reda forma curat națională română, pentru ca să figureze cu toată demnitatea între și lângă surorile ei de origine latină. Ea va pune fundamentul pentru o literatură adevărat națională, corectă în espresiuni, corectă în forme, fără care nici o literatură nu poate merita de a se chema literatură.

Cel Atotpotente, care nu ne-a lăsat să pierim în furtunile secolilor trecuți, și carele și-a întors îndurarea sa și către nepoții Romei vechi, credem și sperăm că ne va întinde sfânta mână și ne va binecuvânta lucrările noastre, pentru că sunt curate, pii și devotate unei cauze sacre, ca însăși religiunea, căreia datorim sfântul său nume.

Cuvântare rostită la serbarea inaugurării solemne a Societății Literare Române, București, 1/13 august 1867

Maria PROTASE

... Fragmentul de *Memorii*, ca și *Jurnalul* de călătorie în Țara Românească (1836) sau *Scrisorile* din Italia (1852) nu numai că ne apropie chipul receptat de sensibilitatea lui Obobescu, dar relevă în autorul lor pe unul din pionierii prozei ardelene, a cărui contribuție la dezvoltarea literaturii noastre a rămas aproape ignorată...

Despre petrecerea mea aicia și despre starea Bucureștilor, adevărat, nu toate poci să-ți scriu, deoarăce Bucureștii, pentru un om care n-au ieșit din Ardeal, este un oraș colosal. Atîta poci să zic că, de are Parisul, Londra, Viena etc. prospecturi frumoase din afară nu știu, căci nu le-am văzut decît pre hîrtie, dară despre Bucureşti poți să zic[i], ori vei căuta de la Băneasa, ori sus de la Mitropolie, cum că are o vedere și o situație așa frumoasă și romantică, cît ochii miei încă nu s-au putut sătura. Închipuiește-ți o cîmpie – un șes ca pre masă, nemărginită de toate părțile, singuri Carpații abia din ceață zărindu-se de către amiază-noapte – însă nu o cîmpie goală ca pustele Ungariei, ci cu cele mai frumoase și mai mari grădini de pomi în feliurimi, cu neputință de a se descrie, împodobită, și apoi, în mijlocul aceiaș[i], Bucureștii, în lung întins, cît poate să vază ochiul. Bisericile cele multe – cu cîte 2 pînă la 5 – 6 turnurele, toate cu pleu acoperite – amestecate cu pomii și copacii cei mai mari ai grădinilor din partea de către răsărit și cu palaturile cele superbe ale boierilor (a lui Mih. Ghica cel dintîi) dau locului mai cu samă în vreme sănină, o frumuseță deosebită. Și mi se pare că nici un călătoriu, ori din ce parte sau cetate a Europii, oricît de frumoasă să fie, ar putea să zică alt feli decît așa...

Ion BUZAȘI

... Pentru că înaintea tuturor, și este o revelație a istoriei literare din ultimii ani, trebuie să-l așezăm pe Timotei Cipariu, căruia nu i-au lipsit, se vede, nici una din înzestrările cărturărești. Dar, așa cum se întâmplă în cazul cărturarilor de formație enciclopedică, preocupările dominante obnubilează celelalte ramuri de activitate intelectuală, care sunt socotite îndeobște *violon d'Ingres*: după studiile severe de istorie și filologie, poezia și evocarea autobiografică erau, pentru Cipariu, momente de răgaz sufletesc... poezia a fost o preocupare constantă pentru Cipariu, a fost chiar o vocație, chiar dacă nu a năzuit spre o operă poetică, așa cum faptul e evident la Alecsandri și Heliade, dar atât cât există, versul ciparian are aceleași proprietăți poematice...

Sonetul XXI

Viața-mi astăzi, iată-mi jumătate
din cât trăise dulcele-mi părinte;
Și atâtea zile, cându-mi vin aminte
trecute-în pace-acum înmormântate!
Oh, pieptul lânget simt că mi se bate
și-un foc sălbatic arde prea fierbinte;
aș vrea să știu, tu spune-mi înainte
secretul care ochiul nu-l străbate.
Pricep, aud, arzi foc prin al meu sânge,
curând incende-l, oh, tu să nu-nceți
până-n cenușă tot se va preface.
Că lacrimi moi din ochi nu te vor stânge,
tu arzi ascuns sub șapte tari peceți.
Și-atunci!atunci avea-voi și eu pace.

Texte reproduse din: Șt. MANCIULEA, *Timotei Cipariu. Început de autobiografie*, Tipografia Seminarului Blaj, [f.a.]; Ștefan MANCIULEA, *Activitatea politică a lui Timotei Cipariu*, Tipografia Seminarului, Blaj, 1944; Timotei CIPARIU, *Jurnal*, ediție îngrijită, prefață, note și glosar de Maria PROTASE, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1972; Timotei CIPARIU, *Poezii*, îngrijirea ediției, antologie, prefață și note de Nicolae ALBU, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1976; Mircea POPA, *Timotei Cipariu. Ipostazele enciclopedismului*, Editura Minerva, București, 1989; *Dicționarul scriitorilor români*, A – C, coordonatori Mircea ZACIU, Marian PAPAHAGI, Aurel SASU, Editura Fundației Culturale Române, București, 1995; Timotei CIPARIU, *Scrieri literare*, cuvânt înainte de Ion BRAD, antologie, prefață, bibliografie și note de Ion BUZAȘI, Editura Fundației Naționale "Scrisul Românesc", București, 2005.

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Autografe contemporane

C. D. ZELETIN – 70

Biobibliografie

Poet, prozator, tălmăcitor din poezia italiană și franceză. Medic și biofizician, profesor universitar.

A publicat, ca scriitor, peste 30 de volume.

Doctor în Științe Medicale.

Membru al Academiei de Științe Medicale.

Președintele Societății Medicilor Scriitori și Publiciști din România.

S-a născut în satul Burdusaci, județul Bacău, la 13 aprilie 1935, sub numele de *Constantin Dimoftache*.

A publicat, ca om de știință, lucrări în domeniul citospectrofotometriei, transportului membranar, biofizicii radiațiilor, criobiologiei și biocibernetici.

Ordinul Național Serviciul Credincios în grad de Ofițer, acordat de Președintele României la 1 decembrie 2000.

Poezie

- 1977: *Călătorie spre transparență*, Editura Eminescu
- 1986: *Andaluzia*, Editura Cartea Românească

Traduceri

- 1964: Michelangelo, *Sonete*, ELU (Premiul de carte, Edinburgh, Anglia, 1965)
- 1966: *Lirica Renașterii italiene*, "Cele mai frumoase poezii", Editura Tineretului
- 1970: *Sonetul italian în Evul mediu și Renaștere*, două volume, Editura Minerva
- 1975: Michelangelo, *Sonete și crîmpeie de sonet*, Editura Albatros (Premiul Asociației Scriitorilor din București, 1975)
- 1981: *Lirică franceză modernă*, florilegiu, Editura Albatros
- 1986: Michelangelo, *Poezii. Opera omnia*, Editura Minerva, BPT
- 1991: Charles Baudelaire, *Florile Răului*, Editura Univers. Prima traducere integrală în românește (Premiul Uniunii Scriitorilor pentru cea mai bună traducere a unei capodopere lirice și Premiul Salonului Național al Cărții, 1991)
- 1992: Michelangelo, *Quindici sonetti. Cincisprezece sonete*. Versione romena di / Versiunea în limba română: C. D. Zeletin. Editura Kriterion. Cu zece gravuri de Simona Bucan. Ediție bibliofilă

De-un timp, de pretutindeni...

Anii trec,
anii mei trec
și sufletul de-un timp,
de-un timp aleargă spre trup,
de pretutindeni aleargă spre trup,
ca un ocean ce s-ar salva de el însuși
sărind într-o barcă...

Memorie

Atîta memorie astăzi,
mîine atîta uitare...
Printre salcîmi,
în mierca
apusului,
turuie turturica
după calul timpului,
turuie în van turturica
după calul nevăzut al timpului...

Trecutul

Închinare *Gabrielei*

Trecutul se clădește strat cu strat,
prin ce-a răpit și nu prin ce mi-a dat...
Mi se răsfrînge-n suflet, ca-ntr-o apă,
și se înalță, invers, prin ce sapă,
încît zidirea lui sub adiere
e-o veșnică scădere din scădere,
mereu mai vastă, niciodată-întreagă,
legîndu-mă prin ceea ce dezleagă...

Îmi simt, o dună în pustiu, trecutul,
sub vînt mutîndu-și călător avutul,
luînd, după furtuni, mereu alt chip,
dar nepierzînd o boabă din nisip...
Mereu mai limpezi straie înveșmîntă
și tot ce-aștept să-aud că plînge – cîntă!
Doar are și trecutul, are-o viață,
rîvnind, ca orice nopți, o dimineață.

Chiar și clintirea unui gînd mă doare

Vin iar ninsori și iar o bîntuire
cu dor de-a părăsi statornicii.
Aud cum curg prin ora de iubire
clătinătoare crengi de veșnicii...
Curînd va bate ceasul bolții ninse
și inima se va lipi de sol.
Nu vreau s-o știu... Cu brațele prelinse
pe lungi ninsori și absorbit de gol
și desprinzînd celulă de celulă
din trupul răstignit în amintiri,
cu tine vreau, în cea mai calmă hulă,
să fim iar început și bănuiri!
Ah, cum presimt! Sărutul stă să țipe,
uitat de limpezitul meu tumult,
și tu exiști și-aud în tine clipe,
iar eu nu sunt și nu vreau să m-ascult...
Intrăm în veșnicie c-o ninsoare
și dinafară, liberi, ne privim.
Chiar și clintirea unui gînd mă doare.
Nu mai sîntem. Nu încerca să fim.

Printre statui

Plimbîndu-mă-n răcoarea gliptotecii
în care-și dorm încremenirea vecii,
statuia-n apogeu etern îmi fură
subtil din trecătoarea mea căldură...
Ah, Doamne, cum ascunzi neîmplinire
în tot ce pare-a fi desăvîrșire!
Dau frumuseții doar un strop de viață,
iar lăcomia ei o și îngheață:
eternitatea-ncarcerată țipă
după viața mea, după risipă.
În stările-i perfecte-o roade ghimpul
că n-are clipa-n timp ce are timpul...
Ne leagănă un ritm și-n schimbul magic,
prin albe aiurări de hemoragic,
simt, în deșertăciunea ei fecundă,
cum vrea vecia încă o secundă...

Michelangelo

Sonetul 89

Cu ochii tăi văd o lumină lină
ce-n ochii-mi orbi nu prinde să răsară.
Cu pașii tăi, la fel, port o povară
ce-i pentru pașii-mi osteniți străină.

Aripa-ți, fără pene, mă anină,
roșesc la bunul plac ori sunt de ceară,
mi-e iarna cald, înghet în plină vară
și-n cer mă-nalță mintea ta senină.

În vrerea ta stă voia-mi totdeauna,
în inimă la tine-mi stă gîndirea
și-n respirare vorba-ntrețesută.

De-a pururi eu voi semăna cu luna,
căci ochii noștri-i văd doar strălucirea
pe care soarele i-o împrumută.

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

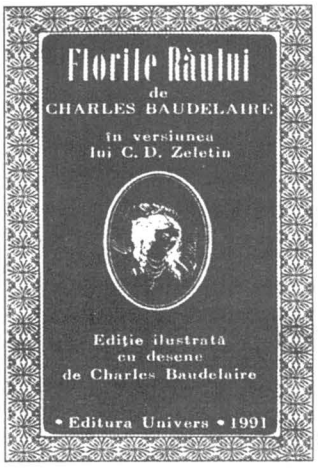

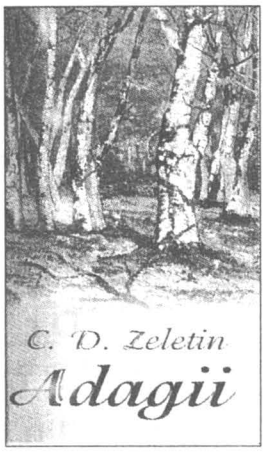

Dante Alighieri

Sonetul XII din *Vita Nova*

Voi, cu umila voastră-nfăţişare,
Cu ochii coborîţi trădînd durere,
De unde aţi venit? Văd că vă piere
Culoarea din obraz, a îndurare...

Voi aţi văzut madona mea, se pare,
Plîngînd iubirea fără mîngîiere!
Femei, spuneţi-mi, inima v-o cere,
Voi, c-o atît de nobilă purtare!

V-aţi reîntors de-un lucru trist mişcate;
Spuneţi-mi tot ce v-a fost dat vederii,
Şi nu-mi ascundeţi cele întîmplate...

Vi-s ochii plînşi, vi-i chipu-asemeni cerii
Şi arătaţi atît de mult schimbate,
Că tremur tot la gîndul revederii...

Incipit: Voi che portate la sembianza
umile...

Guillaume Apollinaire

Brîndușele de toamnă

Otrăvitor e toamna deşi-i frumos zăvoiul
Prind vacile de-acolo
Veninului altoiul
Brînduşe scot culoare de liliac şi cearcăn
Iar ochii tăi culoarea brînduşelor au parcă
Au vioriu de cearcăn au vioriu de toamnă
Şi viaţa la otravă cu-încetul mi-o condamnă

Copiii de la şcoală dau buzna să le-apuce
Ei din armonici cîntă şi poartă toţi surtuce
Brînduşele sînt mame din fiică-n fiică
aproape
Aş spune că brînduşe pe ochi ai nu pleoape
În vîntul fără minte ca florile bătînd

Păstorul turmei cîntă mug vacile pe rînd
Şi pe vecie lasă făr' a afla ce-înseamnă
Zăvoaiele-înflorite otrăvitor de toamnă

Charles Baudelaire

Bătrînelele

lui Victor Hugo

IV

Aşa vă duceţi, dîrze şi mute înainte
Prin larma citadină de glasuri şi de roţi,
Îndurerate mame, femei uşoare-ori sfinte,
Al căror nume-odată-l aveau pe buze toţi.

Voi care fost-aţi glorii, voi care fost-aţi graţii,
Nu vă mai ştie nimeni! Un beţivan mojic
Vă adresează-n treacăt lascive declaraţii
Şi josnic vă imită în mers un ţînc şoltic.

Sfiindu-vă că sînteţi, voi umbre, ipochimeni,
Plecate vă prelingeţi cu teamă lîngă zid;
Bizare existenţe, nu vă salută nimeni!
O, zaţ al omenirii, vecii ţi se deschid!

Dar eu, ce de departe duios vă iau în pază,
Neliniştit pe urma atîtor paşi stingheri,
Ca şi cum tatăl vostru aş fi, o, sfîntă rază,
Fără să ştiţi, hoţeşte, gust tainice plăceri!

Şi văd în voi iar patimi, cînd sumbre, cînd
senine,
Vă retrăiesc de-odată atîţia ani pierduţi,
Iar viciile voastre prind mii de vieţi în mine
Şi-mi străluciţi în suflet cu jerba de virtuţi!

Ruini ce-mi aparţineţi! Minţi înrudite-aeve!
Vă spun solemn adio în fiece apus!
Vai! Unde veţi fi mîine, octogenare Eve,
Pe care stă cu ghiara cumplită Cel de Sus?

Stéphane Mallarmé

Poemul în dar

Eu viu cu pruncul unei lungi nopţi
idumeiene!
Cu aripile-n sînge, pali, sumbri, fără pene
De trecerea prin jarul miresmelor de preţ
Din geamul sloi de aur, vai! încă sub tristeţi,
Spre lampa îngerească se năpustiră zorii,
O, palme! şi cînd vrură s-arate-aceste scorii
Părintelui în care surîd adversităţi,
Au fremătat albastre şi seci singurătăţi.
Tu şi copila-n leagăn şi-a tălpilor de gheaţă
Candoare văd o cruntă ivire de viaţă:
Viole şi clavire venindu-ţi din plămîn,
Vei apăsa tu oare c-un deget slab pe sîn
Şi-n albul rîu profetic femeia s-o abate
Spre buzele de-azurul virgin înfometate?

Arthur Rimbaud

Auzi, cum sub faldul...

Auzi, cum sub faldul
de salcîmi buimaci,
mazării smaraldul
sună pe araci!

Ceaţa ei curată
suie cu elan!
Sfinţi de altădată
se frămîntă-n lan.

Dincolo de stogul
caselor, ar vrea
Moş-strămoşii drogul
fumuriu să-l bea...

Ca mocnind în iască,
pîcla de pe grui
nici sărbătorească,
nici astrală nu-i.

Sicilii, Germanii...
Totuşi, bieţii în
negurile stranii
şi triste, rămîn!

• 2002: Paul Verlaine, *Poèmes / Poezii*. În românește de Șt. O. Iosif și C. D. Zeletin, Editura Pandora-M
• 2002: *Sonetul în zorii, amiaza și amurgul Renașterii italiene*, Editura Pandora-M

Proză
• 1973: *Neapole*, text de C. D. Zeletin, fotografii de Hedy Löffler, Editura Meridiane
• 1982: *Ideograme pe nisipul coridei*, proză aforistică, Editura Cartea Românească
• 1995: *Respiro în amonte*, eseuri, Editura Cartea Românească
• 1997: *Gaură-n cer*, eseuri, Editura Athena
• 1999: *Adagii*, Editura Athena
• 2001: *Amar de vreme*, eseuri și evocări, Editura Vitruviu

Traduceri
• 1968: Valmiki, *Ramayana*, repovestită de C. Rajagopalachari, două volume, în românește de S. E. Demetrian, G. Coșbuc și C. D. Zeletin, EPL
• 1970: Alessandro Parronchi, *Michelangelo sculptor*, Editura Meridiane
• 1971: Romain Rolland, *Viața lui Michelangelo*, Editura Meridiane. Reeditată în 1995
• 1972: Cornelia Comorovski, *Literatura Umanismului și a Renașterii*, volumul I, Editura Albatros (tălmăciri din scriitorii italieni)
• 1979: Michelangelo Buonarotti, *Scrisori urmate de Viața lui Michelagnolo de Ascanio Condivi*, două volume, Editura Meridiane

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Meridian biblioteconomic

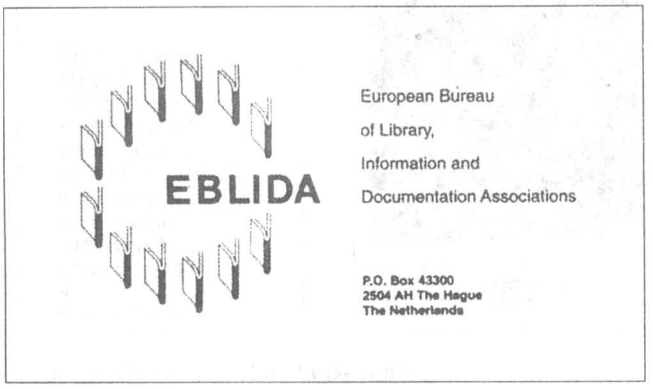

EBLIDA

Orizonturi
Programe
Inițiative

Plan de lucru pentru "Cultura 2005 – 2006"

Pe 16 noiembrie 2004, miniștrii Culturii au adoptat concluziile și au hotărât că planul de lucru pentru "Cultura 2005 – 2006" ar trebui să fie urmat în termeni de adrese, sarcini și planificări care să conducă la rezultate concrete. Consiliul Europei se va concentra asupra a cinci priorități care vor trebui îndeplinite și implementate în anii 2005 și 2006, prin care Președințiile vor garanta un efort continuu și susținut.

În a doua jumătate a anului 2005 va fi prezentat un studiu despre felurile în care creativitatea, industriile creative și parteneriatele public-privat în sectorul cultural vor contribui la strategiile de la Lisabona. În plus, în prima jumătate a anului 2006 va trebui să fie prezentat un raport privind progresul, care să recomande acțiuni viitoare în domeniul culturii, al turismului cultural și al industriilor culturale, incluzând sectorul audiovizual.

Coordonarea digitizării

Grupul Reprezentanților Naționali ar trebui să devină în a doua jumătate a anului 2005 un puternic grup european cooperativ cu un rol bine definit. În schimb, Comisia Europeană va trebui să prezinte, în a doua jumătate a anului 2005, un raport despre sprijinul Comunității Europene pentru digitizare, ca și un plan de acțiune dinamică după 2005 (continuare a planului de acțiune de la Lund).

Ar trebui creat un Portal Cultural care să îmbunătățească atât informația despre mobilitatea artiștilor și a serviciilor, cât și dialogul intercultural. În acest context, Comisia trebuie să prezinte în prima jumătate a anului 2005 un plan de proiect care să precizeze rolul care trebuie jucat de către statele membre. După implementare, în a doua jumătate a anului 2006, va trebui să fie reînnoit și echipat un Portal Cultural.

În prima jumătate a anului 2005, Comitetul de experți ai muzeelor trebuie să prezinte un raport despre modalitățile în care poate fi sprijinită Mobilitatea Colecțiilor Europene, cum ar fi asigurările, standardele stabilite cu privire la curieri și înțelegerile reglementând împrumutul, înregistrarea, digitizarea. Mai mult, în a doua jumătate a anului 2006, va trebui dezvoltat și implementat un plan de acțiune privind Mobilitatea Colecțiilor Europene.

În prima jumătate a anului 2006 va fi prezentat un raport despre taxele impuse pentru artiștii mobili în UE.

Seminar EBLIDA despre GATS

EBLIDA, în colaborare cu SCONUL (Marea Britanie), organizează un seminar despre acordurile de comerț și implicațiile lor pentru biblioteci, arhive și instituții educaționale din Europa.

Sub titlul "Comerț în cunoaștere? – Organizația Mondială a Comerțului și Bibliotecile", seminarul va avea loc pe 2 – 3 martie 2005 la Centrul Møller din Cambridge, Marea Britanie.

Programul se va concentra asupra discutării felului în care acordurile Organizației Mondiale a Comerțului (WTO), precum GATS (Acordul General privind Comerțul de Servicii) și TRIPS (aspectele legate de comerț ale drepturilor proprietății intelectuale), afectează funcționarea și serviciile furnizate bibliotecilor. Printre vorbitorii de la Conferință figurează reprezentanți ai WTO, ai lumii academice și din sectoarele de biblioteci și arhive.

Înregistrarea se poate face și pe Internet, pe site-ul SCONUL: http://www.sconul.ac.uk/event conf/WTO Conference/WTOapplication. Participanții sunt rugați să se înscrie înainte de 31 decembrie 2004.

Pentru mai multe informații accesați: http://www.eblida.org;http://www.sconul.ac.uk/event conf/WTO Conference/wtoprogramme; http://www.wto.org/.

Biblioteci și arhive, Domeniul Public și Societatea Informațională pentru toți

Pe 24 noiembrie 2004, María Pía González Pereira, Directorul EBLIDA, a participat la Seminarul Comisiei Europene despre problemele Domeniului Public, organizat de Directoratul General al Societății Informaționale, în vederea evaluării implicațiilor actuale ale domeniilor publice pentru biblioteci, arhive și comunitatea științifică. Au fost purtate discuții despre posibila necesitate a unei Politici Europene în acest domeniu și despre interacțiunea cu politicile altor arii, cum ar fi Legislația privind copyright-ul, inițativele de Acces Liber, finanțările instituționale etc.

EBLIDA va urma îndeaproape discuțiile din acest domeniu, va promova activ și va sprijini acțiunile europene în această direcție. În conformitate cu scopul principal al Directoratului General al Societății Informaționale, un raport public a fost lansat recent sub titlul "Consultarea publică on line a problemelor privind politica Societății Europene Informaționale după 2005" (29 noiembrie 2004).

(Din buletinul EBLIDA "Hot News", noiembrie 2004

Traducere de Julieta MOLEAN

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Asociația Bibliotecarilor Francezi

Codul Deontologic al Bibliotecarului

Bibliotecarul este însărcinat de către colectivitatea sa publică sau privată de a răspunde la necesitățile comunității în materie de cultură, informare, formare și de petrecere a timpului liber. Bibliotecarul constituie aceste colecții publice în acest scop, asigurându-le valorificarea și utilizarea de către cetățeni. Conștient de responsabilitățile care îi revin și aplicând reglementările în vigoare, bibliotecarul se angajează să respecte în ceea ce privește utilizatorul, colecțiile, colectivitatea și profesia sa principiile care urmează a fi expuse.

Acest cod deontologic al bibliotecarului deși este distinct de Carta documentară proprie fiecărei instituții și de Carta bibliotecilor Consiliului Superior al Bibliotecarilor, le completează.

1. Utilizatorul

Bibliotecarul este în primul rând în serviciul utilizatorilor bibliotecii. Accesul la informare și la lectură fiind un drept fundamental, bibliotecarul se angajează prin atribuțiile sale la:

- A respecta pe toți utilizatorii;
- A oferi tratament egal fiecăruia;
- A garanta confidențialitate datelor privind utilizatorii;
- A răspunde la fiecare solicitare, sau, dacă nu este posibil, a o reorienta;
- Asigurarea condițiilor libertății intelectuale prin libertatea lecturii;
- Asigurarea liberului acces al utilizatorului la informare fără a lăsa să-și suprapună propriile opinii;
- A permite un acces la informare respectând cea mai mare deschidere posibilă, un acces liber, egal și gratuit, fără a prevedea utilizarea sa ulterioară;
- A garanta autonomia utilizatorului, a-i insufla respect pentru document, a-i favoriza autoformarea;
- A promova în rândul utilizatorilor conceptul de bibliotecă deschisă, tolerantă.

2. Colecția

Bibliotecarul favorizează punctul de vedere al fiecărui utilizator prin constituirea de colecții care răspund unor criterii de obiectivitate, de imparțialitate, de diversitate de opinii. În acest sens, bibliotecarul, prin atribuțiile sale, se angajează la:

- A nu practica nici o cenzură, a garanta pluralismul și enciclopedismul intelectual al colecțiilor;
- A oferi utilizatorilor ansamblul de documente necesare înțelegerii dezbaterilor publice, a problemelor de actualitate, a marilor teme istorice și filozofice;
- Aplicarea reglementărilor în vigoare în ceea ce privește colecțiile, precum și, în mod deosebit, a celor care interzic promovarea oricărei discriminări și a oricărei violențe;
- A asigura fiabilitatea informațiilor, actualizarea lor permanentă și conformitatea cu stadiul actual al cunoștințelor științifice;
- A organiza accesul la sursele de informare pentru a le face disponibile, inclusiv la distanță, în conformitate cu normele profesionale în vigoare;
- A face cunoscute și a pune în valoare colecțiile, resursele și serviciile sale în respectul neutralității serviciului public;
- A facilita libera circulație a informației.

3. Autoritatea tutelară (colectivitate publică sau privată)

Autoritatea tutelară stabilește în domeniul său de competență o politică generală. În acest cadru, stabilirea politicii documentare, încredințată bibliotecarului, este precizată într-o cartă care este validată de către autoritatea tutelară. Bibliotecarul este cel care asigură punerea în aplicare și respectarea ei.

- Bibliotecarul participă la stabilirea politicii culturale de către autoritatea tutelară;
- Bibliotecarul aplică politica autorității sale tutelare în măsura în care aceasta nu intră în contradicție cu legile generale, cu obiectivele perene și specifice ale instituției, precum și cu regulile stabilite în acest cod;
- Bibliotecarul prezintă autorității necesitățile de formare profesională, în calitate de stagiar sau de formator, și în mod deosebit cele legate de participarea sa la zilele de pregătire profesională, la călătoriile de studiu și la hotărârile statutare ale asociațiilor profesionale. Această participare este considerată ca timp de lucru;
- Bibliotecarul își informează autoritatea asupra serviciilor și activităților instituției, prezentând în același timp și o evaluare a acestora;
- Bibliotecarul are grijă să nu cedeze grupurilor de presiune politice, religioase, ideologice, sindicale sau sociale care ar încerca să influențeze politicile de achiziție prin impunere forțată, interdicție sau intimidare, în mod direct sau indirect prin intermediul autorității tutelare.

4. Profesia

Personalul din biblioteci se constituie într-un corp profesional unit. În interiorul acestui corp bibliotecarul, pe de o parte, găsește ajutor și asistență, pe de alta, contribuie prin cunoștințele și experiența sa.

În acest cadru, bibliotecarul:

- Contribuie la utilitatea socială a profesiei;
- Își exercită meseria fără a lăsa ca aceasta să se interfereze cu interesele sau opiniile sale personale;
- Își dezvoltă cunoștințele profesionale, se formează și se perfecționează în scopul menținerii unui înalt nivel de competență;
- Vizitează biblioteci, întâlnește colegi, inclusiv din alte țări;
- Se implică în viața profesională, este membru al asociațiilor profesionale, participă la congrese (naționale și internaționale) și prezintă informări;
- Contribuie la informarea asupra problemelor legate de meserie, participând cu materiale la publicații, colocvii și zile de studiu;
- Studiază noi modalități de îmbunătățire a serviciilor;
- Militează activ pentru recrutarea și promovarea personalului calificat;
- Contribuie la creșterea numărului de utilizatori;
- Se implică profesional și își integrează instituția în viața comunității.

(publicat în "Bulletin des Bibliothèques de France", nr. 1/2004)

Traducere de Rodica COSMACIUC

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Principiul identității regionale în biblioteconomia maghiară

Experienţe şi planuri referitoare la problemele regionale ale bibliotecilor publice din Ungaria

NAGY Laszlo

Au devenit deja o tradiţie pentru noi să participăm la evenimentele profesionale anuale organizate de dv., la schimburi de experienţă şi conferinţe. Noi suntem întotdeauna deschişi unor astfel de colaborări şi suntem încântaţi să găsim idei noi pe care să le putem aplica în munca noastră. De această dată am primit două invitaţii, iar ieri am participat la Varşovia la o conferinţă având ca temă cooperarea bibliotecilor din perspectiva consolidării Euro-regiunii Carpatice. Doresc să vă mulţumesc pentru oportunitatea pe care mi-aţi oferit-o de a vă vorbi despre regionalism şi despre recenta dezvoltare a acestui concept în Ungaria.

Sociologul american Curry consideră că "suntem asaltaţi de cuvinte care să ne determine cum să gândim şi să vorbim despre spaţiu. Acest lucru face noţiunea de spaţiu atât de complexă (Curry, M. R., "Spaţiul şi practica socială în geografia contemporană". În: *Concepte în geografia umană*, New York, 1996).

Discursul despre regiune este strâns legat de discursul despre spaţiu. Noţiunile şi conceptele relative la spaţialitate sunt folosite diferit în conversaţiile cotidiene. Doi vecini pot, de exemplu, să fie de acord cu un hotar ce separă curţile lor. Actualul sens al cuvântului "hotar" este, în fapt, lipsit de importanţă, atâta vreme cât nu separă nimic. În realitate, limba nu este deci folosită pentru o mai bună descriere a faptelor, ci pentru a crea fapte.

Limba în sine este insuficientă pentru a crea o nouă realitate, fără intenţia colectivă a utilizatorilor limbii, identificarea faptelor şi a regulilor ce guvernează acţiunile comunităţii. Se poate observa că, adeseori, graniţele statelor nu sunt graniţe naturale. În mod similar, liniile de demarcaţie dintre regiuni şi subregiuni, oraşe şi municipii, sunt de cele mai multe ori artificiale şi nu au nimic în comun cu unităţile geografice. Funcţiile statutare pot fi realizate doar pe baza acceptiunii colective.

În legătură cu ceea ce a fost stabilit mai sus, merită să acordăm mai multă atenţie diverselor cuvinte şi concepţii ce includ noţiunile de "spaţiu" şi "regiune" ce pot fi interpretate doar într-un context specific. Acest lucru se potriveşte cu argumentaţia hermeneuticii potrivit căreia o afirmaţie poate fi interpretată într-un context istoric şi lingvistic precis. Dacă noţiunea de spaţiu – înţeles ca regiune – este interpretată în termenii unei construcţii a societăţii, este de asemenea posibil să fie privită ca un produs al istoriei.

Dacă ne punem următoarea întrebare: Câte regiuni există în Ungaria? Înainte de a răspunde acestei întrebări, este necesar să stabilim ce definiţie ar trebui să folosim. Este economică sau socială interpretarea ce stă la baza definiţiei? Vorbim despre noţiunea de "regiune" din punctul de vedere al planificării statistice sau al dezvoltării regionale? Există multe alte alternative pe lângă acestea. Dacă o alegem pe cea

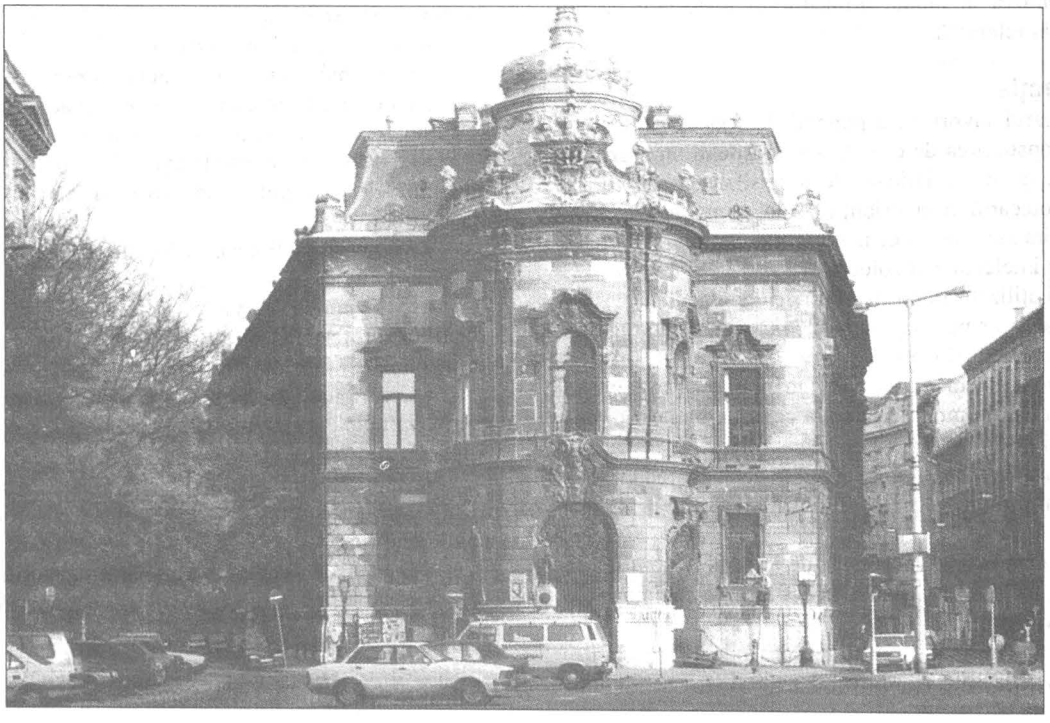

Biblioteca Metropolitană "Ervin Szabó" – Budapesta

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

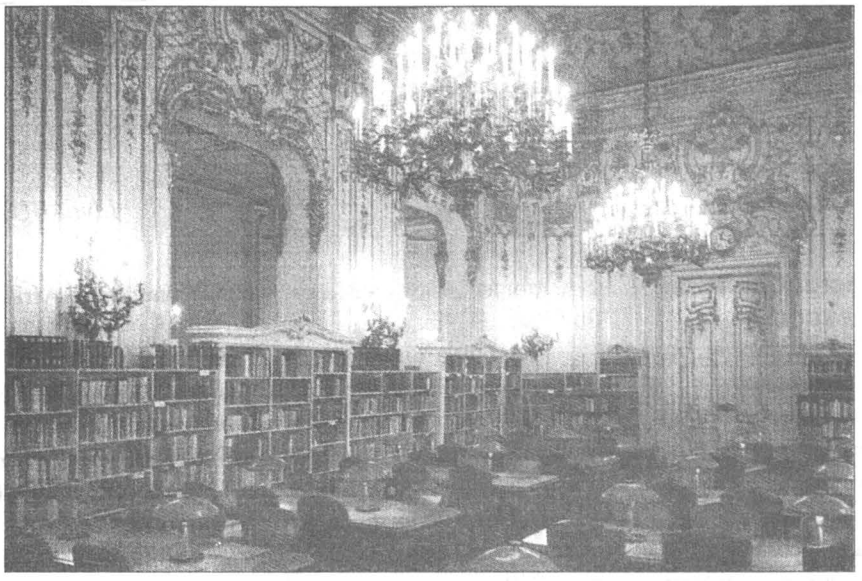

Sala de lectură

mai recentă, este, de asemenea, necesar să aducem în discuție Actul XCII/1999, referitor la modificarea criteriilor de dezvoltare regională.

Ungaria şi regiunile sale

După cum este cunoscut, sprijinul garantat de Uniunea Europeană este alocat marilor regiuni. În scopul de a crea regiuni mari care să fie susținute financiar, Uniunea Europeană a introdus așa-numitul sistem "NUTS", alcătuit din patru categorii de unități regionale:

Nivelul I: țara (număr de unități: 1).
Nivelul II: regiuni (număr de unități: 7).
Nivelul III: județe (plus capitala) (număr de unități: 20).
Nivelul IV: subregiuni (număr de unități: 150).
Nivelul V: localități (număr de unități: 3.135).

Când au fost create regiunile din punct de vedere al planificării statistice, doi factori au fost luați în considerare:

- liniile de demarcație ale noilor regiuni să coincidă cu fostele hotare ale județelor;
- numărul de locuitori să fie aproximativ același în fiecare regiune.

În Ungaria au fost formate următoarele regiuni de nivel II:

Transdanubia de Vest: județele Gyor – Moson – Sopron, Vas şi Zala.

Transdanubia de Mijloc: județele Fejer, Komarom – Esztergom şi Veszprem.

Transdanubia de Sud: județele Baranya, Somogy şi Tolna.

Ungaria Centrală: Budapesta şi Pesta.

Ungaria de Nord: județele Borsod – Abauj – Zemplen, Heves şi Nograd.

Câmpiile de Nord: județele Jasz – Nagykun – Szolnok, Hajdu – Bihar şi Szabo.

Câmpiile de Sud: județele Bacs – Kiskun, Bekes şi Csongrad.

Toate cele şapte regiuni îndeplinesc cerințele Uniunii Europene, sunt aproximativ la fel de mari ca număr de locuitori (doar regiunea denumită Ungaria Centrală are o populație mai numeroasă decât celelalte,) iar nivelul de dezvoltare economică este similar în fiecare regiune.

Cum afectează acest sistem viitorul biblioteconomiei maghiare?

Ideile noastre privind viitorul biblioteconomiei se regăsesc în următoarele obiective strategice, formulate în 2003 pentru perioada 2003 – 2007. Aceste obiective tratează regionalismul ca pe o problemă centrală.

O exprimare a misiunii bibliotecii în viitor

Biblioteca este văzută ca instituție de bază pentru informarea societății – o societate bazată pe cunoaştere –, ca o organizație ce are ca important scop colectarea şi organizarea informației.

Biblioteca este sprijinită să asigure accesul gratuit şi rapid al tuturor utilizatorilor la orice tip de informații şi cunoştințe (locale şi internaționale). Utilizatorilor bibliotecii trebuie să li se ofere posibilitatea de a învăța despre legi şi reguli, de a accesa informații referitoare la drepturile omului, astfel încât fiecare persoană să fie capabilă să se folosească de drepturile şi libertățile sale democratice. Mai mult decât atât, biblioteca are rolul de a sprijini fiecare cetățean pentru a se orienta în contextul economiei de piață şi al unei societăți democratice. Biblioteca trebuie să susțină procesul de învățare continuă, reliefând valorile din domeniul artei şi al ştiințelor şi participând activ la viața culturală şi artistică.

Obiectivele majore ale strategiei:

1. Cunoaşterea cerințelor impuse bibliotecilor de către Uniunea Europeană;
2. Îmbunătățirea accesului publicului la informații şi documente;
3. Dezvoltarea soluțiilor de îmbunătățire a serviciilor bibliotecii la nivelul regional şi, de asemenea, la nivelul localităților mici;
4. Transformarea biblioteconomiei, văzută din perspectiva unei cariere, într-un domeniu mai atractiv.

Lucrare prezentată la Conferința Internațională
"Rolul bibliotecii în crearea şi consolidarea
identității regionale",
Polonia – Ostrow – 2004

Traducere din limba engleză de Angela OPREA

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Scurtă istorie a mijloacelor de comunicare din România

Liviu BUTUC

2. Antropogeneză şi comportament cultural în preistoria românească

Preistoria oficială românească, cu mici defazări temporale, eliminate ulterior prin calibrarea cronologică, nu iese din tiparul preistoriei europene. Cea paralelă, însă, se străduieşte să descopere şi să interpreteze tendenţios vectori de primordialitate civilizaţională şi preeminenţa unor elemente de cultură materială şi spirituală, concurând astfel emfatica expresie de "popor ales" peste care s-a revărsat harul divin. Aşa se face că tabere de specialişti dogmatizaţi ori amatori zeloşi pasionaţi de muza Clio, partizani ai unor tendinţe oculte, au făcut din preistoria şi protoistoria autohtone un adevărat balamuc incomprehensibil, împănat cu hermeneutici vanitoase şi ipoteze mai mult sau mai puţin fanteziste. În ciuda acestor considerente maliţioase trebuie să precizăm de la bun început că preistoria românească este, totuşi, participantă recunoscută la antropogeneza europeană. Arhivele geologice româneşti au confirmat existenţa, cu câteva milioane de ani în urmă, a unor exemplare de maimuţe (*Macacus florentinus şi dolichopithecus*) în asociaţii faunistice la Măluşteni (Iaşi). Primele osteofosile de tip hominid, însă, apreciate la o vechime de circa 2 milioane de ani au fost descoperite în anul 1962 de către C. S. Nicolăescu-Plopşor la Bugiuleşti, judeţul Vâlcea, în punctul numit Valea lui Grăunceanu. Materialul fosil hominid – despre care am mai făcut referire la începutul acestei sinteze – era asociat cu un depozit de oase sparte, unele având caracterul de unelte, formând şiruri din punct de vedere tipologic şi prezentând urmele unei folosiri îndelungate[14].

Reconstituirea ipotetică decide că avem de-a face cu un hominid de tipul *Homo habilis* contemporan cu cel descoperit la Oldowey (Tanzania), o verigă antropogenetică cu capacitatea craniană de circa 700 cm^3 şi cu zoolimbaj, dar cu aptitudini de confecţioner de unelte şi arme simple, doar prin uşoara retuşare a formelor naturale. După locul descoperirii a fost personalizat şi botezat *Australantropus olteniensis* şi considerat până astăzi cel mai vechi hominid de pe teritoriul Europei. Mai mult decât atât, această descoperire avea să modifice radical ipoteza conform căreia continentul european n-ar fi făcut parte din aria procesului de antropogeneză, opinia unanimă fiind aceea că omul modern este rezultatul unor fenomene de migraţiune din Orientul Apropiat. Adăugate la alte descoperiri europene, fosilele de la Bugiuleşti devin o dovadă în plus a participării Europei, alături de Asia şi Africa, la procesul de antropogeneză, infirmând teoria alogenezei, prin imigraţie din Africa. În ultimul timp, cercetări bazate pe genetica moleculară, pe compararea secvenţelor ADN, făcute de Douglas C. Wallace şi Rebecca Cann de la Universitatea din California, au confirmat că ADN-ul african este cel mai vechi, fapt intuit şi de evoluţionişti, care considerau obârşia omului în Africa de Sud-Est.

Evoluţia omului însuşi, a înfăţişării sale fizice, precum şi a uneltelor şi ocupaţiilor umane au făcut ca istoricii să împartă convenţional preistoria românească în etape fără limite evidente, cu interferenţe şi întrepătrunderi mai mult sau mai puţin vizibile. Paleolitic (circa 2 milioane î.Hr. – 13.300 î.Hr.) corespunde parţial celor patru perioade glaciare (Gunz – circa 600.000, Mindel – circa 480.000, Riss – circa 240.000, Wurm – circa 120.000 – 10.000 î.Hr.) şi interglaciare. La rândul său, Epoca pietrei cioplite se împarte în alte trei mari perioade. Paleoliticul inferior (cu Protopaleoliticul corespunzător Culturii de prund), în care uneltele sunt obţinute prin tehnica cioplirii grosolane a pietrei, este pus în evidenţă cu circa 1 milion de ani în urmă pe Valea Oltului, Argeşului, Dârjovului, Dâmbovnicului etc. Paleoliticului mijlociu (100.000 – 35.000 î.Hr.) îi corespunde tipul hominid de Neanderthal, descoperit în anul 1956 în Germania. Formele de cultură materială şi spirituală sunt sincrone cu faza musteriană. Progresele sunt evidente: tehnica aşchierii bifaciale, obţinerea pe cale artificială a focului, prin frecare, diversificarea uneltelor, folosirea peşterilor şi cavernelor ca locuinţe. Psiho-fizic, neanderthalienii îşi manifestă superioritatea prin creşterea masei cerebrale, trecerea de la zoolimbaj la graiul articulat, ca formă de intercomunicare, creşterea conştiinţei şi lărgirea sferei de cunoaştere, eliminarea relaţiilor incestuoase şi o mai mare grijă faţă de morţi. Descoperiri însemnate s-au făcut la Ohaba Ponor, Peştera Muierii (Baia de Fier), Peştera Gaura Cheii (lângă Râşnov, judeţul Braşov), Peştera Spurcată de la Nandru (judeţul Hunedoara), Peştera Cioarei de la Boroşteni (judeţul Gorj), cu urme de circa 49.000 de ani. Următoarea perioadă – Paleoliticul superior (35.000 – 13.300 î.Hr.) – corespunde ultimei glaciaţiuni (Wurm). Acum dispare omul de Neanderthal şi îşi face apariţia *Homo sapiens sapiens* sau Cro-Magnon descoperit la noi mai întâi în Peştera Cioclovina (judeţul Hunedoara), având o vârstă de circa 29.000 de ani. Descoperirea de senzaţie s-a produs, însă, în anii 2002 – 2003 de către cercetătorii Institutului de Speologie din Cluj-Napoca în aşa-zisa "Peşteră cu Oase". Este vorba despre o mandibulă de bărbat matur care prezintă în întregime trăsături umane, un os temporal al cutiei craniene a unei femei mai tinere, precum şi craniul unui adolescent în vârstă de 14 – 15 ani. O adevărată familie care a şi fost botezată de specialişti în onomastica românească: Ion, Maria şi Vasile. Senzaţionalul descoperirii s-a confirmat în urma analizelor făcute în laboratoarele din Oxford şi Groningen, care dovedeau că osteoreminiscenţele hominide în cauză aveau o vechime de 34 – 36 mii de ani, adică mai vechi decât fosilele de acelaşi tip descoperite în Franţa şi Anglia şi, deci, cele mai vechi urme de Cro-Magnon din Europa. În planul vieţii materiale, în această

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

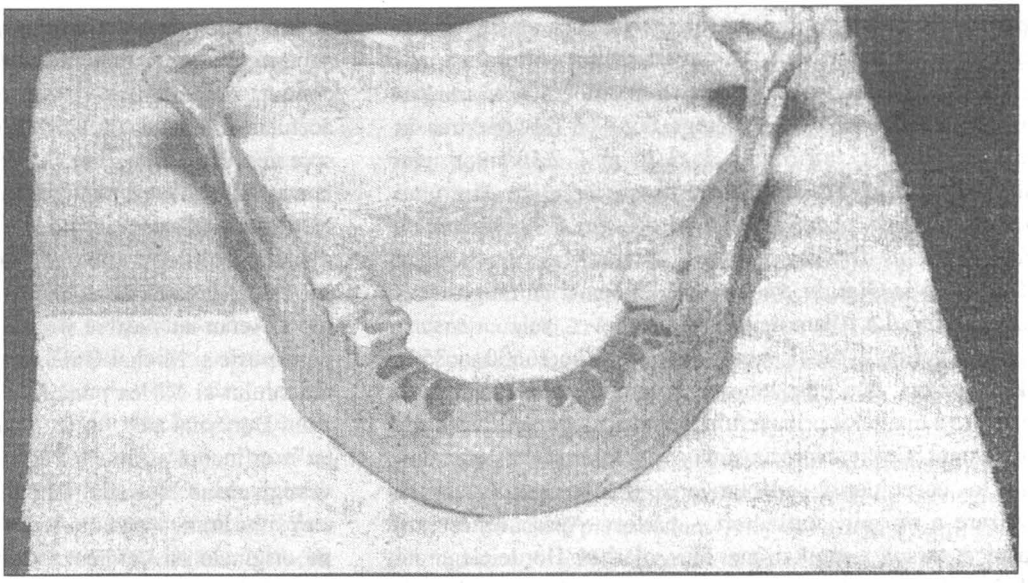

Mandibula lui "Ion" are vârsta de 34.000 – 36.000 de ani

epocă, se constată tendința de microlitizare a uneltelor prin tehnica cioplirii lamelare a silexului și construcția bordeielor. Cele mai spectaculoase salturi se produc, însă, în planul vieții spirituale: gândirea se îmbogățește cu noțiuni abstracte; apar primele manifestări ce denotă propensiunea spre estetic (folosirea podoabelor din scoici și din dinți de animale). De asemenea, manifestări practice de artă: sculpturi (în os, corn, fildeș); figurine feminiforme modelate în lut (ca aceea descoperită la Lapoșu); desene, gravuri, picturi ca forme de protoscriere ori manifestări primitive ale credințelor religioase sub forma unor reprezentări magice (totemismul). Graiul articulat reprezintă mijlocul fundamental de comunicare complementat cu paralimbaje. Exigențele climatului, precaritatea demografică, raritatea habitatelor, precum și inconsistența și inconsecvența cercetărilor nu au putut pune în evidență opulența iconismului naturist din Paleoliticul superior occidental, în special din Franța și Spania. Însă sunt destule descoperirile de semne simple, zgârieturi pe coarne de cerb și oase, asemănătoare crestăturilor de pe răbojuri (semne mnemonice), descoperite în diferite situri paleolitice, ce pot fi interpretate ca rudimente de grafeme. Interesant este faptul că semnele de răboj – ca grafie mnemonică, scriere primitivă – au continuitate din Paleolitic până azi și reprezintă o modalitate de notare schematică a ideilor. Simultan cu asemenea semne simple s-a născut și pictografia, dovezi remarcabile fiind desenele rupestre de la Runcu pe Sohodol, Polovragi, Gaura Chindiei etc. Arta rupestră este, în context comunicațional, o încercare de a consemna grafic informații, de a converti cogninformația în imagini. Tot acestei secvențe de preistorie îi aparțin artefacte prelucrate rațional și ornamentate cu incizii simple (linii, unghiuri, spirale, romburi) sau picturale. Amintim aici de amuleta de la Mitoc – Botoșani, datată 26.000 î.Hr., pandantivul geometric de la Brânzeni (Basarabia), circa 34.000 î.Hr. și madonele de la Cosăuți (Basarabia), datate din 16.000 î.Hr.

Ieșirea din Paleolitic și trecerea la Neolitic se face printr-o fază tranzitivă numită Epipaleolitic, urmată de Mezolitic (13.300 – 6500 î.Hr.). Din punct de vedere geologic-climatologic ne aflăm în postglaciar; clima se încălzește și, probabil, topirea ghețarilor produce primele diluvii de amploare (potopuri), care impregnează memoria colectivă și pun bazele mitului consemnat și în Biblie. Este indubitabilă continuitatea populației existente anterior, care face progrese în perfecționarea uneltelor: inventarea arcului cu săgeți, a toporului cu coadă și a monoxilei (luntrea cioplită dintr-un singur trunchi de copac), importantă pentru

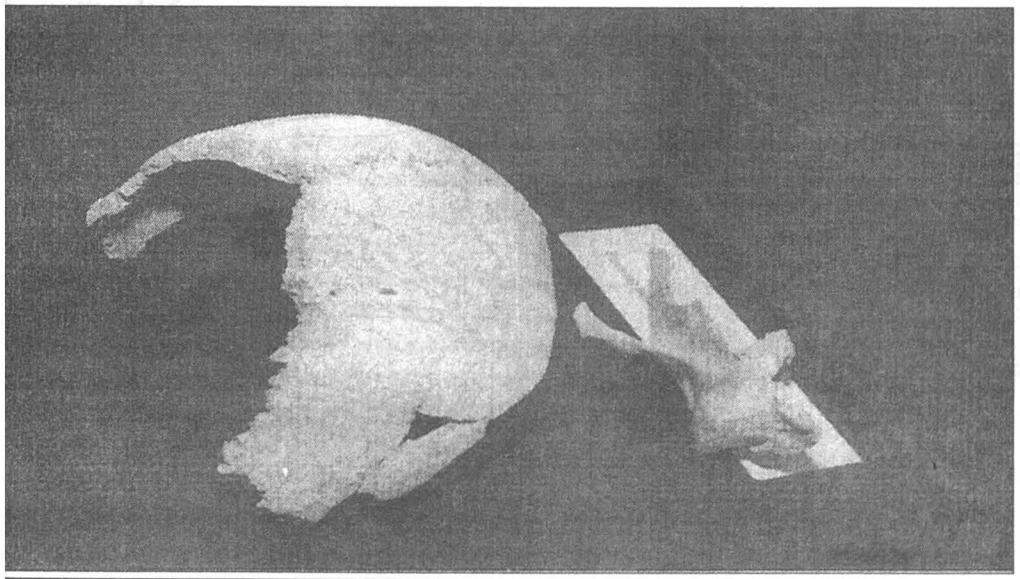

Calota craniană a lui "Vasile" și fragmentul de os temporal al "Mariei"

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

pescuit, dar şi pentru transportul şi comunicarea la distanţă cu comunităţi îndepărtate. Comportamentul cultural se manifestă mai plenar faţă de perioada anterioară prin arta parietală – prescriere de tip pictografic – cu descoperirea în Peştera Cuciulat, într-o sală de 3,70 m – 2,50 m, a unei siluete de cal în mişcare pictat în roşu cărămiziu şi a unui contur de felină, nedefinit integral. Resturi fosile umane de *Homo sapiens sapiens* apar în Peştera Muierii, Ostrovul Mocanu de la Giurgiu, Peştera Cioclovina şi un mugur dentar în Peştera La Adam de la Târguşor.

Neoliticul sau Epoca pietrei şlefuite (6600 – 3500 î.Hr.) anunţă din titlu tehnica de prelucrare a pietrei şi fasonare a uneltelor prin şlefuire, dând acestora un surplus de randament. Cultivarea primitivă a plantelor şi creşterea animalelor accentuează sedentarizarea şi favorizează o primă divizare a muncii, agricultori – păstori. Apar meşteşuguri casnice: torsul, ţesutul şi, mai ales, olăritul. Bordeiele şi colibele înlocuiesc integral locuinţele naturale; schimbul de produse (trocul) înlesneşte şi comunicarea interumană într-un grai care constituie substratul lingvistic şi cultural pe care se va produce restructurarea de caracter indo-european. Cultul faţă de morţi consemnează trecerea la înhumare. Ce aduce senzaţional Neoliticul românesc este, însă, impunerea unor culturi originale, de mare măiestrie şi rafinament spiritual, culturi în succesiune sau contemporane, dar deosebindu-se între ele prin aspecte locale, uneori fiind în relaţii unele cu altele, alteori suferind influenţe sud-estice sau central-europene. Neoliticul atinge apogeul în bazinul mijlociu al Dunării la culturile Starcevo-Criş, Vincea-Turdaş (Serbia – România), Veselinovo şi Karanovo (Bulgaria), Boian şi Gumelniţa, în România – cu statuete antropomorfe puternic stilizate, ca aceea de la Rastu (judeţul Dolj). Arta statuetelor este desăvârşită în cultura Hamangia, cu vestitul "Gânditor" şi perechea sa; apoi Boian, cu ceramică rafinată şi, în Eneolitic (5000 – 4500 î.Hr.), culturile Gumelniţa şi Cucuteni, cu statuete de teracotă şi figurine feminine, fusiforme, schematizate excesiv. Trebuie accentuată, însă, ideea care reiese din fraza anterioară, comunităţile etno-culturale din spaţiul carpato-danubiano-pontic nu se constituie în enclave de tip insular, izolate, ci ele se aglutinează, la începutul Neoliticului, într-un mare "complex cultural, format dintr-o serie de culturi înrudite între ele, care ocupă aproximativ şi toată Peninsula Balcanică. Acum se poate constata o unificare culturală pe aproape întreg teritoriul ţării noastre, care presupune şi una de factură etnică, reprezentată de elementul comun, predominant de tip Starcevo-Criş. Spre sfârşitul aceluiaşi mileniu (mileniul VI, n.n.), se surprinde o extindere spre vest a comunităţilor Starcevo-Criş, ele participând activ la neolitizarea unor populaţii pe teritorii europene întinse. În Neoliticul târziu, cultura Cucuteni-Tripolie, pe calea evoluţiei locale, a atins una din treptele cele mai înalte de cultură şi organizare social-economică din neoliticul european. Acum iau naştere şi aşezări de tip urban"[15]. De aceeaşi părere este şi Michel Guichard care afirmă: "De la începutul mileniului al VI-lea până în mileniul al IV-lea î.Hr., în bazinul Dunării s-a dezvoltat o cultură strălucită, care a exercitat o influenţă asupra întregii Europe Centrale. Numeroase vestigii ale acestei culturi au fost găsite şi în Germania (Alsacia) şi în Franţa (până în bazinul parizian). Această civilizaţie originală îşi datorează dezvoltarea în special stăpânirii artei de a prelucra argila, (...) care a devenit suportul privilegiat al creaţiilor artistice, fie că e vorba de statuete sau de grafisme"[16]. De asemenea, Guichard mai remarcă şi opulenţa şi diversitatea formelor geometrice gravate pe vasele de lut, grafisme care au premers crearea unui repertoriu de semne şi simboluri, schematizări şi abstractizări ce au permis omului neolitic să treacă la stadiul de scriere. Scrierea ca mijloc de comunicare este un element care intră în conceptul de civilizaţie. Arheologul englez Colin Renfrew defineşte civilizaţia ca: "O reuniune de factori de natură socială, care trebuie să reunească cel puţin 2 – 3 dintre elementele de bază ca scrierea, centrul ritual şi existenţa unui oraş cu cel puţin 5.000 de locuitori". Datele arheologice de care dispunem astăzi nu sunt în măsură să clasifice aşezările neolitice autohtone ca fiind urbane. De altfel, şi Gheorghe Brătescu afirmă că "habitatele sunt de tip urban", deci nu oraşe propriu-zise. Originea scrisului este legată, însă, şi de o anumită conjunctură economică, de sporirea cantitativă a informaţiei, care impunea necesitatea conservării şi transmiterii ei, ca şi de apariţia altor canale de comunicaţie ca: simbolistica religioasă şi ritualică, decoraţiile geometrice, trucurile mnemonice, notaţii numerice, semne de identificare, totemuri, sigilii, tatuaje etc. "Scrisul neolitic al proto-Europei a fost, deci, precedat – afirmă şi cercetătorul Marco Merlini – de o revoluţie cognitivă şi simbolică: invenţia, începând cu un element grafic simplu, până la motive geometrice complexe

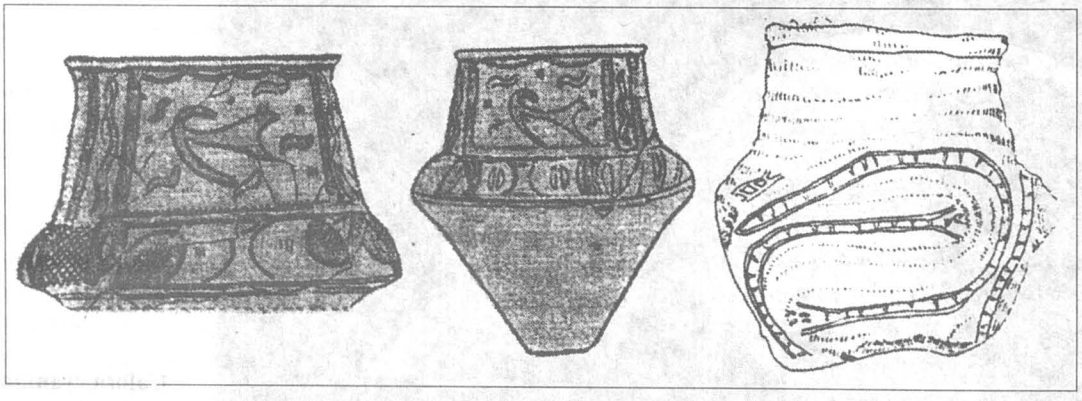

Crater cu decor zoomorf, Cucuteni B 2 de la Valea Lupului. Ceramică cu decor serpentiform de la Traian, Dealul Viei

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

şi organizaţia lor excepţional de logică. În concluzie, scrierea a moştenit o tendinţă clară spre abstracţie, o familiaritate cu geometria şi cunoştinţele numerologice"[17].

Descoperirile făcute în ultimul timp relevă faptul că existau condiţii propice ca în mileniul VI î.Hr. abstractizarea şi simplificarea pictografiei să aibă ca rezultat elaborarea unei forme de scriere ideografică, utilizând ca suporturi principale calculi sau jetoane (bucăţele de lut ars) care se gravau cu un vârf ascuţit înainte de ardere. Asemenea tablete s-au descoperit în secolul al XIX-lea de către Torma Zsofia, pe valea Nandrului şi la Turdaş, dar despre aceste mărturii arheologice nu se mai ştie nimic, deşi – aşa cum afirmă istoricul G. D. Iscru – "au fost comunicate la congrese de specialitate, publicate în reviste străine, plasate în muzee"[18]. De asemenea, la începutul secolului XX au fost descoperite în judeţul Hunedoara şi câteva vase cu însemne pictografice care au scăpat atenţiei cercetătorilor avizaţi, aşa cum nu au fost îndeajuns cercetate şi pictogramele de la Gura Baciului (Cluj) ori de la Cârcea (Dolj), considerate contemporane cu tăbliţele de la Tărtăria. A trebuit să treacă mult timp până în anul 1961 când N. Vlassa descoperă întâmplător, la Tărtăria, sit arheologic aparţinând culturii neolitice Vincea-Turdaş, trei tăbliţe de lut incizate cu o grafie bizară, dar parţial analogă cu cea mesopotamiană. Ulterior, tăbliţe de acest gen s-au mai descoperit la Gracianiţa şi Lepenski-Vir (Serbia) şi Gradeşniţa şi Karanovo, Bulgaria. Cele trei tăbliţe de lut au fost culese dintr-o groapă cu cenuşă amestecate cu o brăţară de scoica *Spondyluss*, 26 de statuete de idoli din argilă şi 2 de alabastru, precum şi oase de om matur, dezmembrate şi calcinate. Fragmentele de oase, reminiscenţe ale unei crematiuni, au fost interpretate fie ca un sacrificiu de ritual canibalic, fie ca o ofrandă de tip religios. Sus-amintitul cercetător italian contemporan, Marco Merlini, după datări în laboratoare italiene, prin metoda carbonului radioactiv, consideră că osteofosilele aparţin unei femei în vârstă de aproximativ 55 de ani şi că această jertfă ar fi avut loc cu 7300 de ani î.Hr. Este indubitabil faptul că şi tăbliţele în cauză au aceeaşi vechime, făcând parte din ceea ce Merlini numeşte "Scrisul Danubian – cel mai vechi scris cunoscut până azi"[19].

Deşi cronometria prin metoda carbonului radioactiv dă rezultate dubitative, expertizele britanicilor Cristopher Knights şi Robert Lomas au reuşit să înlăture orice dubiu şi să contrazică afirmaţia lui Michel Guichard (în *Histoire de l'écriture de l'idéograme au multimedia*) cum că "tăbliţele erau din argilă nearsă, dar imediat după ce au fost descoperite, ele au fost arse în cuptor, ceea ce împiedică orice expertiză cu carbon 14, care ar fi permis datarea lor". În ceea ce priveşte personajul supus "osândei sacrificiale", acesta pare să fie un sacerdot ars pe rugul sacru şi nicidecum victima unui act de antropofagie ritualică. Cel puţin aşa lasă să se înţeleagă o inscripţie sumeriană analogă, publicată de S. Legdop, în care se dezvăluie o ucidere rituală a sacerdotului suprem urmată de elecţiunea altui conducător. Din cele 3 tablete de teracotă, 2 sunt rectangulare (din care una cu un orificiu median), având dimensiunile de 5,75 x 4,15 cm şi, respectiv, 6,8 x 3,7 cm, iar a treia este rotundă, cu un diametru de 6,6 cm. Toate trei prezintă pe o singură faţă incizii pictografice în două tehnici diferite: o grafie figurativ-imagistică pe piesele rectangulare şi una liniar-alfabetică pe tăbliţa circulară perforată, ceea ce pare să indice două etape ale unei scrieri locale. În ce priveşte utilitatea celor trei tablete, Romulus Vulcănescu este de părere că pentru mitologia predacă "ele relevă trei aspecte mitice: 1. tăbliţele perforate pot fi amulete (instrumente magico-mitice de tip apotropaic ce se purtau atârnate la gât pentru a apăra de boli şi pericole) sau talismane (instrumente magico-mitice tropaice ce reprezintă veneraţia purtătorilor şi facilitează comunicarea cu forţele supranaturale), iar tăbliţa neperforată o scenă iconică; 2. locul în care au fost descoperite – groapa cu cenuşă, cu idolii şi oasele calcinate – remarcă legătura lor cu ritul funerar local, ceea ce înseamnă că au fost piese de inventar funerar"[20].

Ipoteza amuletei a sugerat chiar apartenenţa lor la proprietari alogeni itineranţi mesopotamieni, fie un negustor ajuns prin această parte de lume, fie unul din imigranţii veniţi din regiunea Asiei Mici, conform binecunoscutei teorii a valurilor migratoare dinspre Asia spre Europa de-a lungul epocii neolitice. Analizele polinice făcute ulterior din lutul din care au fost confecţionate tăbliţele au confirmat prezumţia confecţionării acestora în zona unde au fost găsite. Interesante sunt imaginile de pe plăcuţe. Pe una dintre cele rectangulare apar 2 ţapi separaţi de forma unui spic. Interpretarea merge de la simbolul bunăstării obştei până la o simplă scenă de vânătoare, după opinia descoperitorului. A doua tabletă rectangulară este împărţită prin linii verticale şi orizontale în mai multe secvenţe incizate cu motive zoomorfe (ied, scorpion, demon, peşte, pasăre), simboluri asemănătoare cu acelea inscripţionate pe un vas ritual găsit în situl sumerian de la Djemdet-Nasr. Reputatul arheolog Janos Harmatta a încercat, folosind metoda comparativă cu semne pictografice similare, să descifreze aceste tăbliţe, obţinând următorul răspuns: "A dat din făgăduinţă zeului 5 vase cu unguent, 10 (măsuri) de orz, 10 cai, oraşul Unu", iar de pe cealaltă tabletă textul ar fi: "făină 60+10 (măsuri) zeului Palin, 20 (măsuri) regelui pontif; grâu 60+2 (măsuri) zeului Usmu/Zeului Samos". Aceste traduceri nu sunt confirmate, iar Romulus Vulcănescu este contrariat de numărul mare de cai ofrandă, având în vedere faptul că, pe ansamblu, oasele de cai, în situri, sunt foarte puţine. Tălmăcirea în cauză, însă, aduce ca noutate şi semne convenţionale ale unei numeraţii primitive care apar sub formă de grafeme de numere, ce ar continua astfel numeraţia rupestră descoperită în peştera de la Gaura Chindiei. Cea de-a treia tăbliţă, de formă rotundă, pare a fi o scriere ideografică certă, cu înţeles logic. Pe această tăbliţă apar înscrise următoarele: "NUN, KA, SA, UGULA, PI IDIM, KARA I". Traducerea este: "(de către cele) 4 conducătorul (,) pentru chipul zeului Şaue (,) cel mai în vârstă (conducătorul – patriarhul – sacerdotul – preotul suprem) în virtutea adâncei înţelepciuni (,) a fost ars (,) unul". După comparaţia cu un document aproape similar de la Djemdet-Nasr, în care se afla lista celor mai însemnate surori preotese, care erau în fruntea a 4 grupe tribale, Vulcănescu concluzionează: "Poate că tot astfel de preotese – conducătoare s-au aflat şi la Tărtăria. Dar mai există şi o altă coincidenţă. În inscripţia de la Tărtăria este pomenit zeul Şaue; ba mai mult, numele zeului e reprezentat întocmai ca la sumerieni. Judecând după toate acestea, tăbliţa tărtăriană conţine informaţii scurte asupra ritualului uciderii şi arderii

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

unui sacerdot, care și-a săvârșit slujba într-un anumit termen al conducerii sale"[21].

Descoperirea celor 3 tablete de teracotă nu a stârnit prea mare entuziasm în rândul cercetătorilor. Însuși descoperitorul lor, Nicolae Vlassa, le-a asemuit cu cele babiloniene de la Uruk și Djemdet-Nasr, conferindu-le o datare proprie, între 2900 – 2700 î.Hr., și sugerând că ele ar fi rezultatul influenței înaintatei civilizații sumeriene asupra culturii primitive Vincea-Turdaș, de pe Valea Mureșului. Însă, în presa românească și cea străină au apărut articole cu titluri răsunătoare ca: "Europa, leagănul civilizației?" din ziarul "Times" (2 decembrie 1966). Încercând să răspundă incitării, D. Berciu, unul dintre marii specialiști români în preistorie, și-a arătat reținerea față de asemenea aserțiuni. Mulți alți oameni de știință români și străini au comentat în fel și chip rezultatele investigațiilor lui Vlassa, ajungând la concluzia unanimă că plăcuțele de la Tărtăria fac parte dintr-un complex cultural ce ține de cultura Vincea-Turdaș, dar nimănui nu i-a trecut prin cap să afirme anterioritatea și preeminența acestei scrieri față de cea sumeriană. Șerban Andronescu, într-un articol mai amplu privitor la scrierea cuneiformă, în revista "Magazin istoric", opina că: "Aceste descoperiri de la Tărtăria, coroborate cu alte indicii arheologice, arată că în jurul anului 3000 î.Hr., sau chiar mai devreme, în Europa au venit imigranți din regiunea Asiei Mici, indicând odată mai mult distanța, enormă pentru vremea aceea, la care au ajuns purtători (nu îndrăznim să spunem cunoscători) de texte cuneiforme. Două din tăblițele de la Tărtăria sunt găurite, ceea ce înseamnă că imigranții le purtau legate, poate ca amulete, cuneiformele având, deci, pentru ei valoare magică, nu de comunicare. (...) Aceste urme grăiesc limpede despre nivelul de cultură al celor ce le-au lăsat. În astfel de condiții e greu de crezut că săpăturile de la Tărtăria au schimbat sediul leagănului civilizației". În aserțiunea sa, autorul vorbește despre un aport mesopotamian, ca urmare a invadării teritoriului european cu populație venită din est. Trebuie să precizăm că există în acest sens două teorii contrare, incomplet argumentate. Una afirmă o imigrație masivă, dar în valuri, de-a lungul întregului Neolitic (după alți autori doar în mileniul IV), de populație asiatică, inclusiv presumerieni, care va constitui ulterior baza etnolingvistică de factură indo-europeană a popoarelor europene, iar cealaltă, dimpotrivă, este de părere că avem de-a face cu o basculare de surplus demografic, o descentrare din zona carpato-danubiano-balcanică, un fenomen de roire spre toate punctele cardinale și de neolitizare a teritoriilor ocupate, având ca stații terminus nordul și vestul Europei, Italia și Grecia, vestul Asiei și Africa de Nord (Egipt), unele ramuri ajungând până în India, China și chiar Japonia. Ipoteza desfășurării unei mari migrații din zona carpato-dunăreană spre sudul Europei (posibil spre Peninsula Italică, consituind elementul etnic fondator al civilizației romane de mai târziu, ori spre Grecia, sub numele de invazia dorianâ sau micenianâ) apare în lucrarea *Dacia preistorică* a lui Nicolae Densușianu, editată postmortem în anul 1913. În acest tratat, contestat și anonimizat cu aplomb de junii istorici de sub pulpana lui Vasile Pârvan, se susține ideea că Neoliticul românesc (al cărui purtător a fost elementul etnic pelasg, hiperboreic, sau, în limbajul istoric actual, elementul trac) s-a constituit într-o cultură înfloritoare și apoi într-o migrație civilizatoare atestată de ceramica pictată ale cărei caracteristici sunt similare pe o arie extrem de întinsă, din Galia până în Asia Mică și din Britania până în Egipt. Mai mult decât atât, emigranții carpato-danubieni sunt cei care vor pune bazele unor civilizații misterioase, sumeriană și egipteană, din mileniile IV – III î.Hr., inexplicabile prin apariția lor bruscă, precum și a primelor scrieri pictografice – cuneiformă și hieroglifică.

Prin această lungă digresiune nu am încercat decât să explicăm cum ar fi putut să ajungă tăblițele sumeriene în zona Tărtăria, dar și invers, numai că datarea lor în mileniul VII î.Hr., dar cel mai sigur în mileniul V î.Hr., anulează această ipoteză, motivul fiind inexistența sumerienilor în acest interval temporal.

În plan european, descoperirea de la Tărtăria nu rămâne fără ecou. În același an, 1966, se făceau referințe despre tabletele tărtăriene într-un manual de preistorie europeană publicat la Praga, iar în anii următori acestea vor suscita interesul științific multor cercetători români și străini, care vor afișa fie o poziție sceptică, negându-le valoarea de preeminență, fie un entuziasm necenzurat și contagios (de pildă, orientalistul rus Andrei Nadirov a scris chiar și o poezie – encomă dedicată Tărtăriei) de anulare a primordialității grafiei sumeriene și de transfer în plan secund a cărții *Civilizația începe la Sumer* de S. N. Kramer, care făcuse înconjurul lumii. În 1972, într-un interviu luat academicianului bulgar Vladimir I. Gheorghiev, se făceau aprecieri de genul: "... tăblițele de la Tărtăria sunt mai vechi cu un mileniu decât monumentele scrierii sumeriene. Aceasta ar însemna, pur și simplu, că scrierea, sub formă pictografică, a apărut în sud-estul Europei și nu în Mesopotamia, cum se credea până acum. Dacă în toate cele 3 cazuri (inclusiv tăblițele bulgare de la Karanovo și Gracianița) este vorba de scris, atunci se impune o concluzie surprinzătoare: avem de-a face cu cea mai veche scriere din lume... Concluzia aceasta vine în întâmpinarea părerii exprimate de arheologul britanic, profesorul Colin Renfrew, care a executat recent săpături în localitatea bulgară Sitagroi și care a afirmat că în sud-estul Europei a existat, în vechime, o zonă cu o civilizație înaintată"[22].

În Rusia, descoperirea din Transilvania a produs o mefientă exaltare în rândurile cercetătorilor orientaliști, care au întreprins primele încercări de traducere și hermeneutică a paleografiei tărtăriene. Iată câteva concluzii cu totul partizane anteriorității scrisului în spațiul carpato-balcanic. Boris Perlov scria în anul 1975 în revista "Tehnica tineretului": "În anul 1961, vestea despre un eveniment arheologic senzațional a făcut ocolul lumii științifice. Furtuna marii descoperiri nu a răsunat în Egipt. Neașteptata descoperire a fost scoasă la iveală în Transilvania, în mica așezare românească Tărtăria. Ce i-a uimit pe erudiții bărbați ai științei despre antichitate? Poate că savanții au dat de comoara ascunsă în genul mormântului lui Tutankamon? Sau în fața lor a apărut o capodoperă a artei străvechi? Nimic din toate acestea. Interesul a fost trezit de trei micuțe tăbliță de lut, deoarece ele erau împodobite cu enigmatice semne în formă de desene, care amintesc în mod uimitor de scrierea pictografică sumeriană de la sfârșitul mileniului IV î.Hr. Dar pe arheo-

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

logi îi aştepta mai departe o surpriză: tăbliţele găsite s-au dovedit a fi cu 1000 de ani mai vechi decât cele sumeriene. Rămânea doar să se vadă în ce mod, cu aproape 7000 de ani în urmă, departe de hotarele mult slăvitelor civilizaţii antice orientale, unde nimeni nu se aştepta, s-a ivit cea mai veche (până în ziua de azi) scriere a omenirii... Descoperirea lui Nicolae Vlassa a stârnit interes şi la noi. Da, acele cuvinte scumpe ale Tărtăriei n-au răsunat încă. Cu atât mai scumpe sunt cele trei tăbliţe minuscule din nu prea marele sat transilvan, care ne-au făcut să facem un pas nou întru înţelegerea trecutului nostru, pentru a ne putea înţelege pe noi înşine"[23]. În aceeaşi revistă, compatriotul lui Perlov, arheologul A. Kafişin, încerca să răspundă la două întrebări care îl frământau în urma descoperirii de la Tărtăria: "1. Cum a apărut scrierea tărtăriană şi cărui sistem de scriere îi aparţinea? 2. În ce limbă au vorbit tărtărienii?... Care e atunci cauza asemănării la popoare atât de diferite? Motivul e că toate acestea au avut un singur izvor, a cărui descompunere s-a produs în mileniul VII î.Hr. În decursul a două milenii, arealul elamo-chinez a avut contacte cu culturile sumeroide ale Guranului şi ale Zagrosului iranian. Arealului răsăritean al scrisului îi stătea în faţă cel apusean, care s-a format sub influenţa sumeroizilor străvechi egipteni, cretano-micenieni, precum şi tărtărieni. Astfel că legenda despre "învălmăşeala babiloneană" şi descompunerea unei limbi de pe pământ nu e chiar atât de lipsită de temei. Deoarece, comparând cele 72 de cuiburi ale scrierii sumeriene cu cuiburi simbol analoage ale tuturor celorlalte sisteme de scriere, rămâi uimit în faţa coincidenţei lor în privinţa principiilor de structură, dar şi în cea a conţinutului. În faţa noastră se află parcă fragmente ale unei verigi ce se completează unele pe altele, făcând parte dintr-un sistem unic. Dacă însă compari simbolica reconstituită a acestei scrieri din mileniul IX – VIII î.Hr. cu semnele simbol ale Paleoliticului târziu european (20 – 10 milenii î.Hr.), nu se poate să nu-ţi atragă atenţia coincidenţa lor, de departe neîntâmplătoare"[24].

Studiile altui rus, V. Titov, coroborate cu cele ale lui Perlov, au drept corolar: "1. Tăbliţele de la Tărtăria sunt un fragment dintr-un sistem de scriere larg răspândită, de origine locală; 2. Textul unei tăbliţe ce numără 6 totemuri antice, care coincid cu manuscrisul din oraşul sumerian Djemdet-Nasr şi, de asemenea, cu imprimările ce aparţin culturii Kereş; 3. Semnele de pe această tăbliţă trebuie citite în cerc, în sensul contrar mişcării acelor de ceasornic; 4. Conţinutul inscripţiei (dacă e citit în sumeriană) este întărit de descoperirea în aceeaşi Tărtăria a unui schelet dezmembrat al unui bărbat, ceea ce implică existenţa, la anticii tărtărieni, a unui ritual antropofagic". În continuare, Titov redă traducerea personală a tabletei rotunde pentru ca în final să se întrebe: "... cine au fost locuitorii străvechi ai Tărtăriei, care scriau în sumeriană, în mileniul V î.Hr., când despre Sumerul însuşi nu se pomeneşte încă? Se impune de la sine o concluzie: inventatorii scrierii sumeriene au fost, oricât ar fi de paradoxal, nu sumerienii, ci locuitorii Balcanilor. Într-adevăr, cum poate fi explicat altfel faptul că cea mai veche scriere din Sumer, datată din mileniul IV î.Hr., a apărut pe neaşteptate şi într-o formă dezvoltată? Sumerienii (ca şi babilonienii) au fost doar elevi buni, preluând scrierea cuneiformă"[25]. Tot în această perioadă, în revista "Znania Sila", editată în URSS, apare un studiu semnat de N. Jirov, în care autorul confirmă vechimea tabletelor tărtăriene, le coroborează cu grafia pictografică de la Lepenski-Vir şi conchide că ambele forme de scriere "pot fi considerate ca fiind cele mai vechi din lume". Din spaţiul cultural american, în revista "Reader's Digest", arheologul R. Schiller contribuie cu o opinie care subliniază încă o dată primatul pictografiei tărtăriene în faţa celei sumeriene: "Descoperirile arheologice recente, ca şi alte datări ştiinţifice mai riguroase arată, azi de exemplu, că japonezii produceau ceramică înaintea populaţiilor din Orientul Apropiat şi că pământeni din România au inventat poate o formă de scriere cu câteva secole înaintea sumerienilor"[26].

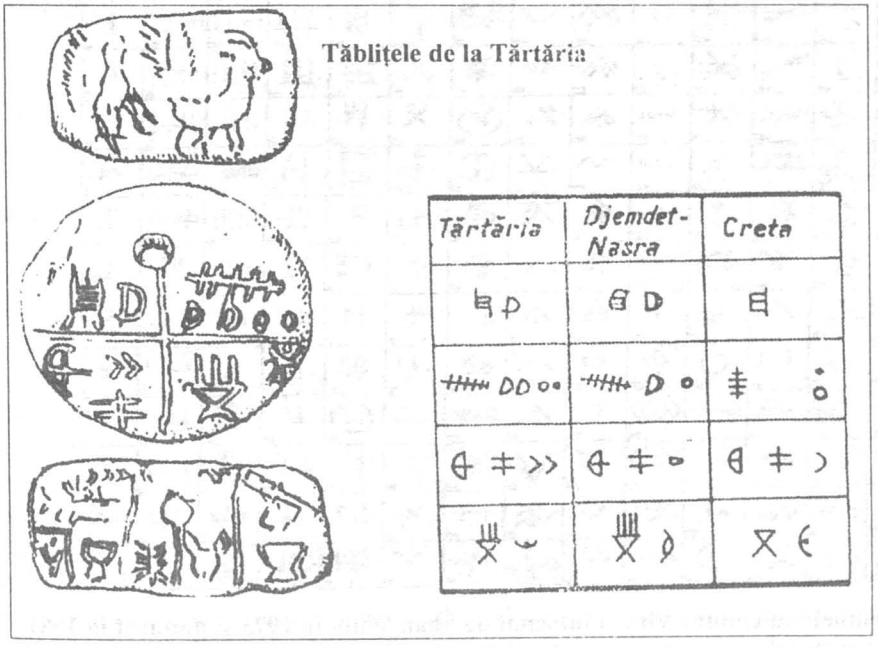

Tablou comparativ de semne pictografice: Tărtăria, Djemdet-Nasra, Creta, după Boris Perlov

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

În România, însă, interpretarea lui Vlassa devenise axiomă și în jurul ei se țeseau straturi de tăcere. Carte de referință, important instrument de lucru intelectual, *Dicționarul de istorie veche a României*, apărut în 1976 sub directa îndrumare și coordonare a lui D. M. Pippidi, abia făcea loc părerii specialistului în Neolitic Eugen Comșa, care nu se îndepărta prea mult de Vlassa. Comșa reiterează caracterul pictografic, analogiile cu scrierea sumeriană, dar nu spune nimic despre vechimea și încercările de traducere făcute de specialiștii străini. Abia în 1980, într-un studiu publicat în "Convorbiri literare", Ariton Vraciu, specialist în lingvistica traco-dacă, fisurează mutenia academică, îndrăznind să scrie că: "Semne uneori identice celor de la Vincea au fost descoperite la Troia (mileniul III î.Hr.) și în alte puncte din spațiul microasiatic. Oricât ar părea de paradoxal, inventatorii scrierii sumeriene nu au fost sumerieni. Întrucât semne pictografice au fost descoperite și la Turdaș-Vincea, se poate presupune că scrierea de la Tărtăria e un element component al unui sistem grafic larg răspândit în mileniile VI – V î.Hr. Nu putem să nu acceptăm ipoteza arheologului sovietic V. Titov, potrivit căreia scrierea primitivă din bazinul Mării Egee provine din sud-estul Europei (mileniul IV î.Hr.) și nu a apărut sub influența celei mesopotamiene. În afară de aceasta, în mileniul V î.Hr., creatorii culturii Vincea și-au croit drum prin Asia Mică, spre Kurdistan, unde se stabiliseră protosumerienii". După cum se observă, Vraciu nu neagă anterioritatea scrierii tărtăriene și, în același timp, susține discret fenomenul roirii, al migrației populației din arealul carpato-balcanic spre est. Migrația cu această direcție este subiect de supoziție și pentru Vojtech Zamarovsky care, în lucrarea *La început a fost Sumerul*, susține că sumerienii sunt plecați din zona Tărtăriei, venind în două etape în Sumer, la mijlocul mileniului V î.Hr. și suprapunându-se unei populații presumeriene.

În 1982, Paul Lazăr Tonciulescu publică, în revista "Flacăra", numărul 45, un scurt studiu asupra Tărtăriei și a raporturilor lingvistice dintre strămoșii noștri și protosumerienii plecați în mileniul V, cu scrierea ideografică din zona Tărtăriei. Tot la începutul deceniului IX al secolului trecut, arheologul Martin Brennan publică un studiu asupra a 360 de pietre megalitice sculptate din Irlanda, insistând asupra principalelor simboluri, frecvența apariției fiecărui tip de simbol și felul în care simbolurile se legau unele de altele. Concluzia: "Toate simbolurile de pe inscripțiile elamite, atestate din anul 3000 î.Hr., au apărut cu regularitate pe pietrele megalitice sculptate, datând din perioada 4000 – 2500 î.Hr. Povestea se complică – spune el în continuare – dacă luăm în considerare și cele găsite la Tărtăria, lângă Turda, în Transilvania. Aceste table de argilă sculptate datează din anul 4000 î.Hr. și, din nou, prezintă simboluri ce folosesc același desen ca și elementele megalitice din Irlanda".

În anul 1985, marele etnolog Romulus Vulcănescu publică lucrarea fundamentală *Mitologie română*. În economia lucrării, descoperirea de la Tărtăria se constituie într-un subcapitol distinct din care transpare în mod evident stadiul cercetărilor, dar și punctele de vedere ale istoriografiei străine. Sintetizând opiniile cercetătorilor români, dar mai ales străini, Vulcănescu concluzionează că tăblițele de la Tărtăria fac dovada celei mai vechi scrieri din lume (mileniile VII – VI î.Hr.), o scriere locală, legată de un rit funerar local, care aparține primelor culturi neolitice din spațiul sud-est european. Cu trecerea timpului, curentul în favoarea primatului scrierii de la Tărtăria se amplifică, spre satisfacția protocroniștilor și tracomanilor români. Mai mult decât atât, mulți alți cercetători străini se atașează ideii că spațiul carpato-danubiano-balcanic reprezintă matca civilizației europene, iar leagănul scrierii se află aici. În susținerea unei asemenea ipoteze vine și Marja Gimbutas, arheolog, autoare a numeroase studii de renume mondial legate de preistoria continentului european. În cartea sa *Civilizație și cultură*

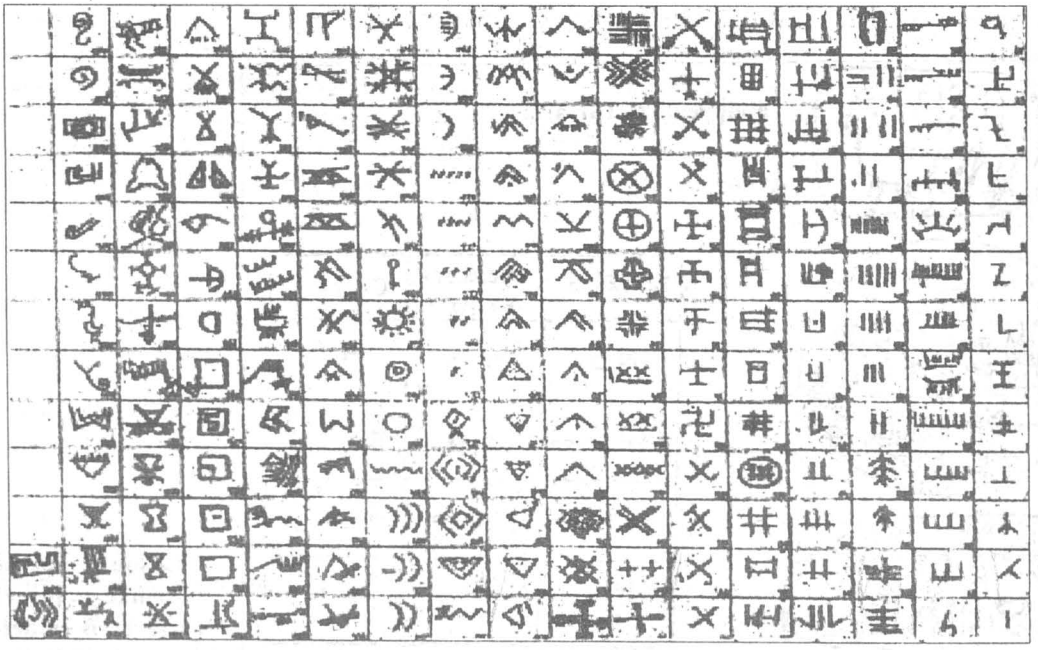

Catalogul semnelor (210 semne) din cultura Vincea întocmit de Shan Winn în 1973 și publicat în 1981

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Vestigii preistorice din sud-estul european, ea afirmă, fără nici un dram de îndoială: "România este vatra a ceea ce am numit Vechea Europă, o entitate culturală cuprinsă între 6500 – 3500 î.Hr., axată pe o societate matriarhală, teocratică, paşnică, iubitoare de artă, care a precedat societăţile indo-europenizate patriarhale de luptători din epocile bronzului şi fierului (...) Trebuie să recunoaştem realizările strămoşilor noştri vechi europeni aşa cum au fost: constructori de temple, producători de ceramică admirabil pictată şi de obiecte de cult, creatori de sculpturi şi de figurine. Aceşti oameni au folosit o scriere sacră începând cu cel puţin sfârşitul mileniului al VI-lea î.Hr."[27]. În susţinerea tezei sale privind scrierea, Gimbutas prezintă un tablou cu 36 de semne liniare, care sunt asemănătoare unui alfabet, precizând că scrierea de la Tărtăria aparţine civilizaţiei din zona Vincea-Turdaş. În toamna anului 2000, la o reuniune organizată la Milano, Haral Harmann, cercetător din Bruxelles, contrazice şi el opinia conform căreia scrisul a fost inventat în Mesopotamia, ca răspuns la nevoile de administrare, afirmând cu tărie că: "Scrierile premesopotamice au apărut fără motivaţie economică, pentru a vorbi cu zeii sau pentru a acredita originea divină a suveranilor". Declaraţiile lui Haral Harmann au incitat redacţia cotidianului "România liberă" să declanşeze, în anul 2001, un sondaj de opinie în rândul specialiştilor români. Puţini, însă, au fost aceia care au îndrăznit să-şi expună părerile, aducând şi propriile argumente. Astfel, Carol Capita, lector la Facultatea de Istorie a Universităţii din Bucureşti, se îndoieşte de primatul scrierii tărtăriene: "O primă problemă – spune Capita – ca scrierea să fi apărut la noi: trebuia să se fi găsit şi alte urme de scriere. A doua: ţinând seama de mecanismele economice şi de schimb din epocă, aceste obiecte puteau să fi călătorit nu pentru valoarea lor de documente scrise, nu pentru informaţie, ci ca talismane... Până nu găsim şi alte obiecte similare, e prematur să afirmăm că scrierea ar fi apărut aici. În Orient, tăbliţele de lut s-au păstrat fiindcă au fost victimele unor incendii, şi au devenit ceramică"[28].

În acelaşi şirag de puncte de vedere, arheologul Vasile Boroneanţ dă tăbliţelor tărtăriene valoare de fundament al grafiei, spunând: "Aşa este. E cea mai veche scriere... La început, Tărtăria a fost oarecum fals percepută... Unele semne sunt identice cu răboajele dacice şi cu cele contemporane. Ciobanii le mai folosesc şi astăzi. Le-au întrebuinţat şi plutaşii de pe Bistriţa, care, şi ei, fuseseră ciobani"[29].

După cum se observă din acest colaj, cele mai multe citate argumentative vin în favoarea susţinerii descoperirii de la Tărtăria ca primă formă de scriere căreia, în anul 2003, dacologii, în frunte cu doctorul Napoleon Săvescu, i-au dedicat şi un congres special. Acest conclav istoric, având ca temă arheologia scrisului de pe teritoriul României, a adus în prim plan noi studii şi cercetări, ipoteze şi argumente în favoarea primordialităţii acestui mijloc de comunicare în spaţiul carpato-danubiano-pontic. Astfel, Viorica Enăchiuc, specialistă în paleografie, îşi asumă ipoteza conform căreia paleografemele tărtăriene nu au fost redactate într-o scriere semitică, ci într-o veche limbă indo-europeană locală, contrazicând astfel şi traducerea făcută de Boris Perlov prin analogie cu limba semită. În descifrarea ei, tăbliţa rotundă face referire la "o ofrandă a neamului Lahdakensilor, în anul 4457 î.Hr., pentru slava ocrotitorului lor, zeul Aries (al furtunii)". Mai mult decât atât, cercetătoarea afirmă că această scriere nu a dispărut, ci a evoluat în timp la ideograme identificate pe vasele şi obiectele descoperite în necropolele Culturii Gârla Mare (1560 – 1100 î.Hr.) pe teritoriul Olteniei şi Banatului. Profesor doctor Zenovie Cârlugea nu manifestă nici o îndoială când afirmă că primele incizii scrieriforme aparţin bazinului carpato-balcanic, apărând din consideraţii cultico-ritualice, fiind, deci, o scriere sacră "strâns legată de cultul dezvoltat al divinităţii feminine". De asemenea, emite şi ipoteza că în inciziogramele de pe tăbliţele tărtăriene s-ar fi folosit "un vechi alfabet pelasg, unele din semnele acestuia păstrându-se în răbojul plutaşilor de pe Bistriţa".

O nouă încercare de descifrare a tăbliţei rotunde o face profesorul Ion Moldoveanu. Plecând de la ideea că aceasta a fost descoperită într-un "mormânt princiar", autorul traduce următorul mesaj: "Acum cinci pătrare de lună, şeful de comunitate a fost lovit de două săgeţi şi a fost pus în acel mormânt", uitând de faptul că avem de-a face cu o cremaţie şi un sacrificiu ritualic. Plecând de la caracteristicile geometrice şi dimensionale, Ionel Cionchin emite speculaţii fanteziste în virtutea cărora scribii tărtărieni aveau vaste cunoştinţe de geometrie (dimensiunile cercului, raza, diametrul, lungimea, aria şi, indiscutabil, valoarea lui pi). Dispuneau şi de unităţi de măsură, între care "degetul", aşa cum rezultă din diametrul tăbliţei, care era de trei degete, adică 6,6 cm (un deget = 2.2 cm). Contraargumentul că scrierea este corolarul unei societăţi de tip urban, cu o economie de schimb şi cu norme (cutume) oficializate, în care grafia şi calculele erau indispensabile, ceea ce neoliticul carpato-balcanic nu evidenţiază, este anulat de aserţiunea conform căreia: "Civilizaţia danubiană schimbă ideea de civilizaţie şi formarea ei istorică, deoarece este martora unei alte traiectorii, de la căutarea de provizii la societăţi complexe agrare, departe de modelul de stat (...). Este o societate agrară, unde satele nu sunt oprimate de autoritatea politică a oraşelor. Surplusul economic local al satelor nu este monopolizat de locuitorii centrelor urbane. Între oraşe există o relaţie eficientă, deşi nu este centralizată. Distribuţia bunurilor şi a resurselor este bazată pe comerţul interregional. Este o confederaţie liniştită de culturi puternic regionalizate, cu rădăcini comune. În acest context dezvoltarea unui scris a fost asociată cu sfera religioasă, şi nu cu economia, şi era legată de imaginile divinităţilor feminine"[30].

Ideea legăturii simbolismului grafic, existent pe figurinele feminine din cultura Vincea, cu evidenţa unui cult al fertilităţii, apare şi în studiile cercetătoarei Emilia Masson, preluate şi de Guichard în intervenţia sa din *Histoire de l'écriture de l'idéogramme au multimedia*. Adept al conceptului de civilizaţie, aşa cum l-a definit Colin Renfrew, cercetătorul francez nu ezită să afirme că dacă culturile carpato-danubiene "ar fi evoluat spre urbanizare, cum a fost cazul satelor din sudul Mesopotamiei, aceste grafisme ar fi evoluat şi ele spre o adevărată scriere, dar sosirea indo-europenilor, în jurul anilor 3800 î.Hr., le-a condamnat la dispariţie"[31].

În opinia noastră, inexistenţa elementelor definitorii unei civilizaţii de tip urban (oraşe state ca în Mesopotamia), precaritatea descoperirilor, care nu ne indică folosirea scrisu-

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

lui pe scară largă, ca mijloc de comunicare interumană în relațiile economice și socio-culturale, și mai degrabă utilizarea unor semne cu sensuri magico-religioase sau de ornament, concură la formularea că artefactele tărtăriene, ca și cele din Serbia și Bulgaria, reprezintă unul din izvoarele scrisului, un filon sau o secvență din dezvoltarea unei invenții colective, care se va generaliza în condițiile unei organizări de tip statal, când devine necesitate în comunicarea economică și apoi culturală. Putem avansa chiar ipoteza că atât sumerienii, cât și locuitorii Europei ar fi fost influențați de o sursă comună și veche de semne, de simboluri grafice care, în anumite condiții, au evoluat spre forme simple alfabetice. Această concluzie este susținută și de sinteza comparativă a diferitelor sisteme analfabetice întocmită de arhitecta Silvia Păun, din care reiese clar forma inițială și evoluția comună a unor semne grafice spre sistemele alfabetiforme. Scrierea tărtăriană nu evoluează (din câte știm până astăzi) spre un alfabet local, în ciuda unor păreri neconsolidate argumentativ conform cărora, începând cu mileniul V î.Hr., a apărut scrierea ideografică, iar din mileniul IV î.Hr. cea alfabetică, așa-zisul alfabet etrusc, folosit de etrusci, plecați – se zice – din Munții Apuseni care l-au transmis apoi locuitorilor Romei antice după întemeierea acesteia în anul 753 î.Hr. Această ipoteză de lucru pleacă de la grafemele din alfabetul secuiesc publicat de Ștefan Lakatos la 1702 coroborat cu inscripția descoperită la Caere (anticul etrusc Cerveteri), în anul 1834, de către profesorul Lipsius. Identitatea aproape perfectă a citirii celor două feluri de alfabete este confirmată și de cronicarul Simon de Keza în *Chronica Hungarorum* (1282 – 1290), care afirmă că secuii au preluat alfabetul de la blaki (români) rămași în Munții Apuseni după plecarea etruscilor cu care au conviețuit. Demonstrația este neconvingătoare și ea își are originea în ipoteza descentralizării și roirii neolitice a populației pelasge, care se presupune că a emigrat inclusiv în Italia, constituind ascendența multor națiuni europene de azi. Mai mult decât atât, emițătorul ipotezei, P. L. Tonciulescu, mai susține că: "Nu este exclus ca baza tuturor alfabetelor balcanice, italice, elene și microasiatice să-și aibă originea în spațiul carpato-dunărean, având în vedere plecarea etruscilor, cu scrierea lor, tocmai din Munții Apuseni și periplul lor prin Balcani, Asia Mică și Italia"[32]. Despre existența unui asemenea alfabet face referire și Ioan Pușcariu într-o comunicare la Academia Română, intitulată "Alfabetul secuiesc și slovele chirilice", în care prezintă alfabetele secuiești, inclusiv cel reprodus de Ștefan Lakatos, unele inscripții scrise în acest alfabet, precum și un tabel cu "legăturile alfabetului secuiesc". Din acest tabel se deduce că: "32 de grafeme sunt comune, dar au valori fonetice diferite; 2 grafeme sunt identice, având totdeauna aceeași valoare fonetică; 22 de grafeme etrusce se regăsesc în alfabetul secuiesc al lui Ștefan Lakatos, publicat de acesta la 1702; 3 grafeme din alfabetul secuiesc al lui Ștefan Lakatos fac parte și din diverse alfabete arhaice din spațiul carpato-balcanic-mediteranean și microasiatic; 14 semne grafice sunt comune alfabetelor secuiești și răbojului plutașilor de pe Bistrița. Dar elementul surprinzător îl constituie citirea unor grafeme din alfabetul secuiesc al lui Ștefan Lakatos și cel din tabelul 4, al lui Ioan Pușcariu, în același stil folosit în alfabetul etrusc de la Caere (Italia)"[33].

Asemenea scriere alfabetiformă, însă, nu s-a păstrat la români, deoarece aceștia utilizau ca suport de exprimare "bețe", material organic perisabil, cu conservare limitată. Din cele de mai sus tragem concluzia că este vorba de răboj, procedeu mnemotehnic de scriere din ale cărui semne convenționale nu este exclus să se fi inspirat și unele alfabete. Istoria oficială, după o lungă perioadă de tăcere, confirmă existența tabletelor de la Tărtăria și inventariază ipotezele (un sistem de notare ideogramatică sau chiar o scriere, încercându-se "citirea" lor prin comparație cu cele de pe tabletele de la Uruk-Warka și Djemdet-Nasr din așa-zisa perioadă protoliterată din Mesopotamia), dar subliniază că incompatibilități cronologice se opun acestei apropieri. Mai mult decât atât, se adaugă acestora și alte descoperiri echivalente ca: o statuetă de formă conică sculptată în piatră și un piedestal prevăzut cu semne și simboluri interpretate ca ideograme, găsite la nivelul Culturii Precriș II de la Ocna Sibiului; de asemenea, tablete asemănătoare ca formă, cu semne mai puțin ordonate sau cu un simplu decor au mai fost descoperite și în culturile Criș-Vincea și Gumelnița, dar nu lipsesc nici din culturile Precucuteni, Cucuteni-Izvoare-Piatra Neamț ori Târgu Frumos și Cetățuia. Rămâne de văzut dacă acest sistem permitea transmiterea unor informații mai complexe sau avea doar funcție magică. Oricum, "existența în Neoliticul românesc – se concluzionează în tratatul academic – a unor simboluri, poate cu valoare de ideograme, nu poate fi contestată, dar rezolvarea acestei chestiuni nu poate veni decât odată cu noi descoperiri și noi ipoteze de interpretare"[34].

Dacă scrisul, ca formă intelectuală supremă de comunicare, nu ia proporții socializante, fiind doar apanajul unui grup restrâns de inițiați și având mai mult o funcție magic-didactică, în schimb sunt utilizate pe o scară mai largă forme simple și comprehensibile de intercomunicare și de conservare temporală secvențială a gnosinformațiilor. Am amintit mai sus de răboj, procedeu care apare în această perioadă și se perpetuează până aproape în epoca modernă, cu precădere în rândurile crescătorilor de animale și ale negustorilor. În mediul rural, eminamente analfabet, această unealtă primitivă confecționată din lemn era utilizată mai mult pentru socotit și ca auxiliar al memoriei. Răbojul era alcătuit din două bucăți de lemn pe care se făceau crestături care desemnau datoriile părților. Bucata cea mică – țăncușa – era luată de creditor, iar cea mare – cotorul – rămânea debitorului. În Transilvania medievală, răbojul se numea răvaș și se întrebuința la stâna satului pentru a se ține evidența găleților de lapte. Se mai întrebuința la pive, ca semn de recunoaștere, precum și în orice afacere la care erau mai mulți participanți, ori la plata dărilor – de aceea slujbașii care însemnau cât are să dea fiecare se numeau răbojari. Cotorul era prevăzut la o extremitate cu un orificiu așa încât răbojarul putea să înșire răboajele pe o sfoară. Mulți cercetători contemporani consideră că grafiile mnemonice (semnele de pe răbojuri) se regăsesc aproape până la identitate în sistemele alfabetiforme. Din acest motiv răbojul mai este considerat și o scriere primitivă, o modalitate de notare schematică a ideilor, care merge în paralel cu scrierea iconică sau ideografică din Neolitic. Cercetători ai răbojului din spațiul autohton au opinii superlative la adresa acestui cod de semne cu utilitate

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

preponderent contabilă. Din studiile comparative făcute de arhitecta Silvia Păun rezultă că: "Răbojul din spațiul dacoromân este cel mai bogat din lume prin multitudinea semnelor pentru o reprezentare grafică, iar semnele răbojului folcloric (încrustări, decor ceramic, diverse lucrături), cele mai multe imitând, stilizat sau nu, semnele grafice ale acestui alfabet popular, sunt, efectiv, inepuizabile"[35]. Pe lângă faptul că cercetătoarea consideră răbojul ca făcând parte dintr-un alfabet arhaic cu 180 de semne, care specificau animalele nu numai numeric, dar și cu caracteristicile raselor, mai emite și ipoteza conform căreia multe din aceste grafeme au intrat în componența altor alfabete: 14 în alfabetul chirilic, 15 în cel grec și 17 în cel latin, iar unele dintre acestea au fost utilizate chiar de Ulfila în traducerea Bibliei în limba gotică. Despre potențialul de calcul al răbojului, etnologul Romulus Vulcănescu ne asigură că este echivalent cu arhaica riglă de calcul.

Istoricul G. D. Iscru confirmă vechimea răbojului prin aserțiunea: "spațiul traco-geto-dac a fost din străvechime un spațiu al răbojului – și această realitate nu trebuie uitată atunci când vorbim despre scriere și calcule matematice, cum nu trebuie uitate observatoarele astronomice din restul acestui spațiu"[36]. Cercetătorul P. N. Panaitescu merge mai departe în studiul acestui instrument mnemonic de excepție și adaugă complementar că grafemele de numere ale răbojului au devenit numerele pe care le numim romane (ordinale). Gheorghe Brătescu, în lucrarea inserată în bibliografie – după ce exemplifică procedee mnemonice similare la triburile australiene sau la străvechi populații euroasiatice (tătari, mongoli, goți etc.) adaugă că "la români, tradiția răbojului sau a țăncușei este extrem de veche, acest fapt fiind atestat de bețișoare crestate de origine dacică găsite în județul Cluj, ca și lemnișoarele cu semne utilizate de dimieri, tăietorii de sare, oieri etc., care permiteau «citirea» fără greș a numelor de persoane, satelor de origine, cantităților de produse și altele". Tot el este acela care vede în etimologia cuvântului răboj o origine greacă, țăncușa, însă, fiind de origine daco-romană, de la *censeo* – a socoti, a considera, a crede. De asemenea, este de părere că însuși cuvântul latin *scribere* (a scrie) este derivat dintr-un străvechi termen grecesc cu care era desemnat bățul ascuțit pentru scris și semnifica inițial a tăia, a sculpta, făcând, astfel, legătura cu această arhaică formă de fixare a gândirii. Forme embrionare de scriere, cu semnificații exprese în comunicare, alături de răboj, mai amintim ca specifice Neoliticului: inciziile pe monumente megalitice (menhire, dolmene, cromlehuri) ori semnele de identificare pe artefactele din ceramică (oale, castroane), incizate în argila crudă. Dintre formele simbolice de comunicare se evidențiază totemurile (cu variantele: fitototemuri, zootototemuri și astrototemuri) și tatuajele. Între fitototemuri relevantă este imaginea bradului, ca totem ce apare reprezentat pe figurine apartenente unor culturi arheologice ca: Hamangia, Boian, Gumelnița, Cucuteni etc. Romulus Vulcănescu descifrează în totemul bradului mai multe valențe simbolice: "de reprezentant al lumii vegetale carpatice, de expresie plastică a puterii mirifice a vegetației și mai apoi a daimonologiei vegetale; de simbol al relațiilor și comuniunii omului cu lumea vegetală; de blazon al economiei domestice de grup social (gintă, trib); de transsimbol al exogamiei comunitare"[37].

Zootototemurile reflectă animale sălbatice, domestice și, mai rar, fantastice. Relicte etnologice ale totemurilor au supraviețuit în măștile populare contemporane, așa cum bradul, ca simbol al semperviriscenței și bunăstării, însoțește nunta românească. Tatuaje, întâlnite și astăzi la comunități desincronizate din Africa sau America de Sud, comunică, în principal, apartenența la o colectivitate sau la un grup restrâns, ori deghizarea magică sau ornamentarea din orgoliu sexual. Tatuajele se realizau fie prin imprimarea desenelor în epidermă, fie prin inciziuni adânci începând din copilărie până la maturitate și care, prin repetare, se finalizau printr-un fel de sculptură în piele. Despre semnificația tatuajelor Vulcănescu precizează că: "Fiecare însemn tatuat purta un

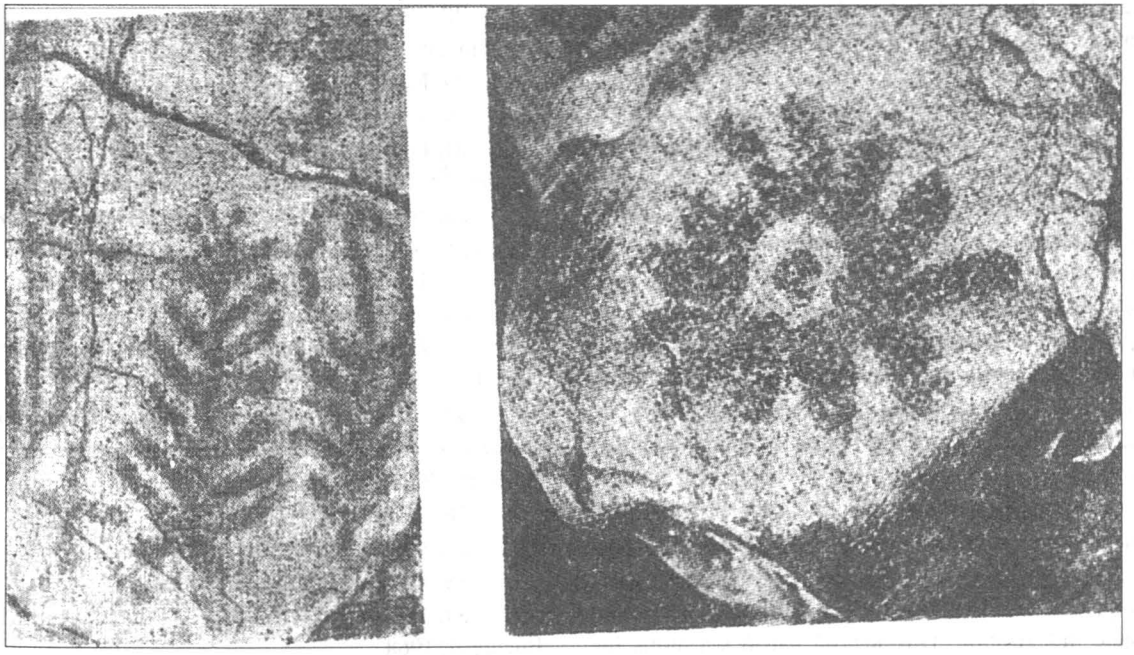

Bradul și soarele pictate în peștera Gaura Chindiei

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

nume şi îndeplinea în economia ornamentală a tatuajului un anume rol ideogramic. Cine cunoştea semnificaţia deosebită a motivelor astfel tatuate putea citi titlurile gentilico-tribale ale posesorilor, genealogia lor totemică şi preferinţele personale. Tatuajul, ca procedeu de deghizare integrală a corpului sau numai facială, a fost transmis mai apoi în alcătuirea măştilor-costume, a măştilor de cap şi a măştilor de faţă prin decalchierea striaturii scarificărilor şi inciziunilor pielii". Din referirile antice reiese că tatuajul reprezenta apartenenţa la un neam (gintă sau trib), elecţiunea (categorie socială, căpetenie) şi rar ca podoabă. Tranziţia de la tatuajul emblematic la tatuajul genealogic (de castă sau categorie socială) şi de la acesta la tatuajul ornamental se face treptat[38].

Transhumanţa, ca pendulare sezonieră a păstorilor în căutare de hrană pentru turme, a dus la întemeierea unei vaste reţele de comunicaţii şi contacte umane, de răspândire a cunoştinţelor şi a veştilor proaspete ori de vehiculare de cvasiinformaţii, care au fundamentat şi consolidat folclorul oral. Păstorii adaptaţi nomadismului anotimpual s-au constituit şi în veritabili vectori de informaţie şi colportori ai acesteia. Schimbul de produse în natură (trocul) sau facilitat de echivalentul rudimentar al monedei a favorizat dialogul şi a impulsionat circulaţia informaţiilor. Aşa se explică răspândirea egalizatoare, uniformizantă a unor tehnici de prelucrare a pietrei ori de producere a ceramicii. Tot aşa se explică şi analogiile izbitoare între uneltele autohtone cu altele aflate la mari distanţe. Exemplul concludent este asemănarea dintre artefactele hamangiene cu cele ale unor staţiuni neolitice din Peninsula Crimeea sau Irak. Primele forme de comunicare la distanţă – telecomunicarea – se originează tot în preistorie, cu continuitate până târziu în istoria românilor. Izvoarele arheologice fac dovada utilizării, pentru transmiterea la distanţă, a veştilor de strictă necesitate, a unui "telegraf primitiv" de tip fonic sau optic. Procedeul sonor este susţinut de mărturii arheologice, de reminiscenţele unor instrumente muzicale, care erau utilizate nu numai pentru divertisment, ci şi pentru semnalizarea codificată. Din Neolitic, arheologia românească a scos la lumină resturi de lire primitive cu trei corzi, fluiere de os, tobe cu pereţi de ceramică sau din lemn. Unele din acestea s-au perpetuat până astăzi fie ca instrumente muzicale (fluierul şi naiul), fie combinat, ca aparate muzicale de semnalizare şi de ritual – toba – instrument de percuţie utilizat în Moldova şi Transilvania în ritualurile de Anul Nou. Semnalizarea sonoră prin tam-tam-uri de tobe se aseamănă cu telegrafia, bătăile ritmate semnificând în acest caz nu litere sau cifre, ci cuvinte, expresii sau fraze tip, descifrate de oameni formaţi în acest sens prin ucenicie. Prin asemenea procedeu de comunicare – folosit şi în zilele noastre de comunităţi arierate socio-economic şi cultural – se răspândeau veşti de interes comun, comerciale, informaţii cu caracter particular şi de familie. Pentru comunicarea de urgenţă, în cazuri de pericol, se utiliza şi "telegraful optic" bazat pe decelarea de la distanţă a flăcărilor pe timp de noapte şi a fumului pe timp de zi. Cele două căi de telecomunicare – sonoră şi optică – prezintă, însă, dezavantajul indiscreţiei şi, deci, al implicării în descifrarea mesajului a unor persoane indezirabile. Din această cauză s-a ajuns la inventarea limbajului gestual (de exemplu, pantomima) ca procedeu de comunicare optică de proximitate din categoria paralimbajelor.

Descoperirea aramei, metal malcabil şi uşor de topit, la jumătatea mileniului IV î.Hr., deschide Epoca metalelor (3500 î.Hr. – secolul I d.Hr.), o epocă de mari prefaceri economice, de cristalizare şi consolidare etnică, de structurare socială şi de conturare a primelor forme prestatale de pe teritoriul ţării noastre. Mijloacele de comunicare evoluează şi ele prin adecvare la condiţiile istorice existente. Scrisul devine un mijloc de comunicare consacrat şi denunţă ieşirea din protoistorie şi intrarea în istorie[39].

Bibliografie şi note

14. Roşu, Lucian – *Ibidem.*

15. Brătescu, Gheorghe – *Ibidem.*

16. Guichard, Michel – *Les avant courriers de l'écriture dans la vallé du Danube.* În: *Histoire de l'écriture de l'idéogramme au multimedia*, Paris, Editura Flammarion, 2001.

17. Merlini, Marco – *Rădăcinile adânci ale civilizaţiei danubiene.* În: "Dacia magazin", nr. 13, iunie, 2004.

18. Iscru, G. D. – *Despre paleografia limbii române.* În: "Dacia magazin", nr. 13, iunie 2004.

19. Merlini, Marco – *Ibidem.*

20. Vulcănescu, Romulus – *Mitologie română*, Bucureşti, Editura Academiei Române, 1985.

21. Vulcănescu, Romulus – *Ibidem.*

22. Diaconu, Tudor – *Scrierea secretă*, Craiova, Editura Obiectiv, 2002.

23. Diaconu, Tudor – *Ibidem.*

24. Diaconu, Tudor – *Ibidem.*

25. Diaconu, Tudor – *Ibidem.*

26. Diaconu, Tudor – *Ibidem.*

27. Gimbutas, Marja – *Civilizaţie şi cultură. Vestigii preistorice în sud-estul european*, Bucureşti, Editura Meridiane, 1989.

28. Negoiţă, C. V. – *Suntem sau nu urmaşii Romei?* În: "Origini", nr. 1, 2, 3, 2004.

29. Negoiţă, C. V. – *Ibidem.*

30. Merlini, Marco – *Ibidem.*

31. Popescu, M. – *Premergătorii scrisului în Valea Dunării.* În: "Dacia magazin", nr. 13, iunie 2004.

32. Tonciulescu, P. L. – *De la Tărtăria la Ţara Luanei*, Bucureşti, Editura Miracol, 1994.

33. Tonciulescu, P. L., Delcea, Eugen – *Secretele Terrei*, Craiova, Editura Obiectiv [f.a.].

34. *Istoria Românilor*, vol. 1, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 2001.

35. Iscru, G. D. – *Traco-geto-dacii, naţiunea matcă din spaţiul carpato-danubiano-balcanic*, Bucureşti, Editura Nicolae Bălcescu, 2003.

36. Iscru, G. D. – *Ibidem.*

37. Vulcănescu, Romulus – *Ibidem.*

38. Vulcănescu, Romulus – *Ibidem.*

39. Daicoviciu, H. – *Dacii*, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1968.

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Bibliofilie

Cunoștințe necesare unui bibliofil
(VII)

Edouard ROUVEYRE

"Pe lângă plăcerea de a poseda cărți și de a te bucura de ele
totodată ca simplu amator și ca om studios,
nu cunosc o plăcere mai mare
decât aceea de a vorbi despre ele".
Charles Nodier

În Evul Mediu, arta miniaturilor și a manuscriselor a variat foarte mult. Aimé Champollion-Figeac a semnalat principalele faze de perfecționare și de decadență, în special în Franța.

"Mai întâi, trebuie să remarcăm – scrie el – că există încă miniaturi ale manuscriselor ce aparțin secolelor III sau IV ale erei noastre, adică de la începutul Evului Mediu. Ele există într-o carte, demult celebră printre savanți pentru autoritatea textului ei: aceasta este *Virgiliu* de la Biblioteca Vaticanului, care ne-a păstrat picturi de asemenea vechime și importanță.

Dar Franța poate să revendice originea și a unui alt manuscris latin, la fel de ornat cu picturi și nu mai puțin celebru decât precedentul, deși mai puțin vechi, cu aproximativ un secol. Textul conține de asemenea opere ale poetului din Mantua. Cu mult timp înainte ca acest prețios volum să treacă Alpii pentru a fi oferit, ca omagiu, șefului creștinătății, el a constituit unul dintre cele mai frumoase ornamente ale bibliotecii abației Saint-Denis din Franța. Picturile sale, ca și cele din lucrarea *Virgiliu* din secolul IV, sunt, evident, cópii ale unor modele mai vechi: aceasta este, cel puțin, opinia unor experți în domeniu, opinie confirmată de modul de executare a desenelor, de aspectul templelor, edificiilor, al naosurilor bireme, al bonetelor frigiene și al altor veșminte sau obiecte folosite în popor și pe care le găsim reprezentate în această lucrare. Prin urmare, acești doi *Virgilii* pot facilita, ei singuri, o constatare privind starea picturii din manuscrise, încă de la începutul Evului Mediu.

Ar fi dificil să indicăm cărțile cu miniaturi din secolul VI sau VII a căror execuție poate fi atribuită artiștilor francezi: mai ales că s-ar putea semnala litere majuscule, ornate prin câteva trăsături de stilet, într-un prețios manuscris pe papirus conținând operele Sfântului Augustin (secolul VI), și într-altele, pe pergament, cum ar fi cele ale lui Grégoire de Tours și Sf. Prosper, din secolul VII; dar acestea sunt, mai curând, ornamente caligrafice. În secolul VIII, din contră, ornamentele se multiplică și pot fi menționate câteva picturi destul de elegante. Dacă execuția lor este remarcabilă iar desenul corect, concluzia evidentă este că artistul era contemporan cu Carol cel Mare. La această domnie trebuie raportată, într-adevăr, o renaștere de moment a artelor în Franța ca și reforma scrierii latine care devenise ilizibilă: la sfârșitul secolului VIII și la începutul celui de-al IX-lea pictura și scrierea căutau din nou să se orânduiască după frumoasele modele ale antichității".

Primul manuscris din timpul lui Carol cel Mare în care s-ar putea constata un progres ar fi *Sacramentaire*-ul de Gellone, ale cărui picturi alegorice, extrem de interesante, merită cu prisosință să fie studiate de amatorii de simbolistică creștină. Un *Evangheliar* magnific, ornat cu picturi, despre care tradiția spune că i-ar fi aparținut lui Carol cel Mare, poate constitui o nouă și mult mai concludentă mărturie a renașterii artei desenului. Apoi, pentru secolul IX, urmează în ordine cronologică dar și a artei cu care au fost executate: 1. *Evangheliarul* donat de Louis le Débonnaire abației Saint-Médard de Soissons, în care pot fi remarcate figuri foarte bine executate, ornamente de o mare finețe și stilul bizantin în toată puritatea sa; 2. *Evangheliarul* împăratului Lothaire a cărui elegantă ornamentație este superioară picturilor reprezentându-i pe evangheliști: cu toate acestea, portretul împăratului este foarte fin executat; 3. un alt *Evangheliar* din aceeași epocă: picturile sunt de un colorit mai puțin frumos iar execuția generală este mai puțin îngrijită decât aceea a volumului precedent, dar este de remarcat forma jilțurilor pe care sunt așezați evangheliștii, ca și cutia în care sunt închise cărțile; 4. *Biblia de la Metz*: găsim aici picturile de cea mai mare dimensiune cunoscute pentru această epocă; tablourile se fac remarcate și prin modul inspirat în care au fost grupate personajele, ca și prin frumusețea veșmintelor, dar trebuie să mărturisim că strălucirea culorilor depășește corectitudinea desenului; personajele nud lasă mult de dorit; figurile diferă prea puțin între ele: picturile nu sunt, totuși, executate toate de același artist și este ușor de recunoscut, printre ele, o mână mai puțin talentată de aceea care a pictat subiectele principale. Una din aceste miniaturi trezește un interes cu totul special: este vorba de David în mijlocul a șase profeți; acest rege al evreilor reprezentat cu harfa în mână nu este decât un Apollo antic în

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

jurul căruia se găsesc personificate Prudența, Curajul, Justiția etc. În plus, în aceste picturi se poate remarca forma edificiilor, a ambarcațiunilor, a ambientului etc. Portretul împăratului Lothaire primind ca omagiu această Biblie constituie o măreață și frumoasă compoziție ce încheie glorios volumul; 5. în fine, două Biblii și o carte de rugăciuni ce au aparținut lui Carol cel Pleșuv. Cele două Biblii se recomandă prin bogata ornamentare a literelor majuscule din genul numit Caroline-Saxonne, iar cartea de rugăciuni prin frumosul portret al regelui Carol cel Pleșuv și prin alte câteva picturi și litere ornate; realizarea acestui din urmă volum este mai puțin satisfăcătoare decât cea a Bibliilor și a Evangheliarului lui Lothaire; elementele decorative sunt amplasate mai puțin ingenios; în rest, picturile se prezintă astăzi cam deteriorate.

Dacă vrem să studiem frumusețea artei picturilor în manuscrisele din secolul X, atunci trebuie să ne oprim la artiștii din Grecia. Capodopera acestei epoci este cu siguranță *Psaltirea cu comentarii* aparținând Bibliotecii Naționale. Numeroasele alegorii păgâne cu care este ornată fac din aceasta un monument extrem de rar: am fi dispuși să credem că a fost pictată de un artist care mai era încă atașat credințelor păgâne; căci acest artist a personificat în compozițiile sale Melodia, Valoarea, Blândețea, Forța, Curajul, Înțelepciunea, Răbdarea, Profeția, Noaptea, Aurora etc. Coloritul miniaturilor, modul de grupare a personajelor, aspectul figurilor, materialul veșmintelor, toate ilustrează arta antică în cea mai înaltă expresie a sa.

La Biblioteca din Stuttgart se găsește un manuscris din secolul X de o măreție extraordinară și de asemenea dimensiuni încât pergamentul pe care este scris nu poate fi decât din piele de măgar: el se compune din 40 fascicole a câte 4 file fiecare; întrucât două file alcătuiesc o unică piesă, rezultă că sunt 8 file, în consecință 16 pagini și în total 640 pagini. În continuarea acestei lucrări este o confesiune scrisă cu litere roșii pe un fond de culoare brună; ea ne vorbește despre o infinitate de păcate abominabile, fără să le precizeze numărul și fără să prezinte detalii; astfel, se poate citi: *Pecavi in fornicatione diversa cum animalibus multis, excepta cane.* Urmează imediat un exorcism superstițios – *Cosmae pragensis chronica Bohemiae libri tres – Monasterii Bremnoviensis, et in Bramow Martinus abbas misit hunc codicem Pragam versus 1594*. Nu există nici o îndoială asupra faptului că acest manuscris nu a fost luat de suedezi la Praga și că el nu provine de la această mănăstire. În calendar se poate citi: *Sanctus Benedictus*, cu litere groase, ceea ce lasă loc să credem că mănăstirea unde a fost depus aparținea ordinului Sf. Benoît. Sf. Adalbert este înscris cu litere folosite la marcarea sărbătorilor; Sf. Stanislas nici nu este menționat. Lipsesc comemorarea morților, sărbătoarea Sfintei Taine, dar se găsesc sărbătoarea Paștelui și Rusaliile; acest manuscris este ulterior stabilirii sărbătorilor fără o dată fixă și care a avut loc în jurul anului 1260. În plus, se mai găsește o listă pe care mai mulți prinți și seniori și-au scris numele.

Cărțile manuscrise din secolul X, realizate în Franța și ornate cu miniaturi sunt destul de rare. Două lucrări celebre din această epocă se află conservate la Biblioteca Națională: una este *Biblia Sfântului Martial din Limoges*, atât de bogat ornamentată și de o eleganță remarcabilă; cealaltă, *Biblia* – numită *de Noailles* – în care un număr mare de desene liniare și miniaturale prezintă arme, mobilier, unelte, îmbrăcăminte bisericească, civilă și militară. Modul de realizare a acestor desene anunță o mare decadență a artei: figurile sunt

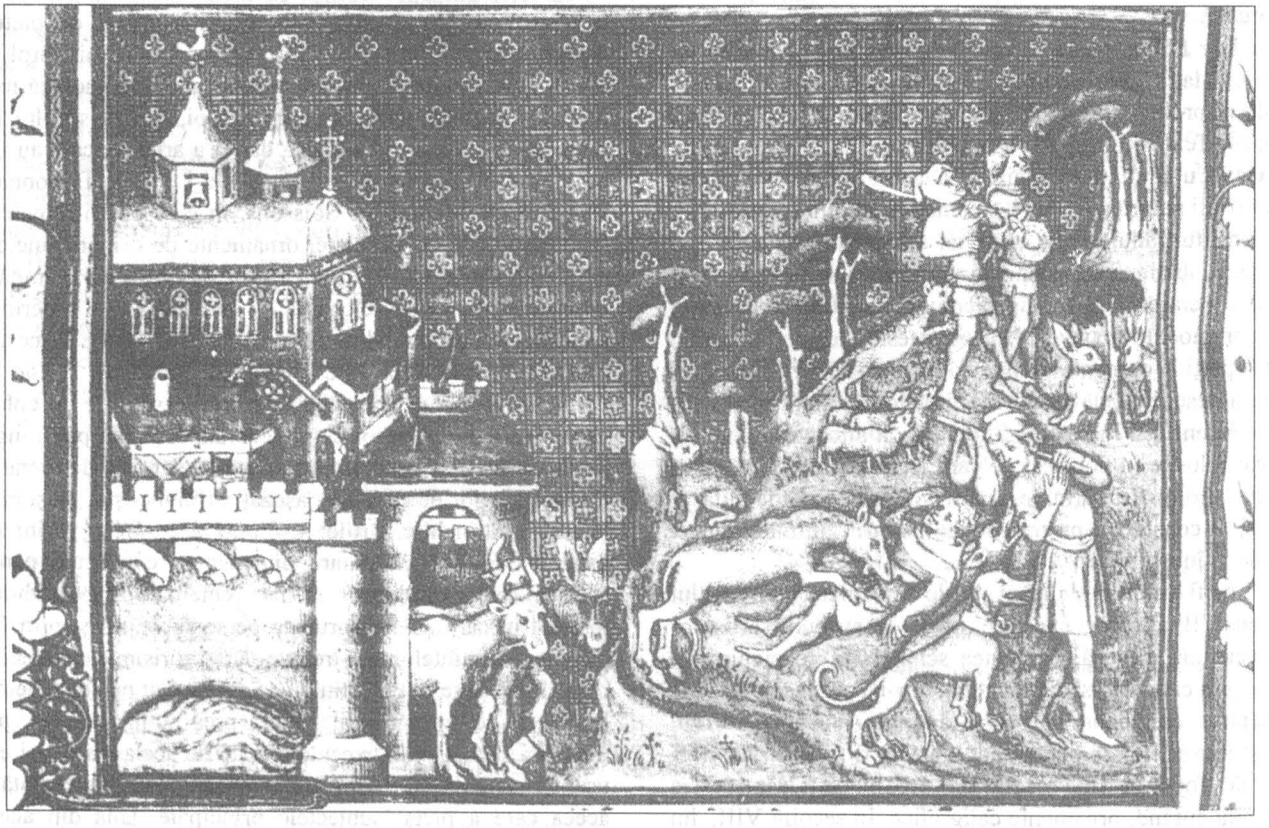

Miniatură franceză pentru *La Cité de Dieu*, secolul XIV, Biblioteca Națională, Paris

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

***Creatorul.* Miniatură dintr-o Biblie germană, Biblioteca Națională, Viena**

reprezentate, de obicei, din față, cu toate că restul corpului este de trei sferturi; desenul este foarte incorect; nuanțele și decorurile sunt cât se poate de insipide.

Un alt manuscris, conținând comentariul lui Harisson asupra profetului Ezechiel, are, de asemenea, trei pagini pictate, demne de atenție: una din ele reprezintă asediul unei fortărețe. Acest manuscris trebuie menționat printre monumentele interesante realizate în Franța secolului X.

La începutul secolului XI, în Franța clerul propovăduia sfârșitul lumii odată cu primul mileniu care tocmai se încheia. Prin urmare, era ocupat de cu totul alte lucruri decât ornatul cărților. Acest secol ne-a lăsat moștenire cele mai puține monumente de pictură creștină sau de alt fel; volumul nr. 821 din Biblioteca Națională reprezintă ultima treaptă de decădere a acestei arte. Nimic nu poate fi mai barbar; nimic nu este mai îndepărtat de sentimentul frumosului și chiar de ideea de desen.

În acest timp, ornamentația saxonă s-a menținut în limitele frumosului, cu toate că stilul era deja foarte greoi; putem cita, în acest sens, *Sacramentaire*-ul nr. 987 de la Biblioteca Națională și cel al lui Aethelgar, păstrat la Biblioteca din Rouen.

În manuscrisele din secolul XII se simte noua influență a cruciadelor, ca și fericitele îmbunătățiri produse în domeniile științelor, literelor și artelor, ca urmare a acestor expediții în ținuturi îndepărtate.

Preoțimea din Souvigny se afla – înainte de revoluția din 1789 – în posesia unei Biblii extrem de frumoase, scrisă în secolul XII, și care se găsește în prezent la biblioteca din Moulins. Manuscrisul, care are 392 de file, este mai mare decât Biblia oferită lui Carol cel Mare în ziua încoronării sale, în anul 861. El este realizat pe un pergament foarte frumos, din piele de vițel, conținând două coloane, margini spațioase, un scris foarte lizibil și uniform. Biblioteca Națională nu posedă vreun manuscris al Bibliei care să se poată compara cu acesta. Textul este fragmentat de numeroase miniaturi ale căror culori strălucitoare sunt puse și mai mult în valoare de contrastul între aurul și argintul ce le însoțește. Îmbrăcămintea exterioară, pe care timpul a deteriorat-o serios, este ornată cu fâșii din diferite metale și cu animale fantastice[1].

În sfârșit, în secolul XIII, după cum ne face dovada *Hortus Deliciarum*[2], arta sarazină sau cea gotică domină aproape pretutindeni în Europa; în Franța, mai ales, ea își manifestă trăsăturile cele mai vii în scriere și în arhitectură. În desen, toate personajele dobândesc niște forme subțiri și alungite; blazoanele invadează domeniul miniaturilor: pot fi admirate culorile cele mai frumoase și mai pure; aurul, aplicat cu o măiestrie rară, iese în relief din fondul de un albastru admirabil care – până în zilele noastre – nu a pierdut încă nimic din intensitatea sa originară.

Manuscrisul cel mai important pentru miniaturile sale, cel care le depășește pe toate celelalte aparținând aceluiași secol, este, fără putință de tăgadă, o psaltire pe care am menționat-o deja, alcătuită pe cinci coloane și în versiunile franceză, ebraică și romană și conținând și glose. Picturile cu care este ornată au dimensiuni neuzitate până atunci. În executarea acestora se pot recunoaște trei epoci diferite: cea mai veche ajunge, probabil, până la sfârșitul secolului XII; este vorba de un număr de 96 de medalioane care acoperă recto-ul și verso-ul primelor patru file: acestea sunt dispuse pe trei coloane pe pagină și reprezintă subiecte extrase din *Vechiul* și din *Noul Testament*. Se observă ușor, dintr-o privire, că aceste miniaturi aparțin unor timpuri mai îndepărtate, comparativ cu alte secțiuni din același volum: nici o urmă de gotic, fondul este de un auriu foarte frumos, arhitectura prezintă bolți ample, culorile sunt vii, desenul corect; se pot vedea case cu acoperișuri de țiglă care nu diferă prea mult de ale noastre;

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

diverse unelte rustice, anumite costume de regi sau populare ce merită o atenție deosebită, în special veşmintele unui om îmbrăcat cu mantie destul de asemănătoare cu îmbrăcămintea galeză cunoscută sub numele de *cuculus*. După aceste patru file, începe propriu-zis psaltirea: scrisul şi picturile – până la fila 72 – sunt din secolul XIII. Există 39 de miniaturi. Aurul aplicat în relief, frumoasele nuanțe de lapis-lazuli, armele şi armurile soldaților, îmbrăcămintea bărbaților şi a femeilor, în fine, textul manuscrisului, toate vestesc o operă din prima jumătate a secolului XIII. Între filele 72 şi 95 găsim miniaturi aparținând unui stil mai puțin străvechi, alternând totuşi cu unele miniaturi ce trebuie atribuite artistului care a ornat primele pagini ale acestei psaltiri; dar, începând cu fila 95, nu mai întâlnim decât miniaturi a căror execuție aparține începutului secolului următor: culorile sunt acum realizate mult mai bine; există un alt sistem de aplicare a aurului; desenul vădeşte o mână mai exersată; în sfârşit, îmbrăcămintea personajelor o aminteşte pe aceea din Italia începutului de secol XIV. Trebuie, aşadar, să atribuim aceste remarcabile realizări la doi artişti aparținând unor secole diferite, dar având o patrie comună, Italia. Acest manuscris este, fără îndoială, unul din monumentele cele mai prețioase pentru istoria artei din secolele XII, XIII şi XIV.

După această psaltire se clasează breviarul cucernicului rege Ludovic, sau, mai bine zis, al reginei Blanche, aflat în păstrare la Biblioteca Arsenalului, la nr. 145, B.-Latin. O miniatură îmbracă în întregime prima pagină; mai există doar câteva picturi de o măreție asemănătoare în acest volum. Celelalte sunt, în general, medalioane în număr de două pe pagină şi de dimensiuni medii, în raport cu formatul cărții: subiectele sunt inspirate din textul breviarului; în unele ornamente se remarcă flori de crin; fondul aurit este foarte frumos şi admirabil aplicat. Calendarul este ornat cu subiecte inspirate din anotimpurile anului.

La fila 191 se poate citi: "Aceasta este psaltirea monseigneur-ului Saint Loys, şi care a aparținut mamei sale. Charles". Legarea cărții s-a făcut în maniera caracteristică secolului XVI, cu muchii aurite şi cu flori de crin. Specificul miniaturilor ne indică o perioadă anterioară domniei lui Ludovic IX. Se crede că acest manuscris a aparținut, într-adevăr, mamei piosului rege.

Aceasta mai este şi un monument de pictură şi de paleografie care ilustrează cu succes situația artei în timpul domniei lui Ludovic: este o admirabilă psaltire în franceză şi latină care a fost, realmente, folosită de acest cucernic monarh, după cum se poate constata nu doar din mențiunea de la începutul volumului, ci şi din existența florilor de crin regale, a armelor aparținând reginei Blanche de Castille – mama sa şi, poate, chiar a însemnelor de pe blazonul soției sale, Marguerite de Provence, care se regăsesc printre chenarele ce mărginesc textul rugăciunilor. Nimic nu poate egala excelenta conservare a miniaturilor din această carte, frumusețea culorilor, strălucirea şi relieful fondului realizat din aur. Capetele personajelor sunt aproape microscopice şi, totuşi, nu le lipseşte nici expresia, nici finețea. Ornamentele, alcătuite din himere etc., sunt dintre cele mai grațioase; arhitectura creează o minunată dantelărie; tapiseria orientală poate fi frecvent întâlnită.

"După ce ai studiat picturile manuscriselor realizate în Franța în secolul XIII, scria Champollion-Figeac, este imposibil să nu fi frapat de un fapt ce se repetă în mod constant: acela că toate miniaturile din cărțile de teologie sunt, neîndoielnic, desenate mai corect decât miniaturile romanelor cavalereşti, ale cronicilor etc. aparținând aceleiaşi perioade. Trebuie, oare, să concluzionăm că inspirația religioasă – şi numai ea – a generat această superioritate a artei religioase şi că ideile mistice erau atât de elevate încât au stimulat talentul artiştilor atunci când aceştia abordau subiecte evlavioase? Sau, poate, trebuie să credem că mănăstirile aveau destui bani pentru a-i plăti pe cei mai renumiți artişti? Se poate remarca, într-adevăr, că cea mai mare parte a miniaturilor pe care le-am ales pentru a exemplifica diversitatea artei de a orna manuscrisele până în secolul XIII sunt extrase din biblii, evanghelii, cărți de rugăciuni şi tratate de teologie. Dar, trebuie să recunoaştem de asemenea că, până în secolul XIII, acestea sunt singurele lucrări în care putem găsi picturi demne de luat în considerație. Să nu uităm că, corporațiile mănăstireşti deținеau aproape în întregime bogăția şi puterea: prin urmare, doar ele puteau comanda şi recompensa atâtea capodopere, astăzi aproape necunoscute, dar care constituie mândria aşezămintelor noastre publice. În acele vremuri, seniorii erau plecați în expediții îndepărtate sau erau implicați în Franța, în lupte intestine care le lăsau prea puțin timp pentru loisir şi, mai ales, prea puțini bani pentru a încuraja literele şi artele. În abații şi mănăstiri existau oameni supuşi regulilor ordinului respectiv, care – fără să fi făcut vreun legământ – îşi răscumpărau păcatele nu prin îndelungate şi evlavioase penitențe ci îmbogățind cărțile destinate acestor comunități cu picturi magnifice; în schimbul muncii lor, ei primeau toate cele necesare traiului: dacă era cazul, ei puteau să îşi dedice o parte a existenței lor ornării unei singure cărți.

***Spălarea picioarelor*. Manuscris german, secolul X, Biblioteca de Stat, München**

Iată cum se explică şi lipsa numelor artiştilor din cărțile cu miniaturi, în special din cele scrise în latină. Încă

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

din secolul XIII, atunci când în cronici şi în romanele cavalereşti urmau a fi reprezentate lupte şi scene din viaţa civilă şi militară, se găseau artişti dispuşi să se dedice acestui gen de compoziţie. Pentru epocile mai recente nu se cunosc, totuşi, numele celor care au realizat tablouri istorice atât de frumoase; dar, se poate presupune, după mulţimea manuscriselor şi, mai ales, a romanelor şi cronicilor din secolul XIII, că gustul pentru cărţi a apărut atunci în rândul seniorilor, că aceştia au înfiinţat biblioteci particulare şi că artiştii laici existau deja în număr mare.

Note:

1. Această Biblie, despre care se spune că a fost consultată cu ocazia Sinodului de la Bâle pentru acurateţea textului ei, a fost cerută, în schimbul a opt mii de volume, la Biblioteca Naţională, dar locuitorii din Moulins au protestat şi a trebuit să se renunţe la acest schimb.

Allier păstrează, aşadar, acest monument al unei epoci străvechi, dar este lipsit de opere moderne care ar fi putut da bibliotecii sale departamentale o mai veche varietate, întrucât ea este alcătuită – în proporţie de peste două treimi – din cărţi de teologie.

2. Numeroasele miniaturi din acest celebru manuscris din secolele XII – XIII reprezintă întreaga viaţă exterioară a Evului Mediu şi este de cea mai mare importanţă pentru istoria simbolisticii creştine, a arhitecturii, veşmintelor, scrierilor, instrumentelor, artelor şi meseriilor cunoscute în secolul XIII. Se găsesc aici mai multe modele de arme şi armuri, figura Anticristului, un banchet sau un ospăţ, jocul numit *ludus monstrorum*, marionete, caleaşca Dezmăţului, lupta dintre Virtuţi şi Vicii, scara mistică, un calendar pascal, viaţa călugărilor etc.

Acest manuscris preţios, care aparţinea bibliotecii din Strasbourg, a fost distrus în 1870. Câteva dintre miniaturi au fost copiate şi publicate în 1816 de Engelhardt din Stuttgart, planşele sunt desenate şi gravate de Willemin şi sunt în număr de 15 până la 20, formând un mic volum in-folio, fără text.

În primul volum al *Monumentelor inedite* de Willemin se găsesc câteva figuri extrase din acest manuscris; este vorba despre regi cântând la diverse instrumente muzicale. Mai există şi un tablou ce prezintă genealogia ştiinţelor. (vezi publicaţia lui Engelhardt şi tomul XIX din *Analele Filosofiei Creştine / Annales de Philosophie Chrétienne* – unde este reprodus cu fidelitate)

(*Cunoştinţe necesare unui bibliofil, însoţite de note critice şi de documente bibliografice*, ediţia a V-a, Paris, 1899)

Traducere de Nicoleta GOJAN

Întâlniri profesionale – 2005

În data de 4 februarie 2005, moderna filială "Liviu Rebreanu" a Bibliotecii Metropolitane Bucureşti a găzduit prima întâlnire profesională a anului, având ca invitaţi conducerea instituţiei, şefi servicii şi birouri ai BMB.

Tematica a cuprins: Raportul de activitate a Serviciului Relaţii Publice pe anul 2004, Programul de activitate a Serviciului Relaţii Publice pe anul 2005 (ambele prezentate de Sergiu Găbureac, şef serviciu), Raportul Statistic – 2004 al Bibliotecii Metropolitane Bucureşti (prezentat de Liviu Butuc, şef Serviciu Metodologic), analiza standardelor de performanţă la filiale – 2003 şi clasamentul filialelor – 2004 (prezentate de Sergiu Găbureac), analiza unor programe şi proiecte derulate sau în curs de derulare (au luat cuvântul şi şefi ai birourilor zonale), instruire de protecţia muncii şi PSI, alte rapoarte şi propuneri în discuţii libere.

Raportul de activitate pe anul 2004 s-a axat în principal pe activitatea cu utilizatorii (statistici, încetarea activităţii unor filiale, închiderea temporară a altor filiale, gradul de acoperire a Capitalei cu servicii publice de informare, documentare şi lectură, aprobarea de noi posturi de bibliotecar şi redistribuirea personalului de la filialele care şi-au încetat activitatea pe parcursul anului, colaborarea cu centrul de coordonare etc.), activitatea pentru asigurarea de servicii profesioniste (probleme tehnice, participarea în calitate de lectori la susţinerea unor cursuri de biblioteconomie în cadrul *Centrului pentru Formare, Educaţie Permanentă şi Management în Domeniul Culturii al Ministerului Culturii şi Cultelor*, participarea la diverse simpozioane şi forme de pregătire profesională în 2004 – Horia Frunză: *Strategii de marketing în biblioteca publică*; Sergiu Găbureac: *Imagine şi comunicare*; *Planificare şi evaluare*; *Legislaţie biblioteconomică românească generatoare de imagine pozitivă bibliotecii publice*).

În ciuda condiţiilor vitrege de desfăşurare a activităţii filialelor, standardele de performanţă ale **bibliotecarilor** au fost îndeplinite şi depăşite la majoritatea indicatorilor. Astfel, pe anul 2004, indicele de atragere la lectură a fost de 14,5% din populaţia ţintă la filialele generale şi de 12,9% la filialele pentru copii. La nivelul utilizatorilor înscrişi (2001 – 2004) indicele de atragere a ajuns la 24,7%, respectiv 24,9%. Frecvenţa pe bibliotecar a fost la filialele generale de 5.933,8 utilizatori/ an, la filialele pentru copii – 4.9996,1 utilizatori/ an. La nivelul documentelor de bibliotecă difuzate s-au înregistrat 14.703,3 u.b./ bibliotecar/ an la filialele generale, respectiv 14.354,4 la filialele pentru copii.

Ca urmare a aprobării de noi posturi de bibliotecar, precum şi a redistribuirii personalului de la filialele care şi-au încetat activitatea pe parcursul anului, s-a reuşit o mai bună acoperire a filialelor cu personal de specialitate, ceea ce conduce, începând cu anul 2005, la mărirea timpului de funcţionare (9 – 19) pentru membrii comunităţii bucureştene în afara programului general de lucru şi asigurarea a patru ore de program cu utilizatorii sâmbăta, la filialele cu două ture. Au rămas doar trei filiale, în cadrul serviciului, unde lucrează un singur bibliotecar.

Din nefericire, gradul de acoperire a Capitalei cu servicii publice de informare, documentare şi lectură specifice bibliotecii publice s-a menţinut sub 50%, cauza principală fiind neasigurarea, în continuare, de către organele ierarhice Bibliotecii Metropolitane Bucureşti, a spaţiilor necesare desfăşurării acestei activităţi de interes public comunitar. Sunt necesare minimum 50 de spaţii pentru înfiinţarea de filiale în cartierele bucureştene lipsite de servicii publice specifice de informare şi documentare pentru membrii comunităţii. Efectele neasigurării acestor servicii se fac resimţite tot mai mult la nivelul microcomunităţilor, diferenţele fiind tot mai vizibile între zonele cu asemenea servicii şi cele unde accesul la informaţie, documentare şi lectură (= educaţie) prin biblioteca publică nu există. Propuneri au fost înaintate oficialităţilor în repetate rânduri de către conducerea instituţiei.

De subliniat că pregătirea profesională centralizată a personalului s-a făcut conform programărilor Serviciului Metodologic, prin materiale utile şi documentate publicate în "Buletinul Metodologic" şi în presa de specialitate, precum şi prin întâlnirile profesionale periodice organizate în cadrul Serviciului Relaţii Publice.

Considerăm că tematica abordată, participarea remarcabilă în ciuda unor condiţii atmosferice deosebit de vitrege, acuitatea prezentărilor şi analiza problemelor de fond şi de detaliu au dat contur unui tip de întâlnire profesională utilă şi necesară, pe care o aşteptăm organizată periodic.

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Catalog

Mircea TOMUȘ, *Caragiale după Caragiale*
Editura Media Concept, Sibiu, 2004, 462 p.

De cinci sferturi de veac, numele Caragiale reprezintă un punct cardinal, ceva ca o stea cu orbită proprie pe firmamentul vieții și mentalului românesc. Cartea pe care o ai în mână, cititorule, reprezintă o încercare de a-i verifica și determina adevăratele coordonate, prin deparatizarea de false interpretări, locuri comune, obișnuințe ruginite de lectură. Propunerea unei noi și mai luminoase imagini a scriitorului care ne reprezintă în atâtea feluri merge mână în mână cu dezvoltarea unei ipoteze potrivit căreia textul său nu este altceva decât un fascinant joc cu nivelurile de realitate și ficțiune, o suită de capcane și piste false din hățișul cărora ingeniul unei lecturi atente poate spera să dobândească orizonturi mai adânci și mai înalte, lumini mai pure. (Autorul)

Ioan HOLBAN, *Platon Pardău* – monografie
Colecția Fundației Platon Pardău, Editura Maiko, București, 2004, 252 p.

Bucovina copilăriei și adolescenței și a primilor ani ai gazetarului trece în proza și teatrul lui Platon Pardău, în poezia sa mai ales, cu acest amestec de istorie și legendă, făcând din Dorna unul din teritoriile literare *cele mai reprezentative (asemenea câmpiei dintre Brăila și Râmnic a lui Fănuș Neagu, Vladiei lui Eugen Uricaru, Metopolis-ul lui Ștefan Bănulescu, Imperiului și Deltei lui Tudor Dumitru Savu); nimeni nu va putea* citi *Nordul fără cărțile lui Platon Pardău.* (Ioan Holban)

Paula ROMANESCU, *Însorit regat / Ensoleillé empire*
Editura Signata, [București], 2004, 114 p.

Atâtea trepte / Atâtea temple / Atâta greu până departe / Până-n lumină / Nu-i loc de moarte / Amară vină – / Omul cetate / Cu suflet – noapte / Cu trup – lumină / Hrană – iubire / Alcătuire / De dor / De tină. (Călătorie)

Combien de voies / Combien de pas / Jusque dans le lointain / Où la lumière / Dans son port / Dort! / Amer péché / L'homme-cité / La nuit dans l'âme / Le corps toute flamme / Le dor – pain frais / De tous les jours – / Mélange de poussière / De non-amour. (Voyage)

Fritjof CAPRA, *Momentul adevărului. Știință, societate și noua cultură*
Traducere din limba engleză de Niculiță Damaschin, Editura Tehnică, București, 2004, 572 p.

O carte puternică... plină de informații, provocatoare și radicală. Cu o claritate devastatoare, Capra arată cum, în fiecare domeniu al științei, ca și în medicină, propriile noastre metode și teorii conduc la distrugerea noastră... O carte pentru orice om inteligent. (Dr. Carl Rogers, autor al lucrării *A Way of Being*)

O dată la câțiva ani se publică o carte care ne poate schimba radical viața... Momentul adevărului *este ultima dintre ele.* ("West Coast Review of Books")

Momentul adevărului *este o explicație bine scrisă și fascinantă a cauzelor pentru care atâtea lucruri par să meargă prost în lume.* ("The Washington Post")

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Io Ştefan Voievod
Antologie şi prefaţă de Constantin Mohanu, Editura Minerva, BPT, Bucureşti, 2004, 276 p.

În ziua de 2 iulie 1504, Ştefan Vodă cel Mare se stingea de o moarte blândă la Suceava în desăvârşita pace măreaţă ce boltea asupra întregei ţări pe stâlpii puternici ai biruinţelor sale.

Dar amintirea sa a luminat totdeauna în marea biserică a conştiinţii neamului. Uneori mai tare, alteori mai slab, dar nici un vânt năprasnic n-a putut-o stinge. Şi astăzi ea se înalţă puternică, în marea flacără de mândrie şi recunoştinţă ce porneşte din toate inimile noastre... (N. Iorga, Prefaţă la *Istoria lui Ştefan cel Mare pentru poporul român*, 1904)

Clelia IFRIM, *Zona Porumbel*
Editura Arvin Press, Bucureşti, 2004, 52 p.

Oraş fiind cu pragurile rupte, / în mintea zeilor, prea răsfăţată, / vedeam cetăţile trecute-n gupte / şi regii lor cu soarta măsurată. / Oraş fiind în Zona Porumbel / azi vin în vizită surori pleiade. / Poartă cu ele, în piatra din inel / un semn de faeton ce nu mai cade. / Oraş fiind în patria de astre / în vizită mă duc la alte rude, / cu daruri multe, cu scrisori albastre, / cu vase de pământ, de lacrimi ude. / Oraş fiind cu pragurile lente / învăţ pe rând, ce-s stelele fluente. (Sonet de aer)

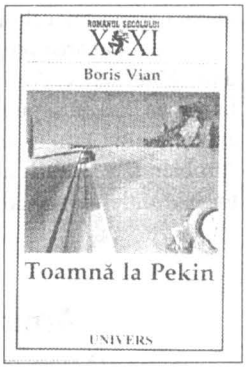

Boris VIAN, *Toamnă la Pekin*
Traducere şi postfaţă de Gabriela Abăluţă, prefaţă de Constantin Abăluţă, ediţia a III-a, Editura Univers, Bucureşti, 2004, 240 p.

... Stilul lui se înrudeşte în egală măsură cu nonsensul englez (Ed. Lear, L. Carroll), cu povestirea picarescă ori cu cea fantastică, înglobând şi reminiscenţe dadaiste ori suprarealiste: colaje, citate trunchiate, expresii metaforice luate ad-literam, intermezzo-uri propunând distanţarea autorului de text. În ceea ce priveşte povestea de dragoste care constituie, într-o anume accepţie, mobilul întregului roman, tratarea ei poate aminti de Spuma zeilor*: iubirii i se conferă puterea de a reface ori de a distruge lumea, iubirea şi moartea sunt ridicate la rangul de virtuţi supreme.* (Constantin Abăluţă)

Jean-Dominique DURAND, *Europa democraţiei creştine*
Traducere de Eugenia Zăinescu, prefaţă de Sebastian Chiruţă, Institutul European, Iaşi, 2004, 352 p.

... Această apariţie editorială este cu atât mai salutară cu cât se înscrie într-o adevărată serie de lucrări dedicate principalelor curente politice. După prezentarea unei Europe a liberalilor, după descrierea extremei drepte şi a comuniştilor, a venit rândul ca Institutul European să propună cititorului român traducerea unei cărţi despre democraţia creştină. Este de apreciat şi faptul că autorul nu se opreşte doar asupra Europei de Vest, ci surprinde şi trăsăturile ce pot fi regăsite în partea răsăriteană a vechiului continent. (Sebastian Chiruţă)

NOTĂ: Rubrică realizată cu sprijinul Serviciului Dezvoltarea Colecţiilor al Bibliotecii Metropolitane Bucureşti

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Agenda culturală

Lectura publică

Lectura publică, revistă anuală coordonată de Biblioteca Județeană "Panait Cerna" din Tulcea, își asumă, ca "act de cultură", conștientizarea "identității spațiului geografic, spiritual și etnic nord-dobrogean". Desigur, "cultura și civilizația locului" includ automat și viața și identitatea bibliotecilor din trecut ca și a celor active în prezent. Este de remarcat că o asemenea dublă identificare este prilejuită de redimensionarea / restructurarea prin informatizare a bibliotecii din Tulcea. De altfel, ca temă de generare a conținutului revistei, *necesitatea informatizării* are un argument nu doar în facilitățile tehnice prin care serviciile bibliotecii către cititori capătă rapiditate, eficiență, optimizare, informare diversificată și completă, ci și în realizarea cu maximă competență a unor proiecte vaste de cercetare precum monografia județului Tulcea. Aceasta are ca secțiuni (prezente în *bazele de date* ale calculatoarelor): "bibliografia locală, istoria și tradiția lecturii publice în județul Tulcea (cu biblioteci comunale și orășenești și bibliotecari de-a lungul timpului), comunități etnice, tradiția lecturii publice în județul Tulcea (toate celelalte tipuri de biblioteci, exceptând bibliotecile publice), istoria locașurilor de cult, la care se adaugă monografia Bibliotecii Județene Tulcea (din anul 2004), colecțiile video-electronice și tradiții și obiceiuri ale românilor (din anul 2003)". (Daniela Cărămănuță)

Am putea crede că apariția anuală și expunerea contrasă a studiilor monografice reprezintă mai mult o dare de seamă a activităților Bibliotecii Județene, dar conținutul ca atare al materialelor revistei și inserția unor "Euro-mituri" prezentate de Laurențiu Danilov, tonul personal al Simonei Cuțaca, inițiatoarea Teatrului de păpuși "Gulliver", micile biografii ale personalităților tulcene – artiștii Radu Gheorghe, Tora Vasilescu, Paul Barbăneagră sau scriitorii Valentin Șerbu (exemplificat cu fotografii de poezii manuscrise existente în fondul de carte și expozițional "Valentin Șerbu") și Dan Culcer, întreține latura artistic-literară a revistei, echilibrând conținutul specializat al monografiei județului la care se lucrează în prezent.

Semnalarea programelor culturale derulate pe 2004 (din care am reținut doar inițierea Teatrului de păpuși), a înființării secțiunii "Manuscrise. Arhive personale. Corespondență", dar și a publicațiilor apărute anul trecut în Tulcea, completează, de asemenea, imaginea "Lecturii publice" care, ca "act de cultură", este ea însăși "motorul evoluției bibliotecii" (citâm pe Camelia Marinescu), cu atât mai mult prin aspectul informatizării ce prilejuiește împlinirea unor monografii în forma cea mai vastă a lor. De altfel, singura "problemă" a revistei ar fi tocmai virtualitatea "cititorului larg", datorită rarității apariției dar și circuitului relativ închis, corespunzător investiției financiare minimale (probabil exclusiv bugetare); situație binecunoscută și altora. (*Nina VASILE*)

Amintiri din două lumi

În prezența a numeroși utilizatori și prieteni ai filialei, marți, 18 ianuarie a.c., ziua Filialei **IOAN SLAVICI** a debutat cu evocarea patronului spiritual susținută de doamna Elena Rădulescu, șef Birou Zonal 1. Amintiri inedite despre viața scriitorului au fost depănate de strănepoata scriitorului, Cristina Struțeanu. A fost de față și doamna Oana Slavici, o altă strănepoată a marelui scriitor. Au fost prezentate publicului panourile aniversare IOAN SLAVICI, cu documente de ordin biografic și literar. Prezentarea bilanțului activității filialei și a Bibliotecii Metropolitane București în 2004, precum și decernarea premiilor anuale 2004 ale filialei pentru **CEL MAI ACTIV UTILIZATOR** (Silvia-Magdalena Damian), **CEL MAI FIDEL UTILIZATOR** (Lavinia Cincă), **CEL MAI BUN COLABORATOR** (Marian Ionescu) au încheiat o întâlnire caldă cu prietenii filialei, nu înainte de a se acorda o diplomă de excelență Clasei a XII-a A de la Liceul ***JEAN MONET*** pentru contribuția importantă la refacerea fondului de documente al filialei în urma inundației din 2003. (*GSM*)

Peste nemărginirea timpului

Luni, 17 ianuarie 2005, între orele 13.00 – 14.30, la Biblioteca **MIHAI EMINESCU** a avut loc manifestarea ***PESTE NEMĂRGINIREA TIMPULUI***. În prezența prietenilor apropiați ai filialei, manifestarea a început cu minispectacolul muzical-literar ***PORNI LUCEAFĂRUL*** susținut de elevi ai Școlii Nr. 205 (regie prof. Ștefania Constantin și Adriana Toma). A urmat vernisarea unei inedite expoziții de grafică și pictură ***URMA LUCEAFĂRULUI*** a doamnei Elena Forțu. Evocarea patronului spiritual al filialei a fost susținută de prof. Cornel-Viorel Tudor, prof. Marina Spiridon și jurnalistul Marian Gheorghiță. Premiile anuale 2004 ale filialei au fost decernate celui mai activ utilizator, **Gherghina ILIE**, celui mai fidel utilizator, **Ștefania CONSTANTIN** și celui mai bun colaborator, prof. **Cornel-Viorel Tudor**. (*GSM*)

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Calendar

februarie 2005

♦ februarie 1825. 180 de ani de la naşterea poetului **Dimitrie Bolintineanu** (feb. 1825 – 20 aug. 1872)

♦ 1 februarie 1945. 60 de ani de la moartea poetului **Ion Şiugariu** (6 iun. 1914 – 1 feb. 1945)

♦ 3 februarie 1925. 80 de ani de la naşterea actorului **Ştefan Mihăilescu-Brăila** (3 feb. 1925 – 17 sept. 1996)

♦ 3 februarie 1930. 75 de ani de la naşterea lui **Gheorghe Stoica**, pictor

♦ 5 februarie 1935. 70 de ani de la moartea lui **Constantin C. Bacalbaşa**, scriitor, publicist şi editor, fondator al mai multor publicaţii periodice din România (21 aug. 1856 – 5 feb. 1935)

♦ 7 februarie 1885. 120 de ani de la naşterea lui **Sinclair Lewis**, scriitor american, laureat al Premiului Nobel pentru Literatură pe anul 1930 (7 feb. 1885 – 10 ian. 1951)

♦ 7 februarie 1915. 90 de ani de la naşterea **Prea Fericitului Părinte Teoctist**, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

♦ 9 februarie 1885. 120 de ani de la naşterea lui **Alban Berg**, compozitor austriac (9 feb. 1885 – 24 dec. 1935)

♦ 9 februarie 1905. 100 de ani de la moartea lui **Adolph Von Menzel**, gravor şi pictor german (8 dec. 1815 – 9 feb. 1905)

♦ 9 februarie 1930. 75 de ani de la naşterea graficianului **Constantin Baciu**

♦ 10 februarie 1755. 250 de ani de la moartea lui **Charles Louis de Secondat Montesquieu**, scriitor, filosof, sociolog şi jurist francez (18 ian. 1689 – 10 feb. 1755)

♦ 10 februarie 1885. 120 de ani de la naşterea scriitoarei **Alice Voinescu** (10 feb. 1885 – 4 iun. 1961)

♦ 10 februarie 1890. 115 ani de la naşterea lui **Boris Pasternak**, scriitor rus, laureat al Premiului Nobel pentru Literatură pe anul 1958 (10 feb. 1890 – 30 mai 1960)

♦ 10 februarie 1910. 95 de ani de la moartea lui **Eugeniu Carada**, economist, dramaturg şi publicist, fondator al Băncii Naţionale Române (29 nov. 1836 – 10 feb. 1910)

♦ 11 februarie 1905. 100 de ani de la naşterea lui **Theodor Burghele**, medic, preşedinte al Academiei Române în perioada 23 martie 1976 – 3 iunie 1977 (11 feb. 1905 – 3 iun. 1977)

♦ 12 februarie 1915. 90 de ani de la apariţia, la Bucureşti, până la 31 iulie 1916, a revistei săptămânale **"Cronica"**, editată de Tudor Arghezi şi Gala Galaction

♦ 13 februarie 1880. 125 de ani de la naşterea lui **Dimitrie Gusti**, fondator al Şcolii Sociologice din Bucureşti şi al Institutului Social Român (1921 – 1948), întemeietor al Muzeului Satului din Bucureşti, 1936 (13 feb. 1880 – 30 oct. 1955)

♦ 13 februarie 1930. 75 de ani de la naşterea lui **Victor Gaga**, sculptor (13 feb. 1930 – 28 iul. 2003)

♦ 14 februarie 1935. 70 de ani de la naşterea poetului **Grigore Vieru**

♦ 14 februarie 1945. 60 de ani de la naşterea lui **Mihai Cantuniari**, scriitor şi traducător

♦ 15 februarie 1840. 165 de ani de la naşterea lui **Titu Maiorescu**, critic şi istoric literar, fondator al grupării literar-politice "Junimea" (15 feb. 1840 – 1 iul. 1917)

♦ 15 februarie 1850. 155 de ani de la naşterea lui **Ioan Andreescu**, pictor (15 feb. 1850 – 23 oct. 1882)

♦ 16 februarie 1910. 95 de ani de la naşterea scriitoarei **Lucia Demetrius** (16 feb. 1910 – 29 iul. 1992)

♦ 18 februarie 1790. 215 ani de la apariţia, la Iaşi, a ziarului săptămânal **"Courrier de Moldavie"**, primul ziar tipărit din Moldova

♦ 18 februarie 1825. 180 de ani de la naşterea lui **Jókai Mór**, scriitor maghiar (18 feb. 1825 – 5 mai 1904)

♦ 18 februarie 1885. 120 de ani de la naşterea scriitorului **Eugen Boureanul** (18 feb. 1885 – 28 nov. 1971)

♦ 18 februarie 1885. 120 de ani de la naşterea lui **Emil Panaitescu**, istoric şi arheolog (18 feb. 1885 – 20 feb. 1958)

♦ 19 februarie 1940. 65 de ani de la naşterea scriitorului **Mircea Radu Iacoban**

♦ 20 februarie 1975. 30 de ani de la moartea lui **Nicolae Baltag**, critic literar (6 dec. 1940 – 20 feb. 1975)

♦ 21 februarie 1805. 200 de ani de la naşterea lui **Timotei Cipariu**, scriitor, filosof, filolog (21 feb. 1805 – 3 sept. 1887)

♦ 21 februarie 1865. 140 de ani de la naşterea lui **Anton Bacalbaşa**, scriitor, ziarist, editor şi traducător, fondatorul revistei umoristice "Moş Teacă", 1895 – 1901 (21 feb. 1865 – 1 oct. 1899)

♦ 21 februarie 1930. 75 de ani de la naşterea lui **Constantin Berdilă**, pictor

♦ 22 februarie 1875. 130 de ani de la moartea lui **Jean-Baptiste Corot**, pictor francez (16 iul. 1796 – 22 feb. 1875)

♦ 22 februarie 1945. 60 de ani de la moartea lui **Aleksei Nikolaevici Tolstoi**, scriitor rus (10 ian. 1883 – 22 feb. 1945)

♦ 23 februarie 1685. 320 de ani de la naşterea lui **Georg Friedrich Händel**, compozitor, organist şi violonist german (23 feb. 1685 – 14 apr. 1759)

♦ 23 februarie 1855. 150 de ani de la moartea lui **Karl Friederich Johann Gauss**, astronom, fizician şi matematician german (30 apr. 1777 – 23 feb. 1855)

♦ 23 februarie 1955. 50 de ani de la moartea lui **Paul Claudel**, poet, eseist şi dramaturg francez (6 aug. 1868 – 23 feb. 1955)

♦ 24 februarie 1915. 90 de ani de la naşterea lui **Flaviu Dragomir**, pictor (24 feb. 1915 – 23 iul. 1974)

♦ 26 februarie 1940. 65 de ani de la moartea pictorului **Nicolae Tonitza** (13 apr. 1886 – 26 feb. 1940)

♦ 27 februarie 1920. 85 de ani de la moartea istoricului **Alexandru D. Xenopol** (24 mar. 1847 – 27 feb. 1920)

♦ 27 februarie 1990. 15 ani de la moartea lui **Alexandru Rosetti**, filolog, editor, memorialist (20 oct. 1895 – 27 feb. 1990)

♦ 28 februarie 1785. 220 de ani de la tragerea pe roată a lui **Horea şi Cloşca**, doi dintre conducătorii răscoalei de la 1784 – 1785 din Transilvania

♦ 28 februarie 1915. 90 de ani de la naşterea artistei plastice **Mariana Petraşcu-Riegler**

♦ 29 februarie 1880. 125 de ani de la moartea lui **Costache Bălăceanu**, scriitor (20 ian. 1800 – 29 feb. 1880)

NOTĂ: Rubrică realizată cu sprijinul Serviciului Informare Bibliografică al Bibliotecii Metropolitane Bucureşti

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Contents

Ion GHICA – [Bucharest] 2

Georgeta FILITTI – Bucharest Archives – Pake Protopopescu 4

Ana Maria ORĂȘANU – Memory of Houses – The Melik House 7

Patrimony 9

Bicentenary – Timotei Cipariu 10

Contemporary Autographs – *C. D. ZELETIN – 70* 14

EBLIDA Hot News. November 2004 – Library and Information Society Issues 16

French Librarians Association – Deontology of Librarian 17

NAGY Laszlo – The Principle of Regionality in Hungarian Librarianship 18

Liviu BUTUC – Short History of Communication in Romania (II) 20

Edouard ROUVEYRE – Necessary Knowledge to a Bibliophile (VII) 31

Bucharest Metropolitan Library – Professional Meetings – 2005 35

Catalogue 36

"Lectura publică" – Review of "Panait Cerna" County Library in Tulcea 38

Bucharest Metropolitan Library – Cultural Events 38

Calendar 39

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA

București, str. Take Ionescu nr. 4
sector 1, cod poștal 010352
Tel: 212.83.11 / Fax: 211.36.25
E-mail: abidob@email.ro
ISSN 1454-0487

Director: Florin ROTARU
Director artistic: Mircea DUMITRESCU
Redactor șef: Ion HOREA
Secretar de redacție și Culegere text: Iulia MACARIE
Tehnoredactare computerizată: Marian TĂNASE

CUPON

ABONAMENT LA
"BIBLIOTECA BUCUREȘTILOR"

Numele .....
Prenumele .....
Adresa .....
Cod..... Telefon.....
Solicit abonarea la revista **"Biblioteca Bucureștilor"** pe o perioadă de ..... luni.
Adresa: București, Str. Take Ionescu nr. 4, sector 1, cod poștal 010352.
Anexez chitanța de plată a sumei de ..... lei în contul dvs.
nr. RO38 RNCB 5010 0000 3771 0001 BCR Sector 1.

Asociația noastră ABIDOB și Biblioteca Metropolitană București sunt singurele reprezentante din România, în calitate de membre, în asociațiile INTAMEL și EBLIDA începând cu anul 1998. Astfel, revista noastră este unica publicație care vă oferă ultimele noutăți din Comunitatea internațională a bibliotecilor.

Administrația noastră face, prin plata directă sau prin mandat poștal, abonamente la revista lunară **"BIBLIOTECA BUCUREȘTILOR"**. Prețul unui număr este de 20.000 lei. Prețul unui abonament anual (12 numere) este de 240.000 lei.

Tipărit la Tipografia "SEMNE '94"

Redacția revistei "BIBLIOTECA BUCUREȘTILOR" respectă opțiunile autorilor cu privire la normele ortografice

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

BORIS PASTERNAK

1890 – 1960

115 ani de la naştere

"Coordonatele liricii lui Boris Pasternak mi se par a fi acestea: (a) natura văzută iluminat, mistic, dumnezeieşte, ca oficierea unei slujbe veşnice, la care el ar asista în genunchi, cu lacrimi în ochi, cu zile în ochi, cu viaţa în ochi şi apoi: (b) prezenţa stihiei feminine, ca un pol magnetic coordonator, care comandă toate reacţiile, stările sufleteşti, expresiile vieţii. De fapt, femeia e un derivat (pentru a vorbi în termeni chimici) al naturii, în catedrala imensă a ei fiind plantată ca o lumînare aprinsă în faţa vitraliului…"

Marin Sorescu

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

PREA FERICITUL PĂRINTE TEOCTIST

PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

90 de ani de la naştere

"... Dorința mea la cei 90 de ani pe care îi împlinesc se transformă într-o rugăciune caldă către Bunul Dumnezeu ca să-şi reverse binecuvântarea şi harul Său peste țara noastră, peste Biserica noastră, peste credincioşii noştri, peste tineretul nostru în mod deosebit şi peste lumea întreagă care are nevoie de valorile pe care le-a adus pe pământ prin întruparea Sa Domnul şi Mântuitorul nostru Iisus Hristos..."

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro